

CENTRALNA KOMISJA EGZAMINACYJNA
OKRĘGOWE KOMISJE EGZAMINACYJNE

INFORMATOR
O EGZAMINIE MATURALNYM
Z HISTORII
OD ROKU SZKOLNEGO 2014/2015

Materiały do *Informatora* opracowano w ramach projektu *Pilotaż nowych egzaminów maturalnych*,
Działanie 3.2. Rozwój systemu egzaminów zewnętrznych,
Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty,
Program Operacyjny Kapitał Ludzki.

INFORMATOR O EGZAMINIE MATURALNYM Z HISTORII OD ROKU SZKOLNEGO 2014/2015

opracowany przez Centralną Komisję Egzaminacyjną
we współpracy z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi
w Gdańsku, Jaworznie, Krakowie, Łodzi,
Łomży, Poznaniu, Warszawie i we Wrocławiu

Centralna Komisja Egzaminacyjna
Warszawa 2013

Centralna Komisja Egzaminacyjna

ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa
tel. 22 536 65 00
ckesekr@cke.edu.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku

ul. Na Stoku 49, 80-874 Gdańsk
tel. 58 320 55 90
komisja@oke.gda.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie

ul. Adama Mickiewicza 4, 43-600 Jaworzno
tel. 32 616 33 99
oke@oke.jaworzno.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

os. Szkolne 37, 31-978 Kraków
tel. 12 683 21 01
oke@oke.krakow.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży

ul. Nowa 2, 18-400 Łomża
tel. 86 216 44 95
sekretariat@oke.lomza.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łodzi

ul. Ksawerego Praussa 4, 94-203 Łódź
tel. 42 634 91 33
komisja@komisja.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu

ul. Gronowa 22, 61-655 Poznań
tel. 61 854 01 60
sekretariat@oke.poznan.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie

ul. Grzybowska 77, 00-844 Warszawa
tel. 22 457 03 35
info@oke.waw.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we Wrocławiu

ul. Tadeusza Zielińskiego 57, 53-533 Wrocław
tel. 71 785 18 94
sekretariat@oke.wroc.pl

Spis treści

Wstęp	7
1. Opis egzaminu maturalnego z historii na poziomie rozszerzonym	9
1.1. Zakres wiadomości i umiejętności sprawdzanych na egzaminie	9
1.2. Ogólne informacje o egzaminie maturalnym z historii od roku szkolnego 2014/2015	9
1.3. Arkusz egzaminacyjny z historii na poziomie rozszerzonym	9
1.4. Ocenianie odpowiedzi zdających	11
2.1. Przykładowe zadania z historii na poziomie rozszerzonym wraz z rozwiązaniami	15
2.2. Informacja o egzaminie maturalnym z historii dla absolwentów niesłyszących	77
Opinia Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich o informatorach maturalnych od 2015 roku	137

Wstęp

Informator o egzaminie maturalnym z historii od roku szkolnego 2014/2015 jest podzielony na dwie części.

CZĘŚĆ PIERWSZA (1.1.–1.4.) zawiera ogólne informacje dotyczące egzaminu maturalnego z historii, w tym zakres sprawdzanych wiadomości i umiejętności, krótką charakterystykę arkusza egzaminacyjnego oraz sposobu oceniania odpowiedzi w zadaniach zamkniętych i otwartych.

CZĘŚĆ DRUGA (2.1.–2.2.) zawiera przykładowe zadania z historii, jakie mogą pojawić się w arkuszach egzaminacyjnych, w tym w arkuszach dla absolwentów niesłyszących. Do każdego zadania:

- przypisano najważniejsze wymagania ogólne i szczegółowe z podstawy programowej kształcenia ogólnego, do których to zadanie się odnosi,
- podano oczekiwane rozwiązanie,
- przedstawiono schemat punktowania oraz przykładowe realizacje zdających wraz z punktacją.

Zadania w Informatorze:

- nie wyczerpują wszystkich typów zadań, które mogą wystąpić w arkuszach egzaminacyjnych,
- nie ilustrują wszystkich wymagań z zakresu historii w podstawie programowej,
- nie zawierają wszystkich możliwych rodzajów materiałów źródłowych, które mogą stanowić obudowę zadań.

Informator nie może być zatem jedyną ani nawet główną wskazówką do planowania procesu kształcenia z historii w szkole ponadgimnazjalnej. Tylko realizacja wszystkich wymagań z podstawy programowej może zapewnić wszechstronne wykształcenie uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Przed przystąpieniem do dalszej lektury *Informatora* warto zapoznać się z ogólnymi zasadami obowiązującymi na egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2014/2015. Są one określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz sposobu przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 83, poz. 562, z późn. zm.), w tym w szczególności w rozporządzeniu z 25 kwietnia 2013 r. zmieniającym powyższe rozporządzenie (Dz.U. z 2013 r., poz. 520), oraz – w skróconej formie – w części ogólnej *Informatora o egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2014/2015*, dostępnej na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (www.cke.edu.pl) oraz na stronach internetowych okręgowych komisji egzaminacyjnych.

1.

Opis egzaminu maturalnego z historii na poziomie rozszerzonym

1.1. Zakres wiadomości i umiejętności sprawdzanych na egzaminie

Egzamin maturalny z historii sprawdza, w jakim stopniu absolwent spełnia wymagania z zakresu historii określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla IV etapu edukacyjnego w zakresie rozszerzonym i podstawowym. Zadania w arkuszu egzaminacyjnym mogą również odnosić się do wymagań przypisanych do etapów wcześniejszych.

Podstawa programowa dzieli wymagania na ogólne i szczegółowe. Wymagania ogólne – jako syntetyczne ujęcie nadrzędnych celów kształcenia – informują, jak rozumieć podporządkowane im wymagania szczegółowe, które odwołują się do ściśle określonych wiadomości i umiejętności.

W szczególności zadania w arkuszu maturalnym z historii na poziomie rozszerzonym mają na celu sprawdzenie umiejętności z zakresu:

- chronologii historycznej,
- analizy i interpretacji historycznej,
- tworzenia narracji historycznej.

Wyróżnione kompetencje integrują wiedzę i umiejętności oraz stanowią podstawę do kształtowania myślenia historycznego młodzieży na wszystkich etapach edukacji historycznej.

1.2. Ogólne informacje o egzaminie maturalnym z historii od roku szkolnego 2014/2015

Od roku szkolnego 2014/2015¹ egzamin maturalny z historii może być zdawany wyłącznie jako przedmiot dodatkowy na poziomie rozszerzonym. Egzamin ma formę pisemną i trwa 180 minut. Do egzaminu z historii może przystąpić każdy absolwent, niezależnie od typu szkoły, do której uczęszczał, oraz od przedmiotów, których uczył się w zakresie rozszerzonym.

Wyniki części pisemnej egzaminu maturalnego są wyrażane w procentach i na skali centylowej (por. punkt G. „Ocenianie i wyniki egzaminu” w CZĘŚCI OGÓLNEJ *Informatora o egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2014/2015*). Wyniki uzyskane w części pisemnej egzaminu maturalnego z historii – podobnie jak z innych przedmiotów dodatkowych – nie mają wpływu na zdanie egzaminu maturalnego².

1.3. Arkusz egzaminacyjny z historii na poziomie rozszerzonym

Arkusz egzaminacyjny z historii będzie zawierał około 30 zadań. Przy numerze każdego zadania podana będzie maksymalna liczba punktów, którą można uzyskać za poprawne jego rozwiązanie. Zadania w arkuszu egzaminacyjnym:

- będą dobrane w taki sposób, aby reprezentowały różnorodne wymagania ogólne i szczegółowe z podstawy programowej;

¹ W przypadku absolwentów techników – od roku szkolnego 2015/2016.

² Z wyjątkiem sytuacji, w której egzamin z historii został zadeklarowany przez zdającego jako jedyny przedmiot dodatkowy, po czym zdający nie przystąpił do tego egzaminu lub egzamin ten został mu unieważniony.

- będą sprawdzały przede wszystkim umiejętności złożone, takie jak analiza, porównywanie, klasyfikacja, wnioskowanie, syntetyzowanie, uogólnianie;
- będą zróżnicowane pod względem poziomu trudności oraz sposobu udzielania odpowiedzi;
- będą miały formę zamkniętą lub otwartą. W zadaniach zamkniętych, np. wyboru wielokrotnego, prawda / fałsz, na dobieranie, zdający wybiera jedną z podanych opcji odpowiedzi, natomiast w zadaniach otwartych – tworzy odpowiedź samodzielnie. W arkuszu będą przeważały zadania otwarte;
- będą występowały pojedynczo lub w wiązkach tematycznych;
- będą odnosić się do różnorodnych materiałów źródłowych zamieszczonych w arkuszu, np. tekstu, mapy, diagramu, wykresu, tabeli, ilustracji, rysunku, tablicy genealogicznej;
- będą uwzględniać pięć epok historycznych (starożytność, średniowiecze, dzieje nowożytne, wiek XIX oraz wiek XX), problematykę historii Polski i historii powszechnej, a także zagadnienia z zakresu historii politycznej, społeczno-gospodarczej oraz historii kultury.

Polecenie zawiera czasownik określający czynność, którą należy wykonać, rozwiązując zadanie. Zdający powinien dokładnie zrozumieć ten czasownik, aby poprawnie wykonać polecenie. Takich czasowników w różnych zadaniach występuje wiele – poniżej zostały wymienione i krótko scharakteryzowane te, których zrozumienie często sprawia trudność zdającym.

Oceń, czyli sformułuj (wydaj) opinię o faktach/zjawiskach/procesach historycznych na podstawie własnej wiedzy i/lub materiału źródłowego.

Porównaj, czyli wskaż podobieństwa i/lub różnice między faktami/zjawiskami/procesami historycznymi, także nazwij dostrzeżone podobieństwa i/lub różnice.

Rozstrzygnij, czyli zajmij stanowisko, czy podane informacje są: prawdziwe/fałszywe, słuszne/niesłuszne, użyteczne/nieuzyteczne itp.

Rozważ, czyli podaj argumenty i kontrargumenty dla podanej tezy oraz oceń ich prawdziwość (słuszność).

Scharakteryzuj, czyli opisz przebieg wydarzeń historycznych z podaniem najważniejszych wydarzeń, przyczyn, następstw, głównych uczestników wydarzeń.

Udowodnij, czyli dobierz odpowiednie argumenty dowodzące prawdziwości/nieprawdziwości podanej tezy związanej z faktami/zjawiskami/procesami historycznymi.

Uzasadnij, czyli przedstaw argumenty pokazujące sposób rozumowania, a więc dochodzenia do istnienia związków/zależności między podanymi faktami/zjawiskami/procesami historycznymi.

Wyjaśnij, czyli przedstaw rozumowanie, w którym na podstawie własnej wiedzy i/lub podanego materiału źródłowego przedstawisz istotę podanych faktów/zjawisk/procesów historycznych; także przedstaw fakty i/lub przyczyny/skutki działań ludzkich (jednostek, grup, instytucji), relacje/zależności między faktami/zjawiskami/procesami historycznymi; także przedstaw przyczyny/skutki powstawania różnych interpretacji historii.

Wykaż, czyli udowodnij, że istnieją/nie istnieją związki/zależności między faktami/zjawiskami/procesami historycznymi.

Wymień (podaj), czyli na podstawie własnej wiedzy i/lub podanego materiału źródłowego wypisz oczekiwane cechy faktów/zjawisk/procesów historycznych lub same fakty/zjawiska/procesy historyczne, według podanego kryterium zawartego w poleceniu.

Arkusz egzaminacyjny z historii zawiera także zadanie rozszerzonej odpowiedzi. Rozwiązując to zadanie, zdający powinien przygotować wypowiedź pisemną na jeden

z pięciu podanych tematów. Tematy te są zróżnicowane według epok (starożytność, średniowiecze, dzieje nowożytne, XIX i XX wiek) oraz obszarów historii (historia polityczna, społeczno-gospodarcza oraz historia kultury). Obejmują historię Polski i historię powszechną. Część tematów wypracowania jest dodatkowo zaopatrzona w materiał źródłowy.

Zadanie rozszerzonej odpowiedzi najlepiej sprawdza złożone umiejętności historyczne. Odzwierciedla proces rozumowania, który zależy nie tylko od zasobu wiedzy, ale również od takich umiejętności historycznych, jak: analiza, porównywanie, klasyfikacja, wnioskowanie, syntetyzowanie, uogólnianie.

Zwiększenie puli tematów wychodzi naprzeciw zainteresowaniom osób zdających egzamin maturalny z historii. Umożliwi zdającym prezentację własnych zainteresowań historycznych. Może to także sprzyjać indywidualizacji kształcenia historycznego w szkole.

1.4. Ocenianie odpowiedzi zdających

Odpowiedzi udzielone przez zdającego są oceniane przez egzaminatorów zgodnie ze schematem punktowania określonym dla każdego zadania. W przypadku zadań zamkniętych zdający może otrzymać 1 punkt, jeżeli udzieli poprawnej odpowiedzi, lub 0 punktów, jeżeli udzieli odpowiedzi błędnej lub nie udzieli jej wcale. W przypadku zadań otwartych skala oceniania może być bardziej rozbudowana, np. od 0 do 3 punktów. Za odpowiedź egzaminator może przyznać wyłącznie pełne punkty (nie przyznaje się połówek punktu).

Dokonując oceny odpowiedzi udzielonej przez zdającego w zadaniu otwartym, egzaminator odwołuje się do **przykładowego** rozwiązania opracowanego przez zespół ekspertów Centralnej i okręgowych komisji egzaminacyjnych oraz konsultantów akademickich. Rozwiązanie to określa wyłącznie zakres merytoryczny odpowiedzi i **nie jest ścisłym wzorcem oczekiwanego sformułowania** (za wyjątkiem nazw własnych, dat itp.). Każda merytorycznie poprawna odpowiedź, spełniająca warunki zadania, zostanie oceniona pozytywnie.

SZCZEGÓŁOWE ZASADY OCENIANIA ODPOWIEDZI UDZIELONYCH PRZEZ ZDAJĄCYCH W ZADANIACH OTWARTYCH

1. Zdający otrzymuje punkty tylko za poprawne rozwiązania, precyzyjnie odpowiadające poleceniom zawartym w zadaniach.
2. Ocenianiu podlegają tylko te fragmenty pracy zdającego, które dotyczą polecenia.
3. Komentarze, nawet poprawne, wykraczające poza zakres polecenia nie podlegają ocenianiu.
4. Gdy do jednego polecenia zdający podaje kilka wzajemnie sprzecznych odpowiedzi, uznaje się je za niepoprawne.
5. Jeżeli zamieszczone w odpowiedzi informacje (również dodatkowe, które nie wynikają z treści polecenia) świadczą o zasadniczych brakach w rozumieniu omawianego zagadnienia i zaprzeczają udzielonej prawidłowej odpowiedzi, to za odpowiedź taką zdający otrzyma 0 punktów.

SKALA OCENIANIA WYPOWIEDZI ZDAJĄCYCH W ZADANIACH ROZSZERZONEJ ODPOWIEDZI

Zadanie rozszerzonej odpowiedzi sprawdza różnorodne umiejętności historyczne, w tym umiejętność tworzenia zgodnej z tematem, poprawnej merytorycznie wypowiedzi pisemnej. Zadanie oceniane jest zgodnie z ustalonymi kryteriami oceniania, odpowiadającymi wymaganiom holistycznego sprawdzania osiągnięć uczniów, gdzie ocenie podlega:

- zawartość merytoryczna pracy (zgodność z aktualnym stanem wiedzy naukowej, dobór treści, selekcja i hierarchizacja informacji),
- umiejętność rozumowania historycznego (wnioskowanie przyczynowo-skutkowe, dostrzeganie kontekstu historycznego, interpretacja i ocena faktów historycznych, uwzględnianie we własnej refleksji różnych opinii i odmiennych stanowisk w ocenie wydarzeń historycznych),
- umiejętność skonstruowania przejrzystej i logicznej, spójnej wewnętrznie wypowiedzi.

Dokonując oceny wypowiedzi pisemnej, egzaminator patrzy na pracę jako całość i – w zależności od stopnia realizacji tematu – kwalifikuje wypowiedź na jeden z czterech poziomów (I–IV), a następnie przyznaje punkty z zakresu określonego dla każdego poziomu. Egzaminator może również przyznać za wypowiedź 0 punktów. Maksymalnie za wypowiedź pisemną można uzyskać 12 punktów.

Poziom IV 9–12 pkt	Na poziomie czwartym zdający: wykazał się znajomością i rozumieniem różnych aspektów danego problemu do jego opisu w szerszym kontekście interpretacyjnym. Przeprowadził selekcję i hierarchizację informacji do narracji budowanej w ujęciu statycznym lub dynamicznym, zawartej w poprawnie określonych ramach chronologicznych. Zaprezentował tok rozumowania prowadzący do sformułowania konkluzji, wykazując się umiejętnością analizowania przyczyn i skutków, oraz wyjaśniania różnych interpretacji historycznych. Uzasadnił postawione tezy, popierając je argumentami. Wykazał się umiejętnością wyrażania opinii i formułowania ocen oraz wiązania ich z treściami opisowo-wyjaśniającymi w narracji. Wykorzystał źródła informacji i przywołał je w narracji do uzasadnienia wniosków.
Poziom III 6–8 pkt	Na poziomie trzecim zdający: wykazał się znajomością i rozumieniem wybranych aspektów danego problemu, bez uwzględniania w wystarczającym stopniu kontekstu interpretacyjnego. Przeprowadził niekonsekwentną selekcję i hierarchizację informacji do narracji budowanej w ujęciu statycznym lub dynamicznym, zawartej w poprawnie określonych ramach chronologicznych. Zaprezentował niepełny tok rozumowania, podejmując próbę analizowania przyczyn i skutków oraz rozpoznawania różnych interpretacji historycznych. Podjął także próbę formułowania opinii i ocen dotyczących zarówno faktów historycznych, jak i ich interpretacji. Wykorzystał źródła informacji i przywołał je w narracji, podejmując próbę wyciągnięcia wniosków.

Poziom II 3–5 pkt	Na poziomie drugim zdający: w niewystarczającym stopniu wykazał się znajomością i rozumieniem wybranych aspektów danego problemu do jego opisu, bez ukazywania związków z kontekstem interpretacyjnym. W niewystarczającym stopniu przeprowadził selekcję i hierarchizację informacji do narracji budowanej w ujęciu statycznym lub dynamicznym, zawartej w poprawnie określonych ramach chronologicznych. W niewystarczającym stopniu zaprezentował tok rozumowania, podejmując próbę wyjaśnienia przyczyn i skutków. Wykorzystał niektóre źródła informacji i przywołał je w narracji.
Poziom I 1–2 pkt	Na poziomie pierwszym zdający: w niezadowalającym stopniu wykazał się znajomością i rozumieniem wybranych aspektów danego problemu do jego opisu, bez ukazywania związków z kontekstem interpretacyjnym. Przeprowadził w niezadowalającym stopniu selekcję i hierarchizację informacji do narracji budowanej w ujęciu statycznym lub dynamicznym, zawartej w poprawnie określonych ramach chronologicznych. Zaprezentował w niezadowalającym stopniu tok rozumowania, podejmując próbę zbudowania zdań wyjaśniających i wartościujących. Wykorzystał źródła informacji w niezadowalającym stopniu.
0 pkt	Jeśli zdający podał informacje słabo związane lub niezwiązane z tematem oraz jeśli podane informacje lub sposób narracji wskazują, że zdający nie rozumie tematu.

Opisy w powyższej tabeli będą doprecyzowywane w odniesieniu do poszczególnych tematów w każdej sesji egzaminu maturalnego. Doprecyzowanie może dotyczyć np. treści lub załączonego materiału źródłowego.

2.1.

Przykładowe zadania z historii na poziomie rozszerzonym wraz z rozwiązaniami

Materiały do zadania 1.

Źródło 1. Fragment dzieła Plutarcha *Żywoty sławnych mężów*

Postępowanie [...] było takie: Każdy otrzymywał skorupkę i pisał na niej nazwisko człowieka [...]. Tabliczkę zanosił na umówione miejsce na agorze [...]. Tam najpierw archonci przeliczali całą ilość skorupek. Bo jeżeli głoszących było mniej niż sześć tysięcy, wynik [...] był nieważny. [...]

Otóż opowiadają, że przy takim pisaniu imion na skorupkach któryś z niepiśmiennych i zupełnie prostych ludzi ze wsi podał wtedy swoją tabliczkę Arystydesowi jako jednemu z przygodnych ludzi i prosił, żeby mu napisał na niej imię Arystydesa. Ten zdziwiony zapytał, czy Arystydes wyrządził mu jakąś krzywdę. Na to tamten odpowiedział: „Zadnej. Ja nawet nie znam tego człowieka. Złości mnie tylko, gdy słyszę, że wszędzie nazywają go sprawiedliwym”. Usłyszawszy to Arystydes podobno nic nie odpowiedział, wpisał imię na skorupkę i wręczył ją temu człowiekowi.

Źródło: Plutarch, *Żywoty sławnych mężów*, Wrocław 1977, str. 19.

Źródło 2. Fragment artykułu współczesnego historyka Marka Węcowskiego

[Procedura ta] pełniła funkcję straszaka na liderów ewentualnych walk frakcyjnych i działała na takie walki łagodząco. Raz do roku, by uniknąć ryzyka wygnania jednego z przywódców, skłócone grupy polityczne musiały zawrzeć kompromis. Wymagało to chociażby minimalnego zaufania zwaśnionych stronnictw [...]. Ateńczycy dobrze zapamiętali skandal z 416 roku p.n.e., gdy dwaj zagrożeni [wygnaniem] możni: w istocie niebezpieczny dla demokracji Alkibiades i spolegliwy arystokrata Nikiasz, porozumieli się i łącząc głosy swych popleczników, posłali na wygnanie raczej niegroźnego demagoga Hyperbolosa. [...] W ten sposób chroniono Ateny przed ostrą walką wewnętrzną, która w innych polis ocierała się o wojnę domową. [...] Powołując do życia tę procedurę, dalekowzroczny reformator [Klejstenes] znalazł sposób na gwałtowne obniżenie temperatury politycznego sporu w ateńskiej polis.

Źródło: „Mówią wieki” 2008, nr 5, str. 38, 40–41.

Zadanie 1. (0–2)

Oceń znaczenie procedury, o której mowa w tekstach, dla funkcjonowania greckiej polis, uwzględniając zarówno informacje podane przez pisarza starożytnego, jak i wyniki badań współczesnego historyka.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne*II. Analiza i interpretacja historyczna.*

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe*I.2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji.*

Zdający wyjaśnia przemiany ustrojowe w Atenach i porównuje formy ustrojowe greckich polis.

Rozwiązanie	Zdający powinien ocenić znaczenie procedury (pozytywne i negatywne) dla funkcjonowania polis, uwzględniając informacje z dzieła starożytnego historyka i artykułu współczesnego historyka.	
Schemat punktowania	2 pkt – za dokonanie oceny z odniesieniem do informacji zaczerpniętych z dwóch źródeł. 1 pkt – za dokonanie oceny z odniesieniem do jednego źródła. 0 pkt – za nieuwzględnienie w ocenie informacji ze źródeł, za brak oceny.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Procedura ta miała zarówno pozytywne, jak i negatywne znaczenie dla funkcjonowania polis. Dzięki stosowaniu ostracyzmu wyciszano konflikty, zapobiegano wojnom domowym, o czym pisze współczesny historyk, ale także sąd skorupkowy skazywał niewinnych ludzi, o czym opowiada pisarz starożytny.	2 pkt – zdający uwzględnił w ocenie informacje z obu źródeł.
	W wyniku ostracyzmu często niewinni ludzie byli skazywani na wygnanie, a więc procedura ta miała negatywne znaczenie w życiu politycznym polis.	1 pkt – zdający uwzględnił w ocenie informacje z jednego źródła.
	Ostracyzm był narzędziem walki politycznej.	0 pkt – zdający nie dokonał oceny i nie uwzględnił w odpowiedzi informacji ze źródeł.

Wymagania ogólne**I. Chronologia historyczna.**

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe**I.1.3. Cywilizacje Bliskiego i Dalekiego Wschodu.**

Zdający rozpoznaje cechy charakterystyczne najważniejszych osiągnięć kulturowych cywilizacji bliskowschodnich [...] w zakresie architektury, sztuki, nauki i pisma.

Rozwiązanie	Zdający powinien zauważyć, że plan nie przedstawia Jerozolimy w czasach panowania króla Salomona (plan przedstawia miasto w innym okresie). W odpowiedzi powinny znaleźć się informacje przynajmniej o jednym obiekcie takim jak, np.: Świątynia Heroda – wzniesiona na miejscu tej, którą zbudowano na polecenie Salomona; Pałac Heroda – rezydencja króla żydowskiego, która powstała w I w. p.n.e.; Pałac Kajfasza – arcykapłana żydowskiego, który prowadził proces przeciwko Jezusowi; Wieczernik – miejsce Ostatniej Wieczerzy; Hakeldama – pole zakupione przez Judasza za pieniądze, które otrzymał on za zdradę Jezusa.	
Schemat punktowania	1 pkt – za prawidłowe zajęcie stanowiska wraz z uzasadnieniem. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Nie. Na planie miasta zaznaczone są budowle wzniesione w czasach późniejszych niż czasy Salomona, np. związane z Herodem – królem żydowskim, który zbudował świątynię na miejscu zniszczonej świątyni Salomona, a także Pałac Heroda z I w. p.n.e.	1 pkt – za prawidłowe zajęcie stanowiska wraz z uzasadnieniem.
	Nie. Wieczernik i Golgota, które zostały zaznaczone na planie Jerozolimy są miejscami związanymi z Jezusem Chrystusem (I w. n.e.) – Ostatnią Wieczerzą i ukrzyżowaniem.	1 pkt – za prawidłowe zajęcie stanowiska wraz z uzasadnieniem.
	Nie jest to plan z czasów króla Salomona, który żył w X w. p.n.e.	0 pkt – zdający zajął stanowisko, lecz nie uargumentował odpowiedzi.

Materiały do zadania 3.

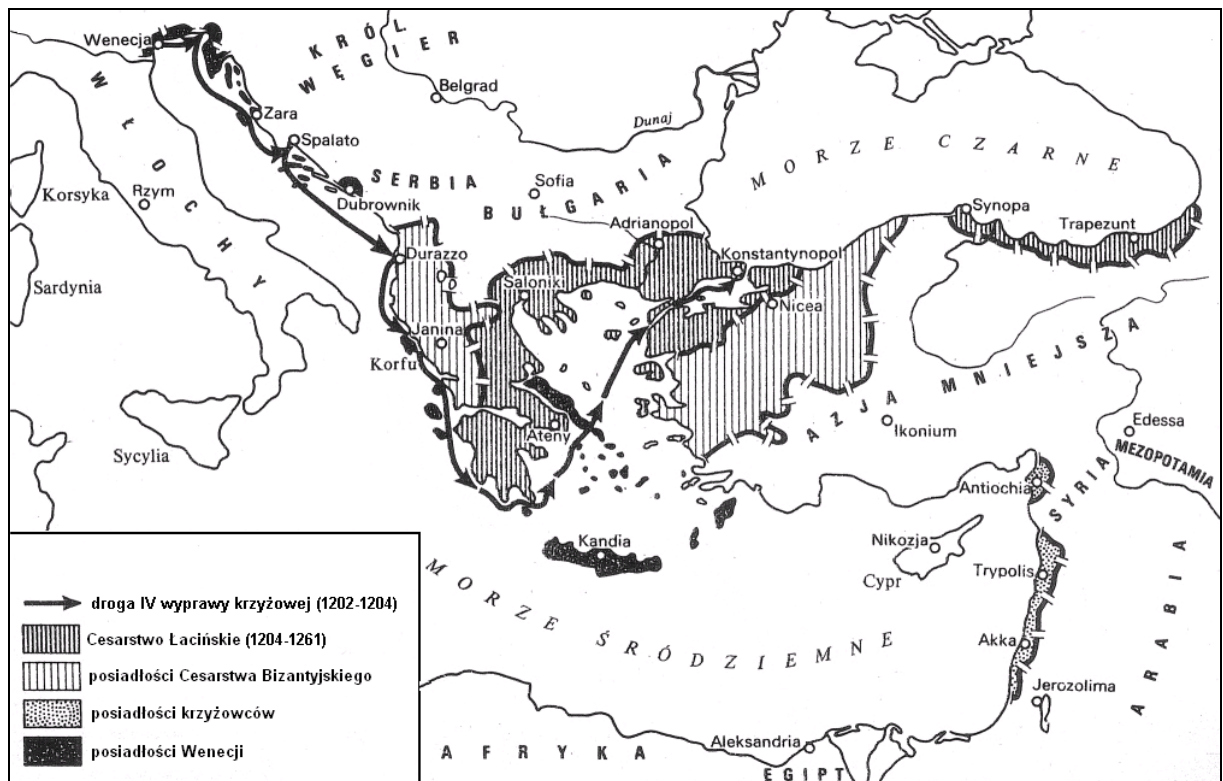
Źródło 1. Fragment kroniki Gotfryda de Villehardouin*

* Gotfryd de Villehardouin – uczestnik IV krucjaty, autor kroniki opisującej jej dzieje.

Doża Wenecji imieniem Henryk Dandolo, mąż niezwyklej mądrości i męstwa, przyjął ich (tj. posłów) świetnie (on sam i inni z jego otoczenia) i widział ich bardzo rad. A gdy posłowie okazali listy swoich panów, bardzo się dziwił, w jakim celu przybyli do jego ziemi. [...] „Panie! Przybyliśmy do ciebie od wysokich panów francuskich, którzy przyjęli znak krzyża, aby pomścić zniewagę Jezusa Chrystusa i odzyskać Jerozolimę, jeśli Bóg pozwoli. A ponieważ wiedzą, że żaden naród nie jest mocen przyjsć z taką pomocą, jak ty i twój lud, proszą was na Boga, abyście raczyli przyczynić się do dostarczenia im okrętów transportowych i wojennych”.

Źródło: T. Maresz, K. Juszczak, *Historia w tekstach źródłowych. Wypisy*, t. 1, Toruń 1994, str. 48–49.

Źródło 2. Mapa. Wschodnia część basenu Morza Śródziemnego w I połowie XIII w.

Na podstawie: J. Dowiat, *Historia I*, Warszawa 1981, str. 317.

Źródło 3. List papieża Innocentego III do przywódcy krzyżowców, markiza Bonifacego z Montferratu

Wy, nie mający względem Greków żadnych praw jako też władzy, daliście się poznać tym, że wasi złożywszy śluby czystości, szybko się [im] sprzeniewierzyli, skoro zwróciliście broń nie przeciw Saracenom, lecz przeciw chrześcijanom. [...] I nie wystarczyło wam wyczerpanie bogactw cesarskich, jako też złupienie zarówno bogatych, jak i biednych, lecz wyciągnęliście ręce po skarby Kościoła, a co gorsze, po majątki kościelne, ściągając z ołtarzy srebrne tablice, zaś po sprofanowaniu kościelnego sanktuarium grabiąc ikony, krzyże i relikwie. [Wszystko to po to,] ażeby Kościół grecki ponizony takimi prześladowaniami odmówił powrotu pod obediencję* Stolicy Apostolskiej.

*Obediencja – posłuszeństwo wobec władzy papieża.

Źródło: *Wiek V–XV w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii i studentów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S. B. Lenard, Warszawa 1997, str. 156.

Zadanie 3. (0–3)

3.1. Czy opisane w źródle 1. plany wyprawy krzyżowej znajdują potwierdzenie na mapie? Odpowiedź uzasadnij.

.....

.....

.....

3.2. Podaj nazwę miasta, w którym doszło do wydarzeń opisanych w zacytowanym liście papieża Innocentego III.

.....

3.3. Wyjaśnij, dlaczego papież Innocenty III z dezaprobatą wypowiedział się na temat wydarzeń, do których doszło podczas krucjaty.

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe*II.3.1. Europa w okresie krucjat.*

Zdający charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania oraz ocenia skutki wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej.

3.1.

Rozwiązanie	Zdający powinien zauważyć, że krzyżowcy zamierzali dotrzeć do Jerozolimy, a wyprawa została skierowana do Konstantynopola.	
Schemat punktowania	1 pkt – za zajęcie stanowiska wraz z uzasadnieniem. 0 pkt – za błędne odpowiedzi lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Nie, nie znajdują potwierdzenia, ponieważ ogólnym celem wyprawy była Jerozolima, a wyprawa dotarła do Konstantynopola.	<i>1 pkt – zdający zajął stanowisko oraz je uzasadnił.</i>
	Tak, ponieważ krzyżowcy docierają do Konstantynopola.	<i>0 pkt – zdający błędnie odpowiedział na postawione pytanie.</i>

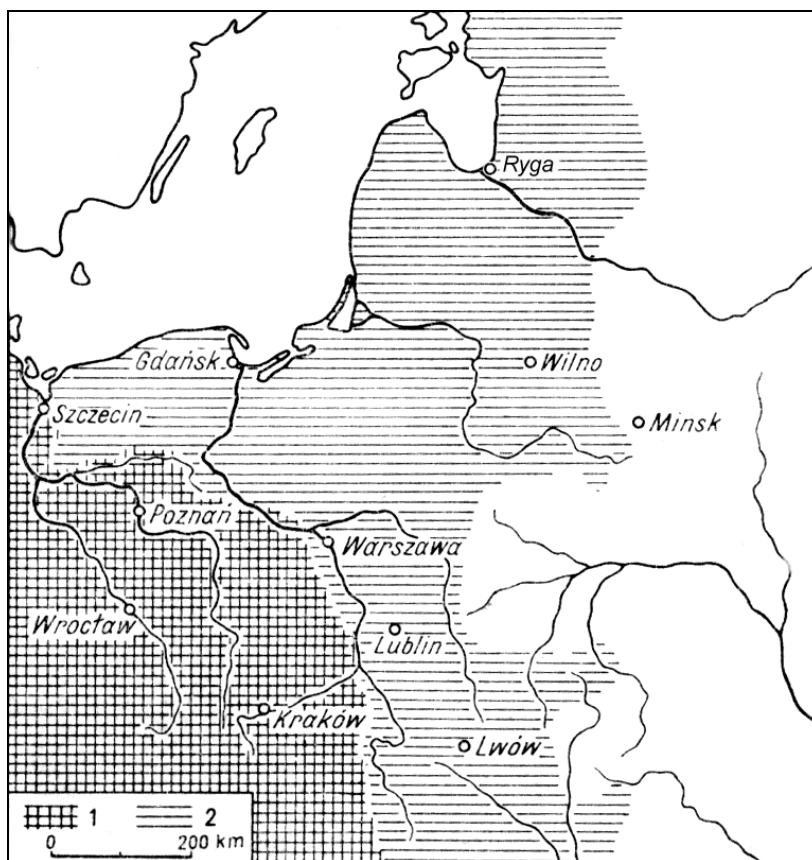
3.2.

Rozwiązanie	Konstantynopol	
Schemat punktowania	1 pkt – za podanie właściwej nazwy miasta. 0 pkt – za błędne odpowiedzi lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Konstantynopol	<i>1 pkt – zdający podał prawidłową nazwę miasta.</i>
	Stambuł	<i>0 pkt – zdający podał ahistoryczną nazwę miasta.</i>

3.3.

Rozwiązanie	Zdający powinien wyjaśnić, że wydarzenia, o których mowa w źródle 3., mogły zaprzepaścić szansę na zażegnanie rozłamu w Kościele (konfliktu między Kościołem wschodnim i zachodnim).	
Schemat punktowania	1 pkt – za prawidłowe wyjaśnienie. 0 pkt – za błędne odpowiedzi lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Wydarzenia te w opinii papieża jedynie umocniły wrogość między wyznawcami dwóch różnych odłamów chrześcijaństwa i spowodowały, że zmniejszyły się szanse na zakończenie podziału w Kościele.	<i>1 pkt – zdający na podstawie wiadomości ze źródła 3. poprawnie wyjaśnił problem.</i>
	Łacinnicy źle traktowali mieszkańców Konstantynopola, którzy odpowiadali im tym samym.	<i>0 pkt – zdający nie odpowiedział na postawione pytanie.</i>

Material do zadania 4.

Źródło: Encyklopedia historii gospodarczej Polski, t. 1, Warszawa 1981, str. 55.

Oznaczenie 1 – zasięg architektury romańskiej w XII w.

Oznaczenie 2 – zasięg architektury gotyckiej w XV w.

Zadanie 4. (0–1)

Podaj dwa wydarzenia polityczne z XIII–XIV w., które wpłynęły na przesunięcie zasięgu cywilizacji łacińskiej w tej części Europy w kierunku północno-wschodnim, wschodnim i południowo-wschodnim.

.....

.....

Wymagania ogólne

I. Chronologia historyczna.

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe

II.5.1.5. Polska w okresie rozbitcia dzielnicowego.

Zdający wyjaśnia [...] następstwa rozbitcia dzielnicowego; [...] synchronizuje najważniejsze wydarzenia z okresu rozbitcia dzielnicowego i dziejów Europy.

II.7.1.6. Polska w XIV–XV w.

Zdający opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV–XV w.; [...] synchronizuje wydarzenia z okresu z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w.

Rozwiązanie	Zdający może w odpowiedzi uwzględnić następujące wydarzenia z XIII–XIV w.: • powstanie państwa zakonu krzyżackiego w Prusach, • powstanie państwa zakonu kawalerów mieczowych w Inflantach, • unia polsko-litewska (i chrzest Litwy), • zajęcie przez Polskę (Kazimierza Wielkiego) Rusi Halickiej.
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne podanie dwóch wydarzeń. 0 pkt – za podanie tylko jednego wydarzenia lub za błędną odpowiedź, lub brak odpowiedzi.

Materiał do zadania 5.**Fragmenty eseju Henryka Samsonowicza o Kazimierzu Wielkim**

Zakończenie II wojny światowej stworzyło nowe warunki dla legendy kazimierzowskiej. „Tradycje piastowskie” stały się ważnym elementem propagandy na rzecz programu rewindykacji ziem po Odrę i Nysę [...]. Zdecydowanie obniżyło [to] lokatę [króla Kazimierza Wielkiego] w stosunku do Mieszka, Chrobrego, Henryków śląskich czy własnego ojca. Podobnie jak i jego polityka wschodnia. A więc bilans tej oceny po pierwszym dziesięcioleciu odrodzonej Polski był zdecydowanie ujemny [...].

[W latach 70. XX wieku] polityka sukcesów, w tym sukcesów gospodarczych, polityka wielkich przemian społecznych poszukiwała bohaterów [...]. Stąd też, wśród uznanych „budowniczych Polski”, Kazimierz zajmował poczesne miejsce [...].

Źródło: *Życiorysy historyczne, literackie i legendarne*, pod red. Z. Stefanowskiej i J. Tazbira, Warszawa 1980, str. 61, 63.

Zadanie 5. (0–1)

Wyjaśnij przyczynę dwóch różnych ocen polityki Kazimierza Wielkiego.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne*I. Chronologia historyczna.*

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe*II.7.5. Polska w XIV–XV w.*

Zdający ocenia panowanie Piastów w dziejach Polski [...].

Rozwiązanie	Zdający powinien w odpowiedzi uwzględnić informacje, że aktualne potrzeby propagandowe władz PRL (inne po zakończeniu II wojny światowej i inne w latach 70. XX w.) były przyczyną dwóch różnych ocen polityki Kazimierza Wielkiego.	
Schemat punktowania	1 pkt – za podanie i wyjaśnienie przyczyn dwóch różnych ocen króla. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Aktualne potrzeby propagandowe władz miały wpływ na formułowanie oceny polityki Kazimierza Wielkiego. W latach 50. XX w., po zmianie granic, król nie był postacią pozytywnie ocenianą, gdyż dokonał ekspansji na Wschód i nie odzyskał Pomorza Gdańskiego oraz zrzekł się Śląska. W dekadzie Gierka, gdy kładziono nacisk na unowocześnienie i modernizację gospodarczą państwa, Kazimierz Wielki był oceniany pozytywnie.	1 pkt – zdający podał i wyjaśnił przyczynę różnych ocen króla.
	W Polsce w pierwszych latach po II wojnie światowej oceniano króla negatywnie, natomiast później doceniano jego zasługi.	0 pkt – zdający nie podał przyczyny różnych ocen króla.

Materiał do zadania 6.**George Gower, Portret Elżbiety I, królowej Anglii (1588 r.)**

Źródło: D. McDowall, *An Illustrated History of Britain*, Harlow 2004, str. 74.

Zadanie 6. (0–2 pkt)

Interpretując elementy graficzne obrazu, wyjaśnij jego treść propagandową dotyczącą celów polityki zagranicznej Anglii w XVI wieku.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe

III. 2.3.6. Europa w XVI–XVII w.

Zdający opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI w.; [...] charakteryzuje główne konflikty polityczne w XVI–XVII w. [...].

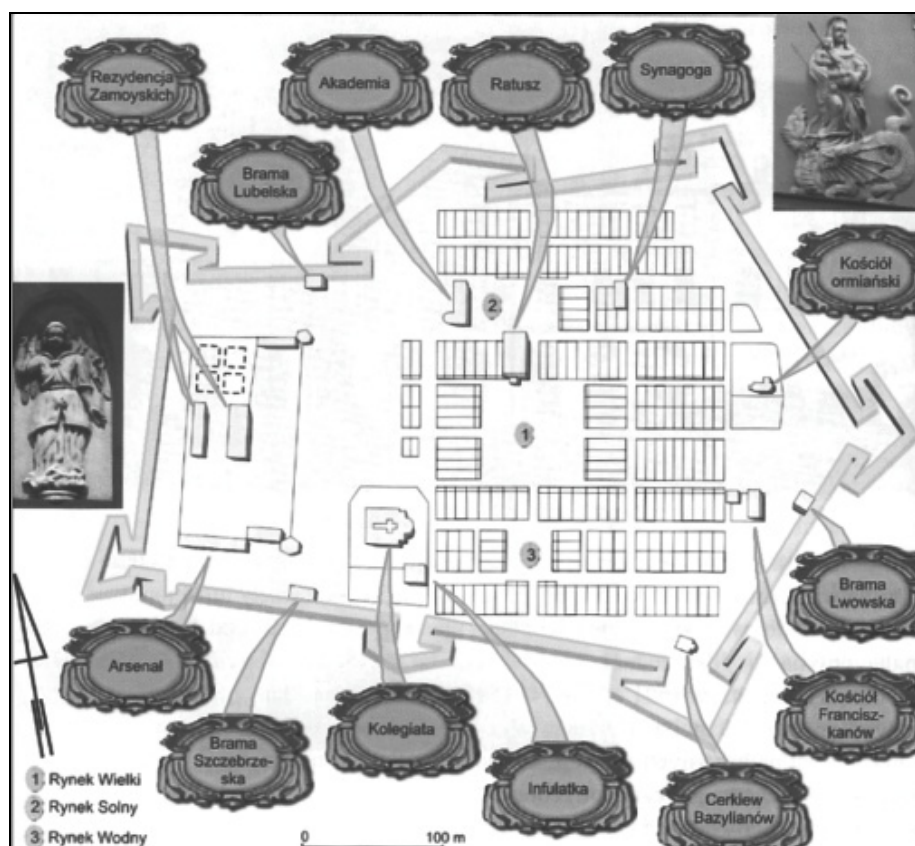
Rozwiązanie	Zdający powinien w odpowiedzi wyjaśnić treść propagandową obrazu – przedstawienia królowej Elżbiety (propagowanie imperialnej polityki, podkreślenie pozycji Anglii jako mocarstwa światowego), odwołując się do elementów obrazu (globus – kula ziemiska, okręty – flota, pokonana Armada).	
Schemat punktowania	2 pkt – za wyjaśnienie treści propagandowej z uwzględnieniem dwóch elementów obrazu. 1 pkt – za wyjaśnienie treści propagandowej z uwzględnieniem jednego elementu obrazu. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Przedstawiona na portrecie królowa Elżbieta I opiera rękę na kuli ziemskiej, co może symbolizować dążenie do ekspansji kolonialnej i imperialne ambicje polityczne. Postać królowej została przedstawiona pomiędzy dwoma obrazami. Z jednej strony widać hiszpańską Armadę, a z drugiej jej okręty rozbite przez żywioł, tym samym przestały stanowić zagrożenie, przeszkodę, dla morskich aspiracji Anglii.	<i>2 pkt – zdający poprawnie wyjaśnił treść propagandową, odwołując się do elementów z obrazu.</i>
	Królowa opiera dłoń na wyobrażeniu kuli ziemskiej, co jest podkreśleniem imperialnej polityki.	<i>1 pkt – zdający poprawnie określił treść propagandową, ale odniósł się tylko do jednego elementu z obrazu.</i>
	Wyeksponowana – obok postaci królowej – korona oraz strój władczyni świadczą o pozycji Anglii w Europie.	<i>0 pkt – zdający zawarł w odpowiedzi elementy świadczące o niezrozumieniu polecenia.</i>

Materiały do zadania 7.

Źródło 1. Fragment biografii Jana Zamoyskiego

Największe jego dzieło, miasto Zamość, rosło w czasach batoriańskich powoli. Na papierze istniał plan miasta idealnego, zgodnego z nową estetyką renesansu, wielkiego dzieła sztuki urbanistycznej, potężnej, nowoczesnej fortecy, pomnika ambicji, gustu i potęgi fundatora. [...] Wytoczono ulice, [...] działki przy nich zabudowano drewnianym domkami, wznoszonymi na koszt fundatora, by zachęcić nowych przybyszów. Mieli to być [...] w myśl przywileju lokacyjnego wyłącznie rzymscy katolicy.

Źródło: S. Grzybowski, *Jan Zamoyski*, Warszawa 1994, str. 254.

Źródło 2. Plan Zamościa. Pierwsza połowa XVII w.

Źródło: *Wielka historia Polski*, t. 4, Kraków 2000, str. 236.

Zadanie 7. (0–1)

Rozstrzygnij, czy ograniczenie dotyczące osiedlania się w Zamościu, o którym mowa w źródle 1., znajduje potwierdzenie w źródle 2. Uzasadnij odpowiedź.

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne**II. Analiza i interpretacja historyczna.**

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe**III. 3. 6 Rzeczpospolita w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej.**

Zdający ocenia sytuację wyznaniową na ziemiach Rzeczypospolitej w XVI w., w tym tolerancję wyznaniową oraz unię brzeską.

4.5. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura.

Zdający ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego [...].

Rozwiązanie	Zdający powinien zauważyć, że ograniczenia dotyczące osiedlania się w Zamościu zawarte w tekście nie znajdują potwierdzenia na planie, ponieważ widnieją na nim świątynie wyznań innych niż rzymskokatolickie, co oznacza, że przedstawicielom innych wyznań i religii zezwolono na zamieszkanie w tym mieście.	
Schemat punktowania	1 pkt – za sformułowanie stanowiska i uzasadnienie odpowiedzi. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Ograniczenie dotyczące wyznania zawarte w dokumencie lokacyjnym musiało przestać obowiązywać. Na planie Zamościa z I połowy XVII wieku zaznaczono m.in. synagogę i cerkiew.	<i>1 pkt – zdający zajął stanowisko i uzasadnił odpowiedź, zwracając uwagę na zaznaczone na planie świątynie innych religii i wyznań.</i>
	Zapisy z przywileju lokacyjnego nie były przestrzegane. W mieście mieszkali wyznawcy różnych religii.	<i>0 pkt – zdający w uzasadnieniu nie uwzględnił informacji z planu Zamościa.</i>
	Zapisy z przywileju lokacyjnego Zamościa nie obowiązywały w XVII wieku.	<i>0 pkt – zdający nie uzasadnił odpowiedzi.</i>

Materiał do zadania 8.

Do Króla Jegomości Zygmunta III (wiersz propagandowy z początku XVII w.)

Ojcze nasz, królu polski, który mieszkasz w Warszawie,
 U nas w niedobrej sławie
 Święć się w Szwecyi imię Twoje,
 Gdzie są z dawna twe pokoje.
 Przyjdź do królestwa (twego) szwedzkiego,
 A zaniechaj polskiego i księstwa litewskiego.
 Bądź wola Twoja w Wandalech, jako pierwaj była,
 Gdzieś dobrych śledzi miał obfitość siła.
 Chleba naszego powszedniego
 Zbawiłeś nas za panowania swego.
 Oduść nam łanowe, poborowe, czopowe,
 Bo bardzo już są u nas rzeczy nienowe,
 I nie uwódź nas na pokuszenie na wojnę z Szwedami,
 Bo jej dla ciebie doma dosyć mamy.
 Ale nas zbaw od wszego złego,
 A sam idź prędko do Boga Wszechmogącego,
 Albowiem Twoja moc nad nami
 Lepiej niż radzić o nas z jezuitami. [...]

Źródło: *Wiek XVI–XVIII. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998, str. 270.

Zadanie 8. (0–1)

Rozstrzygnij, czy podane zdania (1–3) są prawdziwe, czy fałszywe. We właściwe miejsce w tabeli wpisz znak X.

		Prawda	Falsz
1.	Wezwanie „Bądź wola Twoja w Wandalech, jako pierwszej była” odnosi się do rządów Zygmunta III w Szwecji.		
2.	Prośba „Odpuść nam łanowe, poborowe, czopowe” wynika z obawy szlachty przed zwiększeniem obciążeń podatkowych.		
3.	Stwierdzenie „I nie uwódź nas na pokuszenie na wojnę z Szwedami, bo jej dla ciebie doma dosyć mamy” odnosi się do rokoszu Lubomirskiego.		

Wymagania ogólne*I. Chronologia historyczna.*

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe*III.4.4. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura.*

Zdający wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w.

Rozwiązanie	1, 2 – prawda 3 – fałsz
Schemat punktowania	1 pkt – za trzy prawidłowe odpowiedzi. 0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Materiały do zadania 9.**Źródło 1. Tytuły czterech rozdziałów monografii historycznej**

- Czeski zapalnik i pierwsze cesarskie zwycięstwo
- Duński słomiany ogień i drugie zwycięstwo cesarskie
- Najazd szwedzki i trzecie zwycięstwo cesarskie
- Interwencja francuska i cesarska klęska

Źródło: J.F. Noël, *Święte cesarstwo*, Warszawa 1998, str. 150–153.

Źródło 2. Fragment hasła encyklopedycznego

[...] Zginęli wszyscy przywódcy [...] powstania i wybitniejsi uczestnicy wojny, majątki ich uległy konfiskacie, przekazano je przeważnie arystokracji i szlachcie pochodzenia niemieckiego. [Kraj] został przekształcony z niezależnego prawie królestwa w prowincję monarchii habsburskiej.

Źródło: *Encyklopedia szkolna. Historia*, Warszawa 1993, str. 765.

Zadanie 9. (0–2)

9.1. Podaj nazwę wojny, której dotyczą rozdziały monografii historycznej opatrzone wymienionymi tytułami.

.....

9.2. Podaj nazwę kraju, którego sytuację po zakończeniu tej wojny charakteryzuje tekst ze źródła 2.

.....

Wymagania ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe

III.2.6. Europa w XVI–XVII w.

Zdający charakteryzuje główne europejskie konflikty polityczne w XVI–XVII w. [...].

9.1.

Rozwiązanie	Wojna trzydziestoletnia
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne podanie nazwy wojny. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.

9.2.

Rozwiązanie	Czechy
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne podanie nazwy kraju. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Materiały do zadania 10.

Źródło 1. Tabela. Eksport zboża przez Gdańsk w latach 1751–1795 (średnio rocznie w tys. łasztów¹)

Lata	Wywóz
1751–1760	30,4
1761–1770	40,6
1771–1780	17,2
1781–1790	18,6
1791–1795	19,5

Na podstawie: A. Jezierski, C. Leszczyńska, *Historia gospodarcza Polski*, Warszawa 2002, str. 89.

¹ Łaszt – jednostka objętości ładunku okrętowego używana dla artykułów sypkich; łaszt pszenicy ważył ok. 2,4 ton.

Źródło 2.

Źródło: A. Jezierski, C. Leszczyńska, *Historia gospodarcza Polski*, Warszawa 2002 str. 70.

Źródło 3. Mowa bratanka króla, księcia Stanisława Poniatowskiego, na sejmie [fragment]

[...] Skarżą się już obywatele nasi od kilku lat, że procent od towarów nie według traktatu [...] dwanaście od sta, ale dwa i trzy razy tyle wybierają, przez co chęć wszelaka posyłania do Gdańska upada, a zabroniony tranzyt przez Śląsk oczywiście przeciwny artykułowi drugiemu i dziewiątemu tegoż traktatu niezmiennie nas krzywdzi i wszelki prawie sposób wprowadzania pieniędzy do kraju odejmuje. [...]

Źródło: *Historia Polski 1764–1795. Wybór tekstów*, oprac. J. Michalski, Warszawa 1954, str. 47.

Źródło 4. List Ottona Magnusa Stackelberga, ambasadora rosyjskiego w Warszawie, do księcia Mikołaja Repnina [fragment]

[...] omówię tylko niektóre szczegóły dotyczące się taryfy. Byłem świadkiem zobowiązania, które w tej sprawie zawarto z Polską. Gdy jednak nie zrealizowano tego, los handlu polskiego został podległym całkowitej samowoli. Wszystkie artykuły zostały otaksowane znacznie za wysoko. Na przykład pszenica została oszacowana na 33 dukaty łaszt, podczas gdy za taką cenę nie sprzedaje się jej w żadnym z portów bałtyckich. Niezależnie od tych obciążeń Polacy doznają innej niedogodności, która nie ma granic. [...] zdarzyło się mianowicie niejakiemu p. Trzeciakowi zapłacić [...] przeszło 400 dukatów od transportu [potażu], podczas gdy podług samej taryfy należało wymagać jedynie 101... [...].

Źródło: *Historia Polski 1764–1795. Wybór tekstów*, oprac. J. Michalski, Warszawa 1954, str. 49.

Zadanie 10. (0–2)

Wyjaśnij przyczyny spadku eksportu przez Gdańsk, uwzględniając informacje ze źródeł 1–4.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

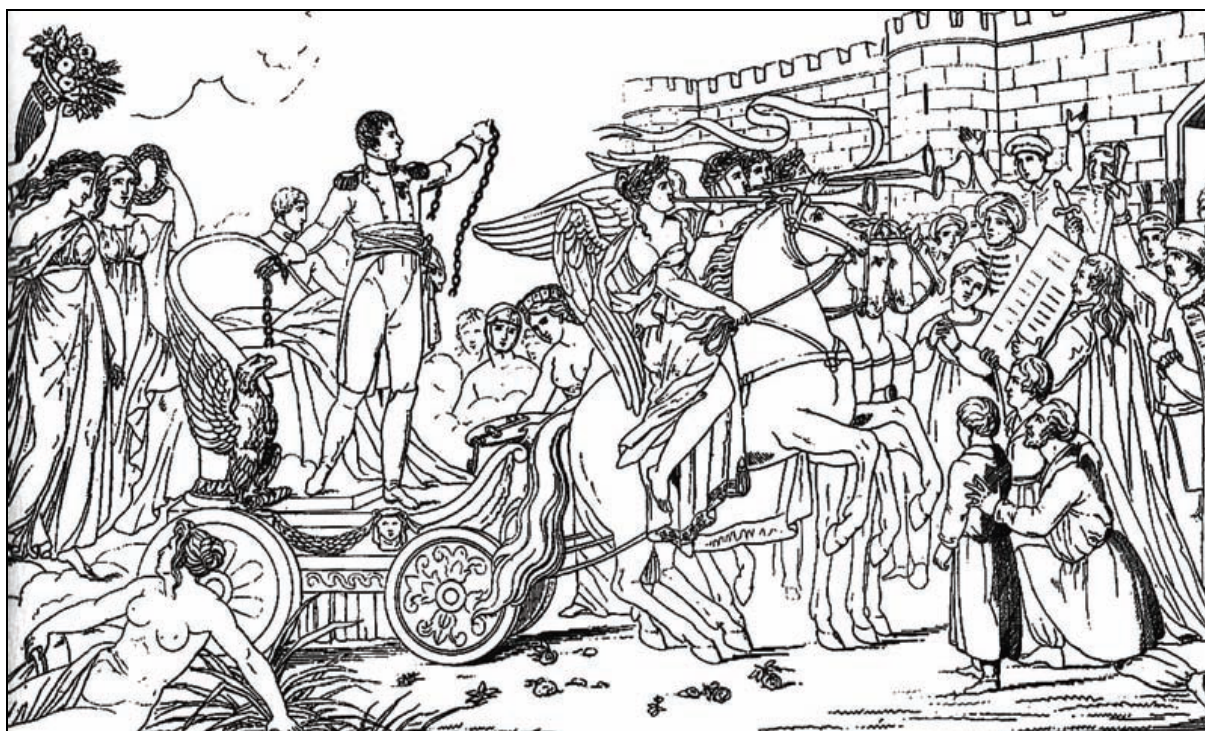
Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe

III. 6.1.2 Rzeczpospolita w XVIII w. Reformy oświeceniowe i rozbiory.

Zdający charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej i wskazuje przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego.

Rozwiązanie	Zdający powinien w odpowiedzi uwzględnić informację o pierwszym rozbiórze Polski oraz traktatach handlowych i wyjaśnić wpływ zmian terytorialnych i cel wprowadzonych traktatami na spadek eksportu zboża przez Gdańsk oraz uwzględnić nieprzestrzeganie ustaleń traktatów handlowych, nieuczciwe postępowanie zaborcy pruskiego.	
Schemat punktowania	2 pkt – 1 pkt za poprawne wyjaśnienie przyczyn spadku eksportu związanych ze zmianami terytorialnymi i barierami celnymi wynikającymi z traktatu rozbiorowego i traktatów handlowych oraz 1 pkt za uwzględnienie w odpowiedzi informacji o postępowaniu zaborcy pruskiego (łamanie ustaleń traktatowych, nieuczciwość celników). 1 pkt – za wyjaśnienie bez uwzględnienia informacji o nieprzestrzeganiu zapisów traktatowych przez zaborcę. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	I rozbiór Polski „odciął” Gdańsk od Rzeczypospolitej. Zmiany terytorialne utrudniały handel zbożem, a wysokie cła na towary – eksportowane z Polski przez terytorium pruskie do Gdańska – pobierane przez Prusaków na granicach, a także podwyższanie opłat, nieuczciwość celników, czyniły nieopłacalnym wywóz towarów przez Gdańsk.	<i>2 pkt – zdający prawidłowo wyjaśnił przyczyny, uwzględniając dwa elementy: czynnik terytorialny i problem cel, oraz odniósł się do łamania ustaleń traktatowych.</i>
	W wyniku I rozbioru Polski został utrudniony kontakt z Gdańskiem, ponieważ Rzeczpospolita straciła Wielkopolskę i Pomorze Gdańskie. Zmiany terytorialne utrudniały handel zbożem, bo zaborca nałożył wysokie cła na towary przewożone do portu w Gdańsku.	<i>1 pkt – zdający wyjaśnił przyczynę zjawiska, pomijając informację o łamaniu ustaleń traktatu handlowego.</i>
	Polska straciła Gdańsk w wyniku pierwszego rozbioru. Zaborca nałożył bardzo wysokie opłaty na towary przywożone do Gdańska.	<i>0 pkt – zdający popełnił błąd merytoryczny dotyczący informacji, która ma kluczowe (istotne) znaczenie dla wyjaśnienia problemu.</i>
	W wyniku I rozbioru Polski w 1772 r. wprowadzono cła.	<i>0 pkt – zdający nie wyjaśnił problemu.</i>

Materiały do zadania 11.**Źródło 1. Miedzioryt przedstawiający wjazd Napoleona do Warszawy w 1807 r.**

Źródło: A. Nieuważny, *My z Napoleonem*, Wrocław 1999, str. 37.

Źródło 2. Andrzej Zahorski, *Napoleon – człowiek wieku* [fragment]

Została po nim legenda i antylegenda. W ich ujęciu rysuje się jako prekursor postępu, realizator haseł rewolucji, bądź jako antychryst [...]. Dla jednych jest kontynuatorem, dla drugich pogromcą rewolucji [...]. Rządy jego zapłodziły wyobraźnię mas ludzkich, bo próbując tworzyć nową syntezę dwóch epok, przetłumaczył milionom prostych ludzi dostępne dotychczas tylko dla elity umysłowej idee Wielkiej Rewolucji Francuskiej. Przetłumaczył je na język codziennej praktyki wyrażający się w kodeksie, ujednoliceniu miar i wag, w zmianie położenia chłopstwa, w budowie nowego społeczeństwa i wreszcie w romantycznej wizji nowego Imperium Romanum – Stanów Zjednoczonych Europy, których budowę przedsięwziął. [...] Geniusz Napoleona zawsze będzie działał na wyobraźnię ludzką, rozpaliał namiętności, budził zaciekle spory. [...] Jedni uważać będą jego losy za przestrożę, uzasadniając, że obrał drogę zbrodni i klęski, a inni wywodzić będą, iż był prekursorem postępu, dobroczyńcą ludzkości, męczennikiem, „człowiekiem wieku”, wskrzesicielem Polski.

Źródło: *Europa i świat w epoce napoleońskiej*, pod red. M. Senkowskiej-Gluck, Warszawa 1988, str. 88–89.

Zadanie 11. (0–2)

W zacytowanym fragmencie pracy Andrzeja Zahorskiego przedstawione zostały dwie oceny Napoleona I Bonapartego. Z którą z nich koresponduje treść ilustracji? Odpowiedź uzasadnij, podając dwa argumenty.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe

IV.1.4. Europa napoleońska.

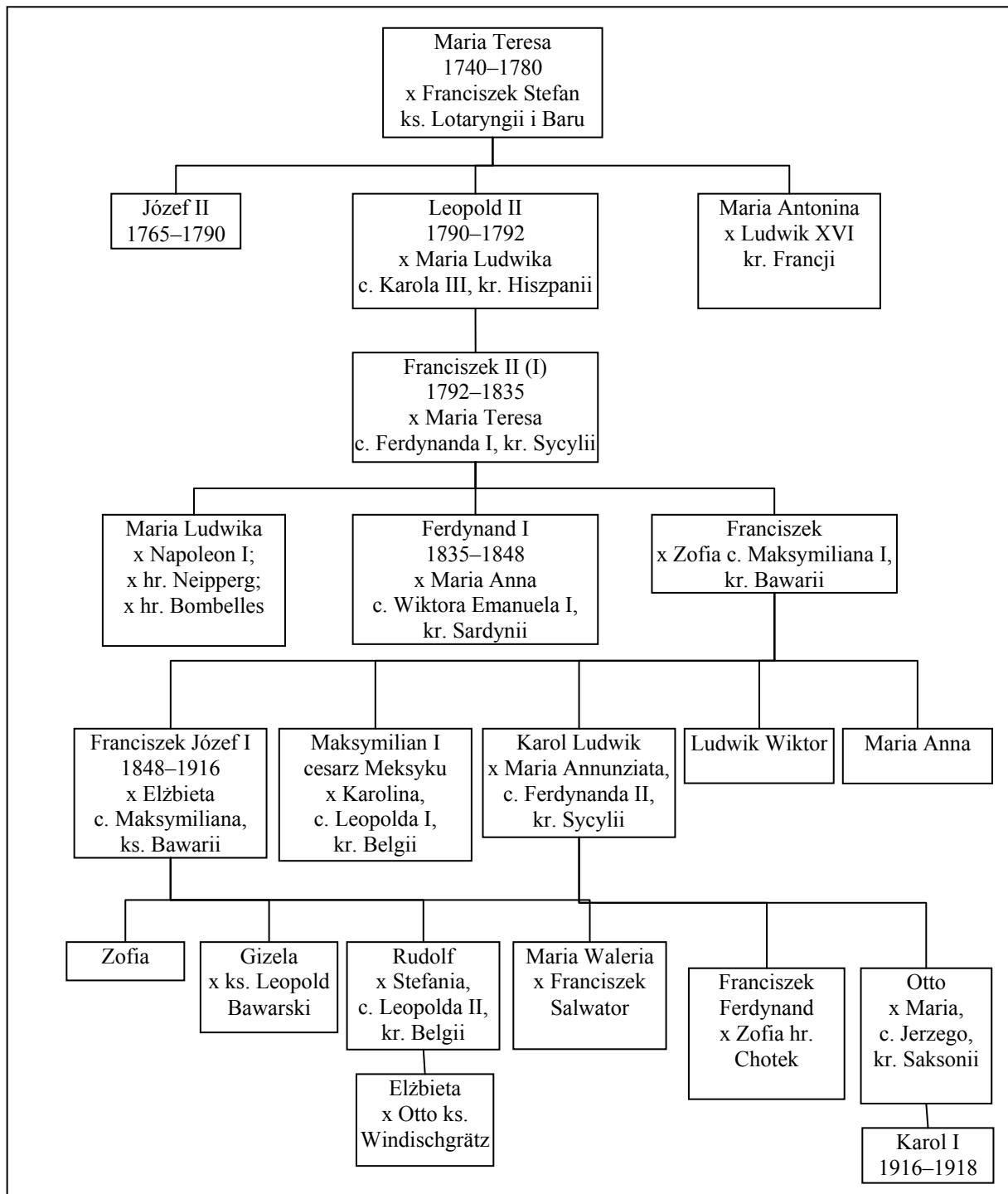
Zdający wskazuje przykłady i wyjaśnia przyczyny zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona.

Rozwiązanie	W zacytowanym fragmencie pracy Andrzeja Zahorskiego przedstawiono dwie oceny Napoleona I – pozytywną i negatywną. Zdający powinien zauważyć, że ilustracja zawiera elementy podkreślające pozytywne dokonania Napoleona. Uzasadnienie: Elementy ilustracji będące odzwierciedleniem pozytywnej oceny Napoleona I: zerwane łańcuchy – oznaczające zapowiedź wolności dla Polaków; antyczna kwadryga i fanfary – odniesienie do triumfu odbywanego w Imperium Romanum, do którego nawiązywał zwycięski wódz – Napoleon; otwarta księga – może oznaczać Kodeks Napoleona i prezentować go jako prawodawcę; róg obfitości – jest zapowiedzią dobrobytu pod rządami Napoleona I.
Schemat punktowania	2 pkt – za zajęcie stanowiska i uzasadnienie odpowiedzi zawierające odniesienia do dwóch elementów ilustracji. 1 pkt – za zajęcie stanowiska i uzasadnienie odpowiedzi zawierające odniesienie do jednego elementu ilustracji. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowe odpowiedzi zdających	Treść ilustracji koresponduje z pozytywną oceną Napoleona Bonapartego, gdyż prezentuje dokonania Napoleona (wymienione przez autora tekstu), takie jak popieranie dążeń niepodległościowych Polaków (zerwane łańcuchy), zapewnienie dobrobytu (kobieta z rogiem obfitości).	<i>2 pkt – zdający zajął właściwe stanowisko i uzasadnił odpowiedź, odnosząc się do dwóch elementów ilustracji.</i>
	W tekście przedstawiono argumenty, którymi posługują się zwolennicy i przeciwnicy Napoleona Bonaparte. Ilustracja propaguje Napoleona jako wyzwoliciela Polski – symbolicznie zrywającego krępujące łańcuchy, a więc koresponduje z tą pozytywną oceną cesarza Francuzów.	<i>1 pkt – zdający zajął właściwe stanowisko i uzasadnił odpowiedź, odnosząc się do jednego elementu ilustracji.</i>
	Ilustracja pokazuje Napoleona jako pozytywną postać.	<i>0 pkt – zdający zajął stanowisko, ale nie uzasadnił odpowiedzi.</i>

Materiał do zadań 12. i 13.

Tablica genealogiczna (fragment). Dynastia habsbursko-lotaryńska

Uwaga: pod imionami władców Austrii i Austro-Węgier podano lata ich panowania.

Na podstawie: S. Grodziski, (...), Wrocław 1983, str. 192–193.

Zadanie 12. (0–3)

12.1. Na podstawie tablicy genealogicznej uzupełnij tekst poniższego dokumentu. W wykropkowane miejsca wpisz imię (imiona) władców.

My Ferdynand Pierwszy, z Bożej łaski Cesarz Austrii, Król Węgier, Czech etc. Gdyśmy wstąpili na tron po zgonie śp. Ojca Naszego, Cesarza, jako jego prawny następca, przejęci świetnością i powagą naszych obowiązków, błagaliśmy przede wszystkim Boga o Jego pomoc [...].

[...] w ostatnich czasach, gdy udało się było zbrodnictwom usiłowanym zaburzyć w jednej części Naszych państw legalny porządek i roztląć wojnę domową, przetrwała mimo to niezmienna większość Naszych ludów w winnej Monarsze wierności...

Jednakowoż nacisk wypadków [...] i niezbędna potrzeba wielkiego i wyczerpującego przekształcenia naszych form państwowych [...] umocniły Nas w przekonaniu, że potrzeba młodszych sił do popierania tego wielkiego dzieła...

Z tego powodu [...] doszliśmy do stałego postanowienia zrzeczenia się niniejszym tronu Cesarstwa Austriackiego [...] na rzecz [...] arcyksięcia

Źródło: S. Grodziski, (...) , Wrocław 1983, str. 5.

12.2. Podaj termin określający decyzję cesarza Ferdynanda I Habsburga.

.....

12.3. Wydarzenia, o których mowa w podkreślonym fragmencie dokumentu, były częścią ogólnoeuropejskich wystąpień rewolucyjnych w XIX w. Podaj ich nazwę.

.....

Wymagania ogólne*I. Chronologia historyczna.*

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe*IV.3.2. Ideologie XIX w.*

Zdający wyjaśnia związki pomiędzy ideologiami liberalnymi i nacjonalistycznymi a europejskimi ruchami niepodległościowymi i zjednoczeniowymi, omawia [...] Wiosnę Ludów [...].

IV.6.1. Europa i świat w XIX w.

Zdający charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich [...].

12.1.

Rozwiązanie	Kolejno: Franciszek [II (I)] i Franciszek Józef [I]
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne podanie imion władców. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.

12.2.

Rozwiązanie	Abdykacja
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne podanie terminu. 0 pkt – za podanie błędnego terminu lub brak odpowiedzi.

12.3.

Rozwiązanie	Wiosna Ludów
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne podanie nazwy wydarzeń. 0 pkt – za podanie błędnej nazwy lub brak odpowiedzi.

Zadanie 13. (0–2)

Podaj, którego z władców – uwzględnionych w tablicy genealogicznej – dotyczy zamieszczony poniżej tekst, i określ dwa czynniki wpływające na różnorodność ocen tego władcy.

W ciągu swych 86 lat życia i 68 lat panowania cesarz dorównał trzem pokoleniom. Dzieciństwo i młodość przypadły mu na czasy absolutyzmu [...]. Jego wiek dojrzały to czasy konstytucyjnego liberalizmu [...]. Starość wypadła mu na czasy [...] masowych ruchów społecznych i rozwijającego się nacjonalizmu [...].

Jego czasy i otoczenie, jego działalność i jej skutki – oto temat ogromnej liczby prac naukowych, półnaukowych i zgoła publicystycznych. W tej rozległej bibliografii nie brak sądów skrajnych, od pełnego uwielbienia do surowej krytyki. Różnorodność tych ocen wynika nie tylko z faktu, że badane zagadnienia inaczej rysują się z perspektywy Schönbrunnu, inaczej z zamku królewskiego w Budzie [...], z Hradczan czy wreszcie z Wawelu. Komplikuje ją wielość barw, w jakich występują autorzy i badacze: od czarno-żółtej [barwy dynastii] do czerwonej.

Źródło: S. Grodziski, (...), Warszawa 1983, str. 181.

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne**I. Chronologia historyczna.**

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe**IV.3.2. Ideologie XIX w.**

Zdający wyjaśnia związki pomiędzy ideologiami liberalnymi i nacjonalistycznymi a europejskimi ruchami niepodległościowymi i zjednoczeniowymi, omawia [...] *Wiosnę Ludów* [...].

IV.6.1. Europa i świat w XIX w.

Zdający charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich [...].

Rozwiązanie	Franciszek Józef [I] Zdający może uwzględnić: • czynnik narodowościowy, • czynnik ideologiczny, • czas, w którym powstały biografie.	
Schemat punktowania	2 pkt – 1 pkt za rozpoznanie władcy i 1 pkt za dwa czynniki, które wpływają na opinię historyków o tej postaci. 0 pkt – za błędne odpowiedzi lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	W tekście jest mowa o Franciszku Józefie I. Na różnorodność ocen tego cesarza mogły mieć wpływ zarówno poglądy polityczne autorów, jak i ich narodowość.	2 pkt – zdający rozpoznał władcę i podał dwa różne poprawne czynniki.
	Autor tekstu pisze o Franciszku Józefie. Badacze życia i dokonań tego władcy pochodzili z różnych państw, a to miało wpływ na ocenę cesarza.	1 pkt – zdający rozpoznał władcę, ale podał tylko jeden czynnik.

Materiał do zadania 14.**Henryk Kamieński, *O prawdach żywotnych narodu polskiego* (1844 r.)**

Schodząc do przyczyn upadku Polski, nie będziemy się zadawać w długie historyczne rozbiory, lecz w ogólności chcemy je oznaczyć [...]. Naród wielki, jakim jesteśmy, nie mógł upaść, jak skutkiem własnej niemocy; przyczyny, więc pierwotne naszych rozbiorów i poniżenia w nas samych leżały [...].

Do wysokiego stopnia dojść musiała nasza słabość, kiedy nas podbili i zawojowali wrogi bardzo nieznaczącymi siłami [...]. Gdyby cały naród był wrzał zapałem niepodległości i miłości ojczyzny, byłby wobec grożącego niebezpieczeństwa siły swoje wszystkie połączył, a tak żaden podbój nie byłby się stał podobnym, a wróg, który by śmiał na kraj nasz nastąpić, znalazłby niezawodne zniszczenie, ziemia wolna by się pod jego stopami zapaliła i pochłonęła go niezawodnie [...].

Źródło: *Polska myśl demokratyczna w ciągu wieków. Antologia*, Warszawa 1987, str. 132–133.

Zadanie 14. (0–1)

Podaj argument świadczący o tym, że w zacytowanym fragmencie tekstu zawarta jest opinia reprezentatywna dla krakowskiej szkoły historycznej.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne*I. Chronologia historyczna.*

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe*IV.4.5.6. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej.*

Zdający charakteryzuje koncepcje polityczno-społeczne Wielkiej Emigracji XIX w. i ich wpływ na życie polityczno-społeczne w trzech zaborach; ocenia dorobek kultury polskiej XIX w. i jej wpływ na kształtowanie się tożsamości narodowej Polaków.

Rozwiązanie	Zdający powinien dostrzec, że w zacytowanym fragmencie tekstu autor wyraźnie wskazuje na wewnętrzne, a nie na zewnętrzne przyczyny utraty niepodległości.	
Schemat punktowania	1 pkt – za podanie argumentu. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Historycy krakowskiej szkoły historycznej w końcu XIX w. kładli nacisk na wewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej, np. wady ustrojowe, i ta sama myśl jest zawarta we fragmencie tekstu Kamieńskiego.	1 pkt – zdający wskazał poprawny argument.
	Polska upadła, bo ją podbili i zawojowali wrogowie.	0 pkt – zdający nie wskazał dobrego argumentu, jedynie przepisał fragment tekstu.

Materiały do zadania 15.**Źródło 1. Odpowiedzi Francuzów na ankietę dotyczącą przygotowywanej pruskiej ustawy o przymusowym wywłaszczeniu Polaków w Poznańskim i na Pomorzu 1907 r.***

*Henryk Sienkiewicz w „L’Echo de Paris” z 18 grudnia 1907 r. zamieścił apel z prośbą o wypowiedzi przedstawicieli świata zachodniego na temat przygotowywanej ustawy. Odpowiedzi udzieliło 254 respondentów.

Odpowiedź 1.

Możemy się spodziewać, że podobne metody zastosowane będą przeciw naszym rodakom w Alzacji i Lotaryngii. Co by jednak powiedzieli prawnicy niemieccy, gdyby Rosjanie w Inflantach i Kurlandii, gdyby Węgrzy w Siedmiogrodzie stosowali względem swych poddanych niemieckich te same metody wywłaszczeniowe [...]. Nie pragnę wcale, aby podobne pogwałcenie prawa dokonywało się gdzie indziej, nawet w stosunku do Niemców. [...] Gdybym był Niemcem – rumieniłbym się z powodu takiej ustawy [...].

Odpowiedź 2.

Nie czekałem na wymowny protest Pański, by ze wszystkich sił protestować przeciwko prześladowaniom niemieckim w Polsce. [...] I nadal protestować będę [...]. Jako Alzaczyc, nie mogę zapomnieć, że mój kraj jest chwilowo pod innym prawem niż francuskie.

Źródło: K. Dunin-Wąsowicz, *Francuska opinia publiczna wobec sprawy polskiej i Polaków w latach 1895–1914*, Warszawa 1999, str. 69.

Źródło 2. List ambasadora Francji w Niemczech do ministra spraw zagranicznych Francji, Berlin, 20 grudnia 1907 r.

Jak surowych nie mielibyśmy sądów o polityce niemieckiej w Polsce, byłoby bardzo nie na miejscu, aby Francuzi interweniowali w tego rodzaju sprawach w Niemczech. Sytuacja naszych rodaków na terenach anektowanych jest zbyt podobna do sytuacji Polaków, abyśmy mogli bez bardzo ujemnych skutków trwonić nasze sentymenty na rzecz tych ostatnich. [...] W chwili, kiedy podejmowane są widoczne wysiłki, aby zerwać więzy łączące Rosję z Francją, znaczyłoby to dostarczyć [Niemcom] przeciwko nam potężnego oręża u Rosjan i obudzić podejrzenia, które nasze sympatie do Polski zawsze wzbudzały w Petersburgu.

Źródło: J. W. Borejsza, *Piękny wiek XIX*, Warszawa 2010, str. 303–304.

Zadanie 15. (0–3)**15.1. Wyjaśnij, co pomogło respondentom, których wypowiedzi zacytowano, zrozumieć sytuację Polaków w Poznańskim i na Pomorzu.**

.....

.....

.....

15.2. Wyjaśnij, dlaczego autor źródła 2. uważał, że podjęcie interwencji przez Francję w sprawie, której dotyczyła ankieta, było sprzeczne z francuską racją stanu.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne*I. Chronologia historyczna.*

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe

IV.3.3. Ideologie XIX w. Zdający porównuje cele i charakter oraz ocenia polityczne i społeczno-gospodarcze skutki zjednoczenia Włoch i Niemiec.

IV.4.1. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej. Zdający charakteryzuje i porównuje cele i metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej.

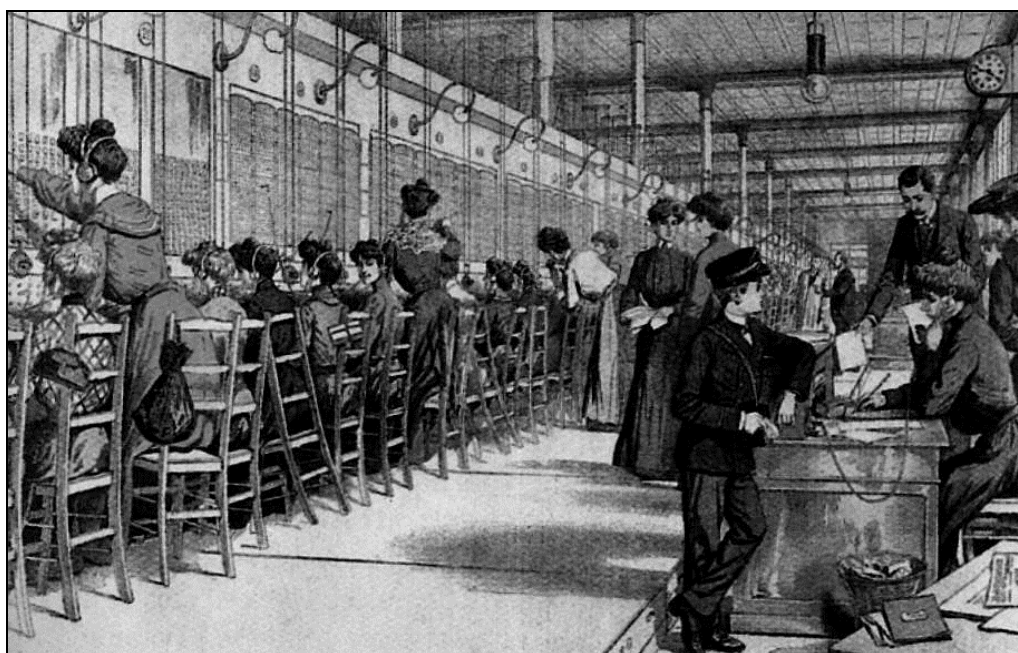
15.1.

Rozwiązanie	Zdający powinien w wyjaśnieniu zawrzeć informację o podobieństwie sytuacji Francuzów mieszkających w Alzacji i Lotaryngii do sytuacji Polaków pod panowaniem niemieckim.	
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne wyjaśnienie. 0 pkt – za błędne wyjaśnienie lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Francuzi obawiali się, że mieszkańcy Alzacji i Lotaryngii podzielą los Polaków z Pomorza i Wielkopolski; protestowali przeciwko takiemu traktowaniu mniejszości narodowych.	1 pkt – zdający prawidłowo wyjaśnił, zwracając uwagę na związek między sytuacją obu społeczności będących pod panowaniem niemieckim.
	Francuzi przegrali w wojnie z Prusami i Alzacja oraz Lotaryngia znalazły się w granicach Cesarstwa Niemieckiego.	0 pkt – zdający przytoczył poprawne informacje, ale nie wyjaśnił problemu.

15.2.

Rozwiązanie	Zdający powinien w wyjaśnieniu zawrzeć informację o obawach wyrażonych w liście przez ambasadora Francji: możliwości pogorszenia stosunków z Rosją lub pretekstu dla Niemców do ataku na Francję oraz o zagrożeniu poczucia bezpieczeństwa Francuzów w zajętej przez Niemców Alzacji i Lotaryngii.	
Schemat punktowania	2 pkt – za poprawne wyjaśnienie zawierające informacje o dwóch aspektach francuskiej racji stanu. 1 pkt – za poprawne wyjaśnienie odwołujące się do jednego aspektu francuskiej racji stanu. 0 pkt – za błędne wyjaśnienie lub brak odpowiedzi.	

Przykładowe odpowiedzi zdających	Autor listu uważa, że interwencja na rzecz Polaków niesie groźbę pogorszenia stosunków Francji z Rosją i może stać się pretekstem do odwetu niemieckiego na Francuzach zamieszkających w Alzacji i Lotaryngii.	<i>2 pkt – zdający prawidłowo wyjaśnił problem, zwracając uwagę na dwa aspekty francuskiej racji stanu, o których pisze w liście ambasador.</i>
	Ambasador Francji przestrzega przed interwencją w sprawie Polaków, ponieważ obawia się, że może to spowodować szyskany i prześladowania Francuzów na terenach zaanektowanych przez Niemcy.	<i>1 pkt – zdający odniósł się tylko do jednego z wątków poruszonych w liście.</i>
	Ambasador Francji obawia się, że w wyniku interwencji w obronie Polaków może dojść do agresji ze strony Niemiec na Francję i zajęcia przez Niemców Alzacji i Lotaryngii.	<i>0 pkt – zdający nie wyjaśnił problemu, popełnił błąd merytoryczny.</i>

Materiał do zadania 16.**Centrala telefoniczna. Litografia z *Le Petit Journal* z 1904 roku**

Źródło: G. Szelałowska, K. Szelałowska, *Dzieje nowożytne i najnowsze 1815–1939. Ćwiczenia źródłowe z historii dla szkół średnich*, Warszawa 1999, str. 183.

Zadanie 16. (0–1)

Wyjaśnij, dlaczego scena przedstawiona na litografii świadczy o zmieniającej się pozycji społecznej kobiet.

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe

IV.2.3. Europa i Stany Zjednoczone w epoce rewolucji przemysłowej. Zdający ocenia gospodarcze, społeczne, kulturowe i ekologiczne skutki rewolucji przemysłowej.

Rozwiązanie	Zdający powinien w wyjaśnieniu zawrzeć informację o aktywności zawodowej kobiet.	
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne wyjaśnienie. 0 pkt – za błędne wyjaśnienie lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Scena przedstawiona na litografii świadczy o obecności kobiet na rynku pracy. Wcześniej kobiety, poza służbą domową, nie pracowały zawodowo.	<i>1 pkt – zdający prawidłowo wyjaśnił problem.</i>
	Scena przedstawiona na litografii świadczy o tym, że na początku XX wieku zmieniła się rola kobiet.	<i>0 pkt – zdający nie wyjaśnił problemu.</i>

Materiał do zadania 17.

Źródło: J. Krawczyk, *O Polsce i Polakach*, Warszawa 2004, str. 279.

Zadanie 17. (0–2)

17.1. Podaj nazwę wydarzenia, do którego komentarzem jest zamieszczony plakat, oraz usytuuj to wydarzenie w czasie, podkreślając poprawne dokończenie zdania.

Nazwa wydarzenia:

Do wydarzenia doszło w roku

- A. bolszewickiego przewrotu październikowego w Rosji.
- B. wybuchu pierwszego powstania śląskiego.
- C. przeprowadzenia plebiscytu na Warmii i Mazurach.
- D. podpisania traktatu pokojowego w Rydze.

17.2. Wyjaśnij, dlaczego Aleksandra Piłsudska, oceniając bitwę, której poświęcono plakat, użyła następującego porównania:

„Bolszewicka wizja wzniesienia rewolucji światowej na trupie Polski rozwiała się wtedy zupełnie. Cwierć tysiąclecia przedtem oręż polski dokonał podobnego rozstrzygnięcia, kiedy Jan Sobieski rozbił armię turecką pod Wiedniem”.

Zródło: A. Piłsudska, *Wspomnienia*, Warszawa 1997, str. 238.

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

I. Chronologia historyczna.

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródeł do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe

V.4.1. Odbudowa niepodległości i życie polityczne II Rzeczypospolitej.

Zdający opisuje proces kształtowania się terytorium II Rzeczypospolitej, w tym [...] wojnę polsko-bolszewicką.

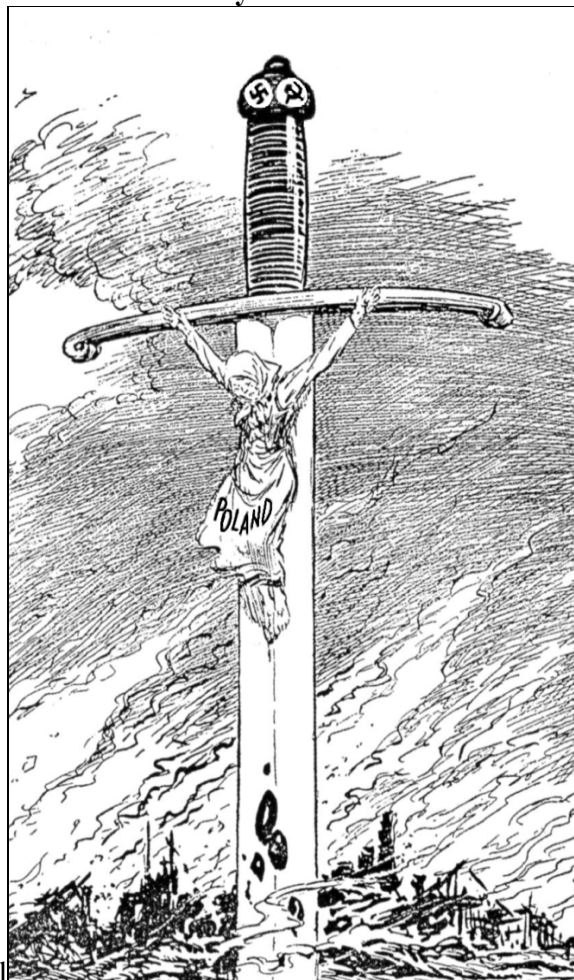
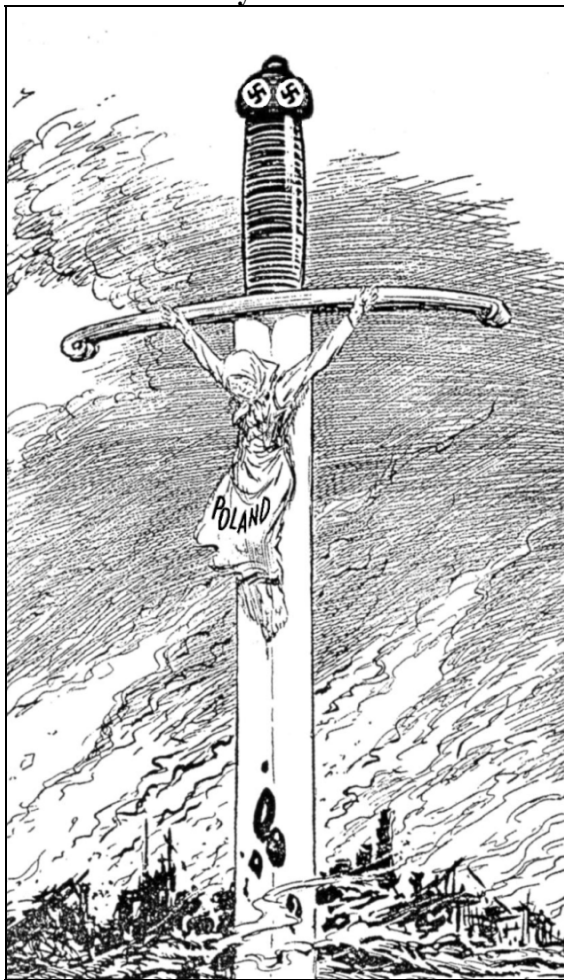
17.1.

Rozwiązanie	bitwa warszawska (bitwa o Warszawę, a także <i>cud nad Wisłą</i>) C.
Schemat punktowania	1 pkt – za podanie poprawnej nazwy wydarzenia i wskazanie odpowiedzi z właściwym rokiem wydarzenia. 0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.

17.2.

Rozwiązanie	Zdający w wyjaśnieniu powinien uwzględnić informację o podobnym znaczeniu obu bitew dla cywilizacji europejskiej.
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne wyjaśnienie, w którym zdający zwróci uwagę na aspekt ideowy obu zwycięstw (fakt, że obie bitwy uchroniły cywilizację europejską przed katastrofą). 0 pkt – za błędne wyjaśnienie lub brak wyjaśnienia.

Przykładowe odpowiedzi zdających	Obie bitwy miały ogólnoeuropejskie, fundamentalne znaczenie. Zwycięstwo Polaków w bitwie warszawskiej uchroniło Europę przed rewolucją bolszewicką, a pokonanie Turków pod Wiedniem ocaliło chrześcijaństwo europejskie.	<i>1 pkt – zdający wyjaśnił znaczenie wydarzeń, zwracając uwagę na aspekt ideowy obu bitew.</i>
	W obu bitwach zwyciężyli Polacy; w bitwie warszawskiej pokonali Rosjan, a pod Wiedniem – Turków.	<i>0 pkt – zdający nie dostrzegł znaczenia ideowego obu zwycięstw, ograniczył odpowiedź do informacji, że w obu bitwach pokonano najeźdźców.</i>

Materiały do zadania 18.**Rysunek 1.****Rysunek 2.**

Źródło: Katalog wystawy Oswobodzenie, Warszawa 2005, str. 48.

Zadanie 18. (0–1)

Rysunek 1. został zamieszczony w amerykańskiej prasie w 1939 roku, a w czasie II wojny światowej publikowano go w Stanach Zjednoczonych jeszcze wielokrotnie. W 1941 roku dokonano modyfikacji rysunku. Wyjaśnij przyczynę wprowadzenia modyfikacji widocznej na rysunku 2.

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne*I. Chronologia historyczna.*

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe*V.6.2. Europa i świat podczas II wojny światowej.*

Zdający wyjaśnia uwarunkowania współpracy niemiecko-radzieckiej w latach 1939–1941 i jej konsekwencje dla państw i narodów Europy Środkowej.

Rozwiązanie	Zdający powinien zauważyć, że od 1941 r. (agresja Niemiec na Związek Radziecki) ZSRR stał się sojusznikiem USA. Z tego powodu w Stanach Zjednoczonych zacierano pamięć o wcześniejszej współpracy aktualnego sojusznika z Niemcami (udziale w agresji na Polskę i jej rozbiorze).	
Schemat punktowania	1 pkt – za wyjaśnienie uwzględniające zmianę stosunku USA do ZSRR w 1941 roku i przyczynę tej zmiany. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	W 1941 roku ZSRR został zaatakowany przez III Rzeszę i dołączył do koalicji antyhitlerowskiej, stał się więc z czasem także sojusznikiem USA. Dlatego z głowicy zniknął sierp i młot – symbol radzieckiej agresji we wrześniu 1939 r. i współudziału w wojnie przeciw Polsce i jej rozbioru.	1 pkt – zdający prawidłowo wyjaśnił zmianę stosunku USA do ZSRR oraz jej przyczynę.
	W 1941 roku ZSRR został zaatakowany przez Niemcy na froncie wschodnim.	0 pkt – zdający nie wyjaśnił przyczyny wprowadzonej zmiany.

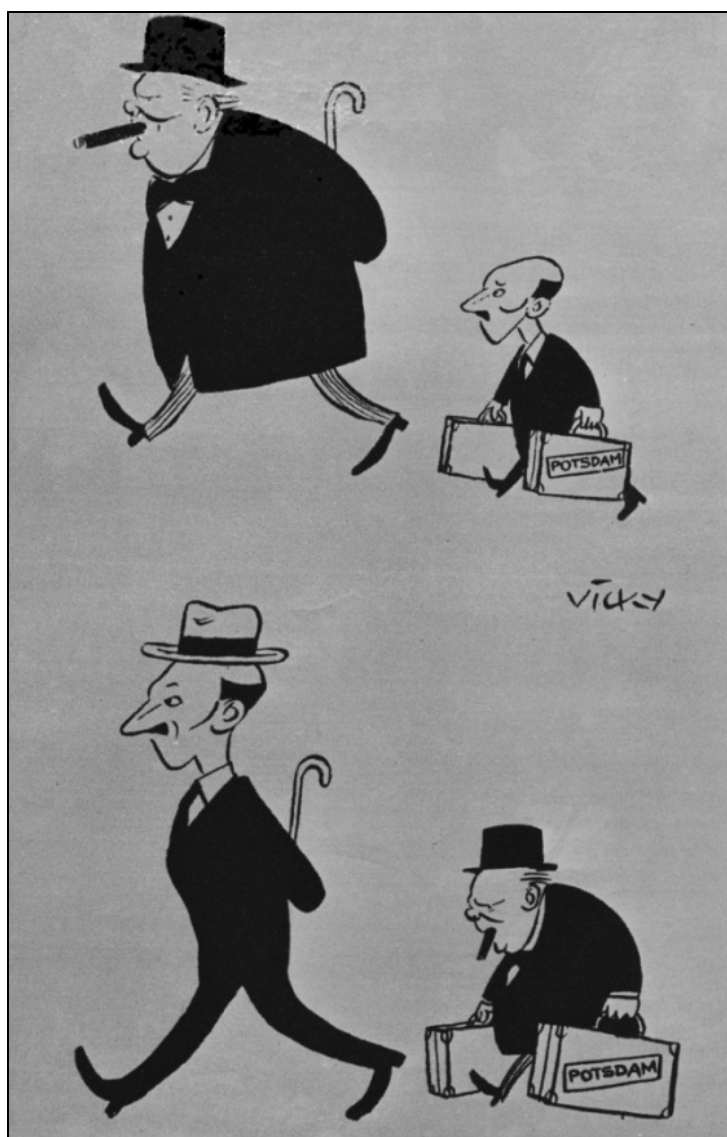
Materiały do zadania 19.**Źródło 1. Fragment opracowania historycznego**

Partia konserwatywna poniosła klęskę! Oznaczało to po prostu, że przeważająca większość w narodzie ma dosyć rządów konserwatywnych, że domagała się nowej polityki socjalnej [...]. *Labour Party* [Partia Pracy] znalazła się u steru rządów w skomplikowanych trudnych warunkach rzeczywistości powojennej. Naród, a zwłaszcza masy pracujące udzieliły jej kredytu w nadziei, że nie powtórzą się czasy po pierwszej wojnie światowej – czasy kryzysów gospodarczych, chronicznego bezrobocia i nędzy. Jakoż naczelnym hasłem *Labour Party* [...] było *welfare state* – państwo powszechnej pomyślności i dobrobytu, oparte na rozbudowanym systemie ubezpieczeń społecznych.

Źródło: A. Liebfeld, *Churchill*, Warszawa 1971, str. 493, 495.

Źródło 2.

Rysunek satyryczny z prasy brytyjskiej z 1945 r. *Churchill i Attlee*

Źródło: A. Liebfeld, *Churchill*, Warszawa 1971, wkładka po stronie 496.

Zadanie 19. (0–3)

Interpretując elementy graficzne rysunku satyrycznego, wyjaśnij, w jaki sposób problemy społeczno-gospodarcze Wielkiej Brytanii wpłynęły na komentowane przez rysownika zmiany polityczne w tym państwie.

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

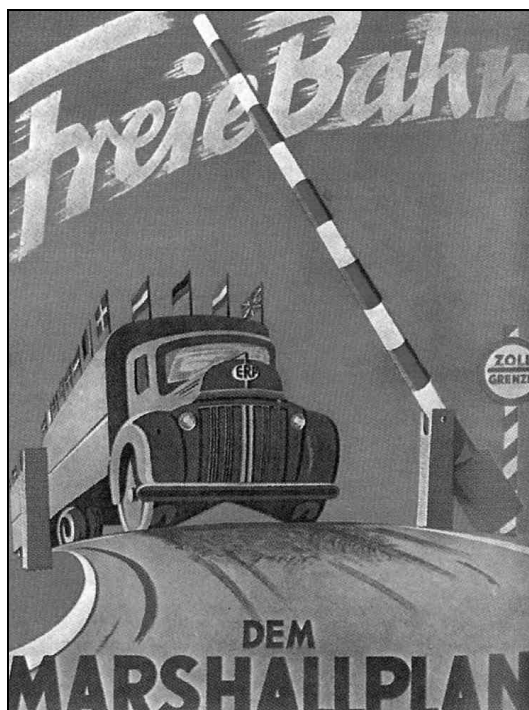
Wymagania szczegółowe

V.9.1 Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych.

Zdający opisuje demograficzne, społeczno-gospodarcze i polityczne skutki wojny.

Rozwiązanie	Zdający powinien zauważyć, że Partia Pracy prezentowała program, który, w porównaniu z programem konserwatystów, był bardziej otwarty na wynikające z trudnej sytuacji gospodarczej problemy społeczeństwa brytyjskiego po II wojnie światowej. To było przyczyną klęski konserwatystów w wyborach i oznaczało zmianę na stanowisku premiera Wielkiej Brytanii, którym przestał być Winston Churchill. Na rysunku ta postać przedstawiona jest w dwojaki sposób. Komentując sytuację przed wyborami, kiedy Churchill udawał się na konferencję do Poczdamu (napis na walizce), rysownik ukazał sylwetkę premiera, która rozmiarami i miejscem na rysunku wyraźnie świadczy, że jest to czołowa postać delegacji brytyjskiej. Po wyborach, w roli premiera, wrócił do Poczdamu szef Partii Pracy (Clement Attlee), a nie konserwatysta – Churchill – stąd druga jego sylwetka na rysunku jest o wiele mniejsza od tej pierwszej.
Schemat punktowania	3 pkt – 1 pkt za wyjaśnienie, że problemy społeczno-gospodarcze doprowadziły do zmian politycznych; 1 pkt za rozpoznanie, że dwie różne sylwetki Churchilla to efekt zmian na stanowisku premiera; 1 pkt za stwierdzenie, że dokonało się to w czasie konferencji w Poczdamie (napis na walizce). 2 pkt – za dobre wyjaśnienie bez uwzględnienia czasu wydarzeń (konferencja w Poczdamie). 1 pkt – za samo wyjaśnienie wpływu problemów społeczno-gospodarczych na wyniki wyborów. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowe odpowiedzi zdających	Winston Churchill pojechał na konferencję do Poczdamu jako premier Wielkiej Brytanii. W czasie trwania konferencji odbyły się w Wielkiej Brytanii wybory i premierem został Clement Attlee – lider Partii Pracy. Sposób przedstawienia postaci ukazuje, że Churchill stał się po wyborach postacią drugoplanową na scenie politycznej. Konserwatyści przegrali wybory, bo społeczeństwo wybrało program Partii Pracy, uwzględniający walkę z biedą i bezrobociem.	3 pkt – zdający poprawnie zinterpretował zmianę w ukazaniu postaci Churchilla, poprawnie stwierdził, że do komentowanego przez rysownika wydarzenia doszło podczas konferencji w Poczdamie, poprawnie określił przyczynę zmiany sytuacji politycznej w Wielkiej Brytanii.
	Winston Churchill był podczas II wojny światowej premierem rządu brytyjskiego i był bardzo popularny, a później tę popularność stracił.	0 pkt – zdający udzielił błędnej odpowiedzi na postawione pytanie.

Materiały do zadania 20.**Źródło 1. Niemiecki plakat z 1948 r.**

Tłumaczenie z języka niemieckiego tekstu na plakacie:

Wolna droga dla planu Marshalla.

Źródło: *Książki nieczytane. Katalog wystawy*, Kielce 2005, str. 27; *Kronika Polski*, nr 35, Kraków 1998, str. 12.

Źródło 2. Polska wersja rysunku satyrycznego Borysa Jefimowa z 1951 r.

Chomąto – część uprzęży w kształcie kabłąka wkładana na szyję koniowi pociągowemu.

Zadanie 20. (0–1)

Porównaj interpretację planu gospodarczego w obu źródłach ikonograficznych i wyjaśnij przyczyny różnic w prezentacji planu gospodarczego w tych źródłach.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe

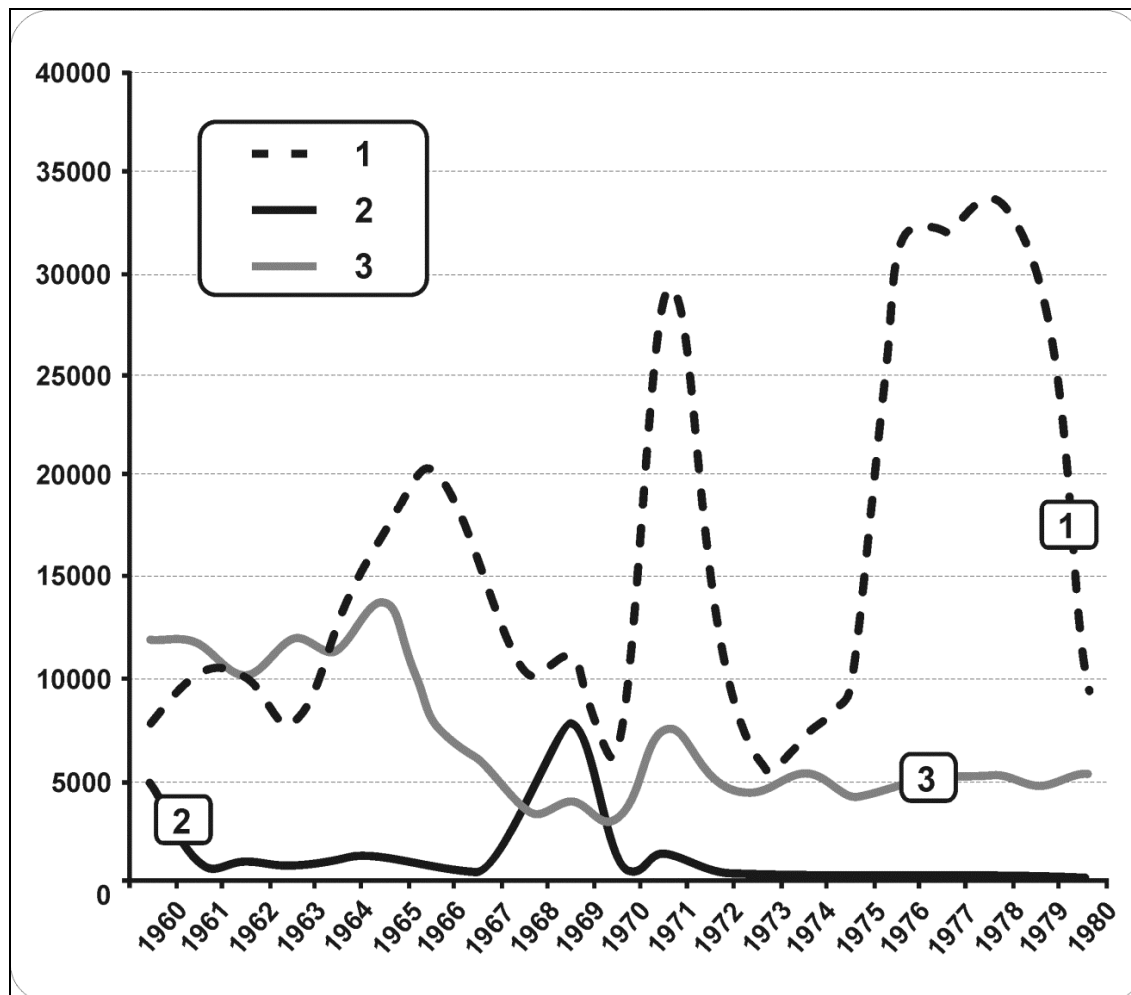
V.9.3. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych.

Zdający wyjaśnia genezę zimnej wojny i rozpoznaje jej przejawy w stosunkach między ZSRR a Stanami Zjednoczonymi.

Rozwiązanie	Zdający porównał interpretację planu gospodarczego na obu plakatach i wyjaśnił przyczyny różnic w prezentacji planu Marshalla, uwzględniając np.: • cele, którym miały służyć źródła: plakat i rysunek, • adresata, do których były skierowane źródła, • miejsce powstania źródeł.	
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne wyjaśnienie. 0 pkt – za błędne wyjaśnienie lub brak wyjaśnienia.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Plakat i rysunek miały służyć różnym celom. Plakat propagował pozytywny, przychylny stosunek do pomocy amerykańskiej dla Niemiec. Natomiast rysunek prezentował plan Marshalla jako podstęp Stanów Zjednoczonych w celu uzależnienia od siebie państw Europy i w ten sposób tłumaczył odrzucenie planu przez Polskę.	<i>1 pkt – zdający właściwie wyjaśnił przyczyny różnic.</i>
	Plakat niemiecki w przyjazny sposób interpretuje plan Marshalla, a rysunek satyryczny Jefimowa krytykuje plan pomocy gospodarczej.	<i>0 pkt – zdający nie wyjaśnił przyczyny różnic.</i>

Materiał do zadania 21.**Wykres. Emigracja legalna z Polski do RFN (i NRD), Izraela i pozostałych krajów w latach 1960–1980***

* Kraj wyjazdu, na podstawie deklaracji paszportowych wyjeżdżających.

Źródło: D. Stola, *Kraj bez wyjścia? Migracje z Polski 1949–1989*, Warszawa 2010, str. 185.**Zadanie 21. (0–1)**

Spośród krzywych zamieszczonych na wykresie wskaż tę, która obrazuje przebieg emigracji do Izraela, i uzasadnij odpowiedź.

Krzywa obrazująca emigrację do Izraela oznaczona jest numerem

Uzasadnienie

.....

.....

.....

Wymagania ogólne*II. Analiza i interpretacja historyczna.*

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe*V.14.1. Polska w latach 1956–1980.*

Zdający charakteryzuje i porównuje etapy: 1956–1970 i 1970–1980.

V.15.2. Polska w latach 1956–1980.

Zdający wyjaśnia przyczyny kryzysów społeczno-politycznych: 1968 r.[...].

Rozwiązanie	Zdający powinien wybrać krzywą nr 2, z następującym uzasadnieniem: emigracja do Izraela związana była z wydarzeniami marcowymi i kampanią antysyjonistyczną w latach 1967–1969; właśnie w tym czasie występuje wyraźne nasilenie tej emigracji.	
Schemat punktowania	1 pkt – za udzielenie poprawnej odpowiedzi wraz z uzasadnieniem. 0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Krzywa obrazująca emigrację do Izraela oznaczona jest numerem 2. Wykres wskazuje, że najwięcej emigrantów do Izraela było w roku 1968, co ma swoje potwierdzenie w historii. W roku tym, pod wpływem narastającej propagandy antysemitkiej, musiało wyjechać z PRL wielu Żydów.	<i>1 pkt – zdający udzielił prawidłowej odpowiedzi, wybierając odpowiednią krzywą oraz uzasadniając swój wybór jej przebiegiem.</i>
	Krzywa obrazująca emigrację do Izraela oznaczona jest numerem 1.	<i>0 pkt – zdający błędnie wybrał krzywą i nie uzasadnił wyboru.</i>

Materiały do zadania 22.

Przemówienie [fragmenty]		Zdjęcie	Imię i nazwisko
1.	Wielki jest ciężar odpowiedzialności, jaka spada na mnie w tym dramatycznym momencie polskiej historii. Obowiązkiem moim jest wziąć tę odpowiedzialność – chodzi o przyszłość Polski, o którą moje pokolenie walczyło na wszystkich frontach wojny i której oddało najlepsze lata swojego życia. Ogłaszam, że w dniu dzisiejszym ukonstytuowała się Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego.		
2.	Możecie być, towarzysze, przekonani, że my, tak samo jak i wy, jesteśmy ulepiani z tej samej gliny i nie mamy innego celu jak ten, który żeśmy zadeklarowali i to jest podstawowy program naszego działania. Jeśli nam pomożecie, to sądzę, że ten cel uda nam się wspólnie osiągnąć. Jak? Pomożecie?		

*Źródło: Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998, str. 407;
A. Patek, Z. Zblewski, Polska i świat w latach 1918–1993, Kraków 1998, str. 281–282.*

Przywódcy PZPR

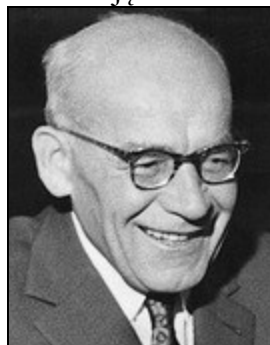
Zdjęcie 1.

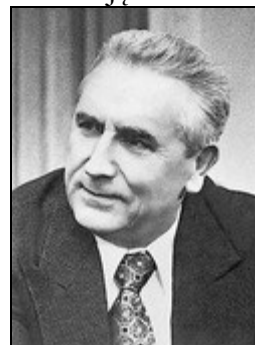
Zdjęcie 2.

Zdjęcie 3.

Zdjęcie 4.

Źródło: <http://encyklopedia.pwn.pl>, [dostęp z dnia 26.02.2013]**Zadanie 22. (0–1)**

Do fragmentu przemówienia dobierz osobę, która je wygłosiła. Wpisz we właściwe miejsce w tabeli numer zdjęcia, które przedstawia osobę wygłaszającą przemówienie, oraz podaj jej imię i nazwisko.

Wymagania ogólne*I. Chronologia historyczna.*

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe*V.15.1.2. Polska w latach 1956–1980.*

Zdający charakteryzuje i porównuje etapy: 1956–1970 i 1970–1980; wyjaśnia przyczyny kryzysów społeczno-politycznych: 1968 r., 1970 r., 1976 r. i 1980 r.

V.16.2. Polska w latach 1980–1989.

Zdający charakteryzuje państwo i społeczeństwo w czasie stanu wojennego.

Rozwiązanie	1. – zdjęcie 1. Wojciech Jaruzelski 2. – zdjęcie 4. Edward Gierek
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne przyporządkowanie oraz podanie właściwych imion i nazwisk. 0 pkt – za niepełną odpowiedź, za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Materiał do zadania 23.**Fragment opracowania historycznego**

Jednym z najważniejszych problemów [...] jest spór o to, czym była PRL. [...]. Zdecydowana większość [badaczy] opowiada się za traktowaniem PRL jako państwa polskiego o ograniczonej formie suwerenności. [...] Wzajemne relacje między imperium a jego częścią traktowane są z reguły w sposób dynamiczny. W wielu aspektach – politycznym, gospodarczym, społecznym – zwraca się uwagę na znaczenie cezury 1956 roku i polskiego października jako tych wydarzeń, które w istotny sposób wpłynęły na kształt owej zależności. Przeważa opinia, że jest to sprawa zasadnicza dla zrozumienia fenomenu PRL. [...]

Drugie stanowisko reprezentują badacze skłonni traktować PRL jako formę jawnej bądź ukrytej okupacji. [...] Cechą charakterystyczną wyróżniającą ten sposób postrzegania PRL jest jego statyczność i ahistoryczność. Historia PRL traktowana jest jako coś niezmiennego, niepodlegającego ewolucji, zarówno w aspekcie polityki wewnętrznej, jak i na arenie międzynarodowej.

Źródło: R. Stobiecki, *Historiografia PRL. Ani dobra, ani piękna..., ale skomplikowana. Studia i szkice*, Warszawa 2007, str. 315–318.

Zadanie 23. (0–1)

Wyjaśnij, na jakie dwie różnice w stanowiskach historyków zajmujących się dziejami PRL zwraca uwagę autor publikacji.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe

V.16.4. Polska w latach 1980–1989.

Zdający prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące PRL.

Rozwiązanie	Zdający powinien zwrócić uwagę, że autor publikacji wskazuje na różnicę dotyczącą oceny stopnia zależności PRL od ZSRR oraz problem uwzględnienia przez historyków zmian zachodzących w czasie w stopniu tego uzależnienia.	
Schemat punktowania	1 pkt – za odpowiedź wyjaśniającą dwie różnice. 0 pkt – za niepełną odpowiedź, za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Jedni historycy uważają, że PRL od pewnego momentu dysponowała niewielkim zakresem suwerenności, zaś drudzy uważają, że PRL nigdy nie była suwerenna, znajdowała się pod okupacją radziecką. Ci pierwsi są zdania, że od 1956 r. zwiększył się zakres suwerenności, a drudzy, że sytuacja w ogóle nie ulegała zmianie.	<i>1 pkt – zdający udzielił prawidłowej odpowiedzi, wskazując dwie różnice w stanowiskach historyków.</i>
	Historycy nie mogą badać dziejów PRL, bo Polska była wtedy pod okupacją.	<i>0 pkt – zdający udzielił błędnej odpowiedzi.</i>

Materiał do zadania 24.**Fragment opracowania historycznego**

Związek Sowiecki został nadwyrężony nie tyle przez materialne koszty wojny, ile przez polityczne jej skutki, zarówno w kraju, jak i za granicą. Krajowy sprzeciw wobec wojny nigdy nie osiągnął takiej skali jak w Stanach Zjednoczonych podczas wojny wietnamskiej: coś takiego było nie do pomyślenia, zważywszy na naturę sowieckiego systemu politycznego. Ale szybko uświadomienie sobie, że inwazja była błędem, moralna odraza, jaką zaczęli odczuwać niektórzy ludzie nawet w rządzie i armii, gniew zwykłych obywateli, gdy zaczęli sobie uświadamiać, co się dzieje – wszystko to zwiększyło presję na polityków, żeby znaleźli drogę wyjścia z tego bagna.

Źródło: R. Braithwaite, [...] *Ostatnia wojna imperium*, Kraków 2012, str. 374.

Zadanie 24. (0–1)**Zaznacz poprawne zakończenia dwóch zdań (1–2).**

1. Wojna, o której jest mowa w tekście, została zapoczątkowana radziecką inwazją na

- A. Afganistan.
- B. Czechosłowację.
- C. Koreę.
- D. Węgry.

2. Następstwem wybuchu tej wojny było

- A. odsunięcie od władzy Nikity Chruszczowa.
- B. powstanie Układu Warszawskiego.
- C. zakończenie okresu odprężenia między mocarstwami.
- D. potępienie kultu jednostki na XX Zjeździe KPZR.

Wymagania ogólne*I. Chronologia historyczna.*

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe*V.9.8. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych.*

Zdający charakteryzuje przyczyny i skutki przełomowych konfliktów zimnej wojny: wojny koreańskiej, kryzysu kubańskiego, wojny w Wietnamie i wojny w Afganistanie.

Rozwiązanie	1. A. 2. C.
Schemat punktowania	1 pkt – za prawidłowe dwie odpowiedzi. 0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Zadanie 25. (0–12)

Temat: Czy zgadzasz się ze stwierdzeniem, że kultura w średniowiecznej Europie miała charakter uniwersalny? Odpowiedź uzasadnij.

Wymagania ogólne*III. Tworzenie narracji historycznej.*

Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.

Wymagania szczegółowe*III etap edukacyjny**12.1. Kultura materialna i duchowa łacińskiej Europy.*

Zdający wyjaśnia kulturotwórczą rolę Kościoła w dziedzinie nauki, architektury, sztuki i życia codziennego średniowiecznego społeczeństwa.

12.2. Kultura materialna i duchowa łacińskiej Europy.

Zdający porównuje główne elementy kultury rycerskiej i kultury miejskiej.

*IV etap edukacyjny – poziom rozszerzony**II.1.1. Bizancjum i Zachód a świat islamu.*

Zdający charakteryzuje kręgi kulturowe: łaciński, bizantyjski i arabski.

II.1.3. Bizancjum i Zachód a świat islamu.

Zdający wyjaśnia wpływ cywilizacji islamskiej na cywilizację łacińską i bizantyjską.

II.8.1. Kultura średniowiecza.

Zdający wyjaśnia uniwersalny charakter kultury średniowiecznej.

Kryteria oceniania

Poziom IV (9–12 pkt)	Zdający: • wyjaśnił złożoność zjawisk historycznych, ukazując różne ich aspekty (np. zależności między różnymi dziedzinami życia społecznego, różne poziomy kultury średniowiecznej Europy, związki między kulturą chrześcijańską i muzułmańską), • poprawnie przeprowadził selekcję i hierarchizację informacji, • poprawnie wyjaśnił związki przyczynowo skutkowe, • sformułował swoje stanowisko, wnioski oraz podsumował rozważania.
Poziom III (6–8 pkt)	Zdający: • dokonał celowej i trafnej selekcji faktów, świadczącej o rozumieniu ich znaczenia i hierarchii, • w większości poprawnie ukazał związki przyczynowo-skutkowe (np. zależność między chrystianizacją a procesami kulturotwórczymi), • przedstawił omawiane zagadnienia w ujęciu dynamicznym, uwzględniając przemiany dokonujące się w czasie (np. proces rozwoju kultury europejskiej w średniowieczu), • podjął próbę formułowania wniosków (np. dotyczących związków między kulturami różnych części Europy), • podjął próbę odpowiedzi na sformułowane w temacie wypracowania pytanie.
Poziom II (3–5 pkt)	Zdający: • przedstawił częściową faktografię, która jest potrzebna do opracowania tematu, • podjął próbę uporządkowania podanej faktografii, • podjął próbę wyjaśnienia związków przyczynowo-skutkowych.
Poziom I (1–2 pkt)	Zdający: • w kilku/kilkunastu zdaniach odniósł się do tematu, • podał kilka faktów związanych z tematem, zwykle bez wskazywania związków między nimi (np. podał niektóre przejawy kultury, wspomniał o roli chrześcijaństwa, wspomniał o kulturze sakralnej i świeckiej), • poprawnie umieścił rozważania w czasie i w przestrzeni.

Przykładowa realizacja zadania – wypracowanie 1.

Problemem pracy dotyczącej kultury średniowiecznej Europy jest jasne określenie przedmiotu rozważań, bowiem pojęcie kultury jest wieloznaczne. Na potrzeby tej pracy posłużę się takim oto najprostszym określeniem: kultura to wszystko, co wytworzyli ludzie, zarówno w sferze materialnej, jak i duchowej.

Równie złożone jest określenie czasu historycznego, który będzie obejmować praca. Średniowiecze to wielka epoka w dziejach Europy. Zwykle przyjmuje się, że trwała od upadku cesarstwa rzymskiego na Zachodzie (476 r.) do drugiej połowy XV wieku (najczęściej jako umowna cezura zamykająca średniowiecze podawana jest data pierwszej wyprawy Krzysztofa Kolumba, czyli 1492 r.). Oznacza to, że należałoby rozważaniami objąć okres prawie tysiąca lat, i to na obszarze od Atlantyku po Ural i od Sycylii do Skandynawii. Rozmiar tej pracy nie pozwala na podjęcie takich rozważań. W związku z tym skupię się jedynie na kilku wybranych aspektach tego tematu.

Analizując kulturę średniowiecznej Europy, należy zwrócić uwagę, że wyrosła ona na podłożu, na które złożyło się kilka komponentów. Wśród nich na pierwszym miejscu należy wymienić kulturę i dziedzictwo antyku. Tradycje antyku, greckiego i rzymskiego, stanowiły istotne spoiwo, łączące wszystkich ludzi mieszkających we wczesnym średniowieczu zarówno na wschodnich, jak i zachodnich, północnych i południowych wybrzeżach Morza Śródziemnego. Dopiero podboje Arabów w VIII w. i powstanie gigantycznego imperium muzułmańskiego przyniosły nowy czynnik, czy też komponent, który wpłynął na kształt kultury średniowiecznej Europy. Podboje arabskie rozerwały jedność dawnego świata rzymskiego.

Chrześcijaństwo z czasem stało się jednym z najważniejszych czynników jednoczących kulturowo Europę. Jego rola jest trudna do przecenienia. Chrześcijaństwo było spoiwem, łączącym ludy, które przybywały do Europy lub też mieszkaly na jej peryferiach. Energicznie prowadzona akcja misyjna włączyła w obręb świata chrześcijańskiego Słowian, północnych Germanów, Bałtów, czy ugrofińskich Węgrów. Dzięki temu nowe ludy z tzw. młodszej Europy, zyskały płaszczyznę porozumienia z dotychczasowymi mieszkańcami obszarów świata postrzymskiego.

Jednocześnie także ważny wpływ na kulturę średniowiecznej Europy miały kontakty ze światem islamu. W efekcie podbojów arabskich, mieszkańcy południowo-zachodnich rejonów Europy albo znaleźli się bezpośrednio pod ich panowaniem, albo żyli w obliczu ciągłego zagrożenia. Zwykle jednak obok konfliktu ujawnia się także zjawisko swoistej osmozy kulturalnej. Arabowie przynieśli ze sobą nowe zjawiska, odkrycia, wynalazki, które w jakiejś części zostały przyjęte przez Europejczyków.

Przechodząc do kolejnego wątku moich rozważań, chcę zwrócić uwagę, że każda kultura, w tym także kultura średniowieczna kształtuje się na wielu poziomach. Właśnie w odniesieniu do średniowiecza ten wątek ma istotne znaczenie. Zawsze istnieje kultura elit (czyli tzw. kultura wysoka) oraz kultura ludowa (prości ludzie nie znali dzieł filozoficznych św. Augustyna czy Tomasza z Akwinu). Przejawy kultury elitarnej są nam znane, to kultura ludowa jest dla nas tajemnicą, gdyż była to kultura ludzi niepiśmiennych, oparta na myśleniu magicznym, w wielu wypadkach zwalczana przez Kościół.

Rozpatrując z tego punktu widzenia dzieje kultury średniowiecznej, możemy stwierdzić, że zasadniczym spoiwem łączącym kulturę wysoką była tradycja antyku, a właściwie – chrześcijańska tradycja antyku. W Europie występowała ona w dwóch postaciach – łacińskiej i greckiej (bizantyńskiej). Głębokie podziały wewnątrz chrześcijaństwa, widoczne już w czasach późnego cesarstwa rzymskiego, doprowadziły do rozłamu w Kościele w 1054 r. Konflikt między łacinnikami i prawosławnymi rozprzestrzenił się na całą Europę, gdyż misjonarze z każdej z tych dwóch wielkich odmian chrześcijaństwa, zdobywali wiernych. Podział ten widoczny jest w dziejach Europy do dzisiaj.

Tym niemniej Europa chrześcijańska to Europa wspólnej wiary, to znaczy także rytmu życia, wyznaczanego przez najważniejsze wydarzenia kalendarza liturgicznego. To Europa wspólnych budowli sakralnych, romańskich i gotyckich, w których koncentrowało się życie duchowe wspólnoty chrześcijan. Jeśli spojrzymy na panoramę większości miast europejskich w XIV w., to nie mamy wątpliwości, jaką rolę pełniły różne, znajdujące się w nich budowle, np. ratusze czy fary. W miastach średniowiecznej Europy działały zakony (franciszkanów i dominikanów) oraz uniwersytety, takie jak paryska Sorbona, praski Uniwersytet Karola czy krakowska Akademia.

Jeśli do kultury zaliczymy także formy życia społecznego (a niewątpliwie powinniśmy je zaliczyć), to do czynników jednoczących Europę możemy wpisać podobny porządek społeczny, który zwykle nazwany jest feudalizmem. Wywodzi się on z tradycji antycznych, ale także z doświadczeń ludów, które wkroczyły na obszar dawnego cesarstwa rzymskiego i adaptowały swoje zwyczaje do nowych warunków. Feudalizm był w swoich postaciach różny, lecz wywarł wielki wpływ na kulturę europejską, głównie za pośrednictwem tzw. kultury

rycerskiej. Z czasem stała się ona najważniejszym przejawem świeckiej kultury wysokiej, a jej wielka siła oddziaływania widoczna jest także i dzisiaj. Jej wartości i wzory zachowują swoje znaczenie. Można śmiało zaryzykować stwierdzenie, że także i ona była jednym z najważniejszych czynników kulturowego uniwersalizmu Europy.

Podsumowując rozważania, należy powrócić do tematu. Trudno jednoznacznie odpowiedzieć na pytanie o uniwersalny charakter kultury w średniowiecznej Europie. Oczywiście, w najogólniejszym wymiarze była to kultura uniwersalna; uniwersalna, bowiem wywodziła się z tych samych podstaw i dysponowała wspólnym zakresem wartości, pojęć i wzorców. Myślę, że najlepszą odpowiedzią na pytanie postawione w temacie jest formuła „wielość w jedności”. Można odwołać się do porównania kultury europejskiej do wazy, w której w różnych proporcjach mieszane są składniki. Składniki mogą być różne, czy to w Italii, czy w Anglii, czy w Polsce, ale spoiwo było nadal wspólne. Myślę, że ceną, którą przyszło zapłacić współczesnej Europie za proces sekularyzacji jest utrata poczucia jedności kulturowej.

Poziom wykonania zadania

Liczba uzyskanych punktów: 12

Zawartość merytoryczna: poziom IV

Zdający sam określił przedmiot swoich rozważań, definiując pojęcie kultury. Trafnie wybrał zagadnienia omówione w pracy. Przedstawił różne aspekty funkcjonowania kultury europejskiej w średniowieczu. Zwrócił uwagę na jej wewnętrzne zróżnicowanie oraz różne źródła pochodzenia. Dostrzegł religijne i świeckie przejawy średniowiecznej kultury w Europie. Podsumował rozważania.

Przykładowa realizacja zadania – wypracowanie 2.

Średniowiecze to epoka historyczna i epoka w kulturze, której cezury wyznaczają – wedle większości historyków – upadek cesarstwa rzymskiego na Zachodzie i odkrycie Ameryki przez Kolumba. Ten tysiącletni okres dziejów wyróżniamy przede wszystkim z perspektywy europejskiej, ponieważ wtedy właśnie doszło do powstania pojęcia Europy jako kontynentu stanowiącego jedność kulturową. Dla Chin, państw afrykańskich, czy cywilizacji Ameryki przedkolumbijskiej pojęcie średniowiecza jest całkowicie nieadekwatne.

Historycy od dawna kładli nacisk na to, że kultura europejska w średniowieczu była uniwersalna, czyli jednolita na obszarze całego kontynentu. Jedność kultury europejskiej polegała na tryumfie chrześcijaństwa i jego dominacji zarówno na obszarach dawnego cesarstwa rzymskiego, jak i ziem leżących na północ i północny-wschód od jego granic, czyli ziem zamieszkałych we wczesnym średniowieczu przez Celtów, Germanów, Słowian i Baltów. Granica rozszerzania się chrześcijaństwa w średniowieczu wyznaczyła kulturowy zasięg tego obszaru, który dziś nazywamy Europą. Warto zauważyć, że spośród wszystkich definicji pojęcia Europy, właśnie kulturowa i historyczna jest najbardziej precyzyjna, bo wszystkie pozostałe – w tym geograficzna – są całkowicie umowne.

Chrześcijaństwo stanowiło fundament jedności Europy w średniowieczu. Mentalność, sposób myślenia, postrzeganie czasu poprzez kalendarz, rytm dnia i roku – te wszystkie ważne składniki kultury i życia codziennego oparte były w średniowieczu na chrześcijaństwie i wywodziły się z Biblii albo innych świętych ksiąg Kościoła. Wykształceni ludzie w tej epoce rozpoznawali na przykład konkretne daty w kalendarzu za pomocą pierwszych słów psalmów śpiewanych w kościołach w danym tygodniu roku liturgicznego. Język tłumaczenia Biblii – łacina lub greka – były w powszechnym użyciu jako język ludzi uczonych i za pomocą tych języków mogli się oni porozumiewać między sobą, bez względu na to, czy byli

Portugalczykami, Anglikami, Grekami, czy Rusinami. Ludzie wykształceni w średniowieczu odwoływali się do tych samych tekstów, wyrażali swoje myśli za pomocą jednakowej symboliki, naśladowali te same wzorce – pobożności, ascezy, rycerskości, walki w obronie wiary. Naturalnie nie wszystkie obszary Europy tętniły życiem kulturalnym z jednakową intensywnością. Za centrum kultury średniowiecznej uznać można szczególnie obszar Francji i zachodnich Niemiec i Włoch. Stamtąd bowiem promieniowała na całą Europę teologia uniwersytetu paryskiego (Sorbonny), wzorce estetyczne (romańszczyzna i gotyk), wzorce życia zakonnego (benedyktyni, cystersi, franciszkanie).

Czy kultura średniowiecznej Europy miała charakter uniwersalny? Nie do końca. Co prawda wszędzie dominowała kultura chrześcijańska, ale posiadała ona dwie główne i kilka mniej istotnych odmian. Jeszcze przed rozłamem, który nastąpił w połowie XII wieku, dominowała w liturgii i twórczości na Wschodzie greka, a na Zachodzie łacina. Obydwie wielkie postacie chrześcijaństwa zaczęły się zwalczać i zarzucać sobie wzajemnie herezję.

Pytanie o uniwersalizm kultury europejskiej owego czasu wzbudza także i inne wątpliwości. Pierwsza to spostrzeżenie, że obok kultury elitarnej, istniała także kultura ludowa. Znajomość dzieł teologicznych i filozoficznych nie była powszechna, a w wielu miejscach Europy w średniowieczu odwiedzano kościół tylko raz w roku, przeważnie na Wielkanoc. Niedaleko Płocka, w małej wiosce Rokicie znajduje się romański kościół z XIII wieku, w którego ścianach zewnętrznych znajdują się okrągłe wgłębienia. Zdaniem historyków miejscowa ludność w średniowieczu wierzyła, że rozniecając ogień za pomocą pocierania różnych przedmiotów o ściany kościoła w Wielką Sobotę zapewni sobie pomyślność i ogień ten zwalczy choroby, wypłeni robactwo w domach itp. Z tego przykładu można wywnioskować, że wizyta w kościele miała raczej na celu praktykowanie magii niż uczestnictwo w nabożeństwie i słuchanie pobożnych kazań (w języku, którego nikt prawie nie rozumiał!). Kultura ludowa średniowiecza opierała się w większym stopniu nie na chrześcijaństwie, lecz na zwyczajach Germanów, Słowian czy Celtów. Częściej niż za pomocą Biblii starano się zaradzić złu poprzez magię. Przestrzeganie moralnych zasad głoszonych przez Kościół pozostawiało wiele do życzenia. Nawet duchowieństwo trudno było przymusić do przestrzegania podstawowych zasad, w tym celibatu.

Podstawą kultury europejskiej były ciągle żywe tradycje antyku grecko-rzymskiego. Filozofia średniowieczna czerpała wiele z Arystotelesa, a wielu chrześcijańskich myślicieli, jak choćby św. Augustyn, miało klasyczne wykształcenie. Podsumowując moje rozważania, chciałbym zauważyć, że kultura średniowieczna była uniwersalna ze względu na dominację chrześcijaństwa w dwóch wersjach – łacińskiej i greckiej. Gdyby nie ten czynnik, byłaby zlepką różnych tradycji i wpływów.

Poziom wykonania zadania

Liczba uzyskanych punktów: 8

Zawartość merytoryczna: poziom III

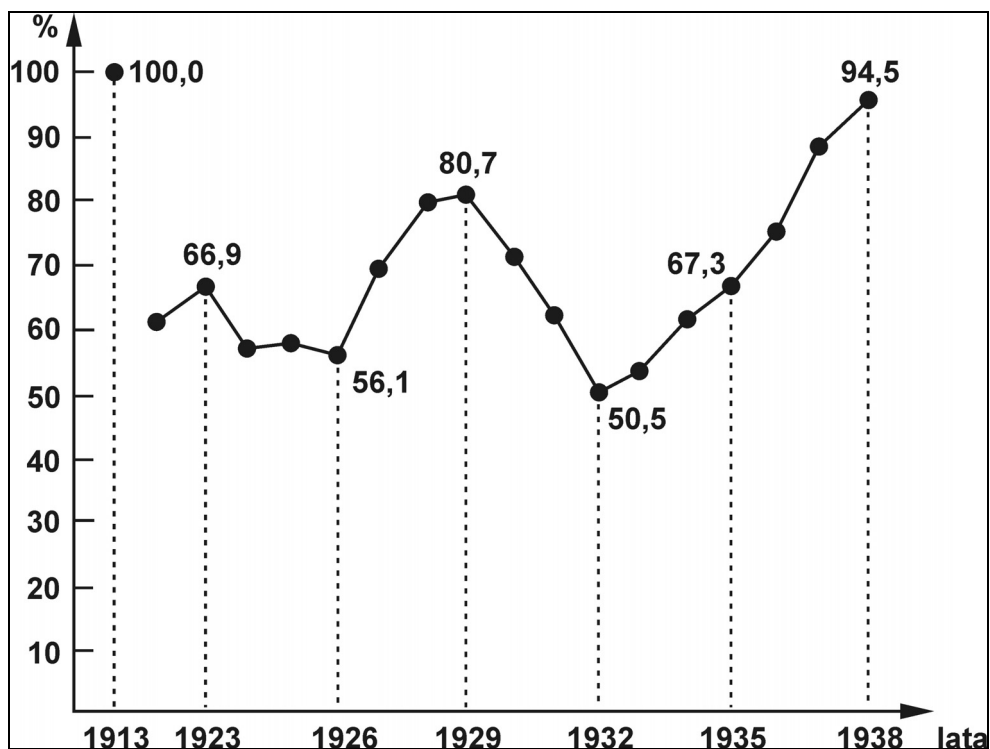
Zdający umiejętnie przedstawił podłoże kultury europejskiej, w tym związki z antykiem. Podjął próbę wyjaśnienia roli chrześcijaństwa w dziejach Europy.

W pracy pominięto bardzo istotny problem, jakim był wpływ kultury islamu na kulturę Europy, błędnie też umieszczono w czasie rozłamu w Kościele.

Temat: Wyjaśnij wpływ uwarunkowań międzynarodowych i lokalnych na gospodarkę II Rzeczypospolitej. W pracy odwołaj się do materiałów źródłowych.

Materiały źródłowe

Źródło A. Wykres. Wskaźniki produkcji przemysłowej w Polsce (1913–1938)

Źródło: J. Skodlarski, *Zarys historii gospodarczej Polski*, Warszawa 2000, str. 314.

Źródło B. Tabela. Podział społeczny mieszkańców Polski w odsetkach w latach 1921, 1931 i 1938 (według szacunków Janusza Żarnowskiego)

Grupy społeczne	Rok			Wskaźnik 1938 (przy założeniu, że rok 1921=100)
	1921	1931	1938	
Robotnicy	27,5	29,3	30,2	109
Chłopi	53,2	52,0	50,0	94
Inteligencja i pracownicy umysłowi	5,1	5,6	5,7	112
Burżuazja	1,1	0,9	0,9	82
Drobnomieszczaństwo	11,0	10,6	11,8	107
Obszarnicy	0,3	0,3	0,3	100
Inne	1,8	1,3	1,1	61
Razem	100,0	100,0	100,0	-

Źródło: A. Czubiński, *Historia Polski 1864–2001*, Warszawa 2002, str. 161.

Źródło C.

Na podstawie: *Wielka historia Polski*, t. 9, Kraków 2003, str. 244;
J. Skodlarski, *Zarys historii gospodarczej Polski*, Warszawa 2005, str. 294.

Wymagania ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

III. Tworzenie narracji historycznej.

Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.

Wymagania szczegółowe*IV etap edukacyjny – poziom podstawowy**2.5. Odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej.**Zdający wskazuje czynniki utrudniające proces integracji odrodzonego państwa polskiego.**2.6. Odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej.**Zdający wyjaśnia cele i skutki reformy Władysława Grabskiego.**6.2. Gospodarka i społeczeństwo II Rzeczypospolitej.**Zdający porównuje przejawy kryzysu gospodarczego na świecie i w Polsce, wskazując jego specyficzne cechy.**6.3. Gospodarka i społeczeństwo II Rzeczypospolitej.**Zdający opisuje osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej, w tym budowę portu w Gdyni i utworzenie Centralnego Okręgu Przemysłowego.**IV etap edukacyjny – poziom rozszerzony**5.2.1. II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura.**Zdający charakteryzuje i ocenia dorobek gospodarczy II Rzeczypospolitej.**5.2.2. II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura.**Zdający analizuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej.**5.2.4. II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura.**Zdający prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące II Rzeczypospolitej.***Kryteria oceniania**

Poziom IV (9–12 pkt)	Zdający: • dostrzegł i wyjaśnił złożoność zjawisk historycznych, ukazując różne ich aspekty, • powiązał informacje z różnych obszarów historii (np. wpływ poglądów politycznych na decyzje gospodarcze, wpływ wielkich sporów ideowych ówczesnego świata na gospodarkę Polski), • poprawnie przeprowadził selekcję i hierarchizację informacji, • trafnie i w pełni wykorzystał materiał źródłowy (np. podał informacje pochodzące ze źródeł), • poprawnie wyjaśnił związki przyczynowo-skutkowe, • sformułował wnioski i ocenił wpływ uwarunkowań międzynarodowych i lokalnych na gospodarkę II RP oraz podsumował rozważania.
Poziom III (6–8 pkt)	Zdający: • dokonał celowej i trafnej selekcji faktów, świadczącej o rozumieniu ich znaczenia i hierarchii, • w większości poprawnie wyjaśnił związki przyczynowo-skutkowe, • przedstawił zagadnienie w ujęciu dynamicznym (np. zwrócił uwagę na etapy rozwoju gospodarczego Polski i jej powiązanie z gospodarką światową), • podjął próbę formułowania wniosków (np. dotyczących wysiłków na rzecz zacierania różnic między częściami państwa w wyniku przemian gospodarczych Polski; wpływu położenia geopolitycznego na rozwój gospodarczy Polski w analizowanym okresie), • w większości wykorzystał materiał źródłowy, • podjął próbę oceny wpływu uwarunkowań międzynarodowych i lokalnych na gospodarkę II RP.

Poziom II (3–5 pkt)	Zdający: • przedstawił faktografię, która jest potrzebna do opracowania tematu (np. wymienił niektóre czynniki zewnętrzne – wpływ koniunktury światowej, położenie geopolityczne Polski, wewnętrzne – skutki rozbiorów, różne koncepcje polityki gospodarczej państwa, potencjał ekonomiczny państwa polskiego), • podjął próbę uporządkowania podanej faktografii, • podjął próbę wyjaśniania związków przyczynowo-skutkowych, • podjął próbę wykorzystania załączonych materiałów źródłowych i przywołania ich w tekście pracy.
Poziom I (1–2 pkt)	Zdający: • w kilku/kilkunastu zdaniach odniósł się do tematu, • podał kilka faktów związanych z tematem, zwykle bez wskazywania związków między nimi (np. reforma Grabskiego, wielki kryzys gospodarczy, powstanie COP), • w stopniu niezadowalającym przeprowadził selekcję i hierarchizację podanych informacji, • poprawnie umieścił rozważania w czasie i w przestrzeni.

Przykładowa realizacja zadania – wypracowanie 1.

II Rzeczpospolita narodziła się u schyłku I wojny światowej. Jej powstaniu towarzyszyła radość, lecz już wkrótce okazało się, że nowe państwo będzie musiało zmierzyć się z wieloma wyzwaniami. Jednym z najistotniejszych były problemy gospodarcze. Polska odziedziczyła po minionym stuleciu bagaż doświadczeń, z którym należało się uporać. Jednym z najistotniejszych czynników, które wpłynęły na losy Polski w XX wieku, a także i dzisiaj dają o sobie znać, była polityka państw zaborczych wobec dawnych ziem Rzeczypospolitej. Jednocześnie, po odzyskaniu niepodległości Polska siłą rzeczy włączyła się w obieg gospodarki europejskiej i światowej. Oznaczało to, że Polska nie jest samotną wyspą, lecz pozostaje w relacji z innymi państwami. Bez zrozumienia tego oczywistego faktu, trudno jest analizować gospodarcze losy Polski w dwudziestoleciu międzywojennym.

Do głównych czynników wewnętrznych, wpływających na gospodarkę Polski w latach 1918–1939 należy spuścizna rozbiorów. Państwa zaborcze zasadniczo traktowały „swoją kawałek” dawnej Polski jako obszar peryferyjny. Widać to przede wszystkim w polityce Austro-Węgier. Z drugiej strony, ponad sto lat pozostawania w łączności z zaborcami wycisnęło na tych ziemiach swoje piętno. Widać je było w odziedziczonych rozwiązaniach prawnych, działających instytucjach społecznych, nawykach mieszkańców, czy nawet rozstawie torów kolejowych. Wystarczy spojrzeć na źródło C, aby zobaczyć, że Polska w tamtej epoce wyraźnie dzieliła się na dwa nieprzystające do siebie obszary, umownie nazywane Polską A i Polską B. Wskaźniki ekonomiczne pokazują, że różnił je przede wszystkim potencjał gospodarczy. W pewnym stopniu ten podział utrzymuje się do dzisiaj. Niektórzy europejscy ekonomiści i politycy u progu polskiej niepodległości stawiali wprost tezę, że trzy tak różne części nie będą mogły stworzyć spójnej całości. Teza ta miała oczywiście podtekst polityczny, ale też podparta była realnymi zjawiskami.

Innym ważnym czynnikiem decydującym o losie odrodzonego państwa polskiego była polityka gospodarcza, prowadzona przez kolejne rządy niepodległej Polski. Analizując ten problem, widać z jednej strony, jak niewielkie były możliwości ówczesnych rządów, a z drugiej strony – jak zmieniały się koncepcje oddziaływania państwa na gospodarkę. Szczególnie ciekawy jest ten drugi problem, na lata trzydzieste przypadają, bowiem narodziny i rozwój koncepcji interwencjonizmu państwowego. Powstała ona w związku z doświadczeniami

czasów wielkiego kryzysu gospodarczego i początkowo budziła głęboki sprzeciw liberalnych ekonomistów i polityków. Także w Polsce koncepcje interwencjonizmu państwowego spotykały się z niezrozumieniem. Dopiero po śmierci Józefa Piłsudskiego zaczęto je z powodzeniem wcielać w życie. Ich efektem był Centralny Okręg Przemysłowy, którego podwaliny zbudowano do 1939 r. Jego budowa zainicjowana została z powodów politycznych, ale też zwykle przedsięwzięcia gospodarcze państwa mają za podstawę cele polityczne. Wystarczy przypomnieć budowę portu w Gdyni, który miał Polskę uniezależnić od korzystania z portu na terenie Wolnego Miasta Gdańska. Port w Gdyni połączono ze Śląskiem magistralą węglową, co zostało zaznaczone na mapie (źródło C).

Przechodząc do innego czynnika kształtującego gospodarkę Polski, warto zwrócić uwagę na otoczenie międzynarodowe. Polska położona była między dwoma potęgami – Niemcami i ZSRR. Początkowo wydawało się, że będą one na wiele dziesięcioleci pogrążone w głębokim kryzysie wywołanym klęską wojenną i rewolucją. Tymczasem stosunkowo szybko podjęły one agresywną politykę zewnętrzną, którą wspierał rozwój ich potencjału ekonomicznego. Dla Polski okazało się to wielkim zagrożeniem, któremu słabsza gospodarka Polski nie była w stanie sprostać.

Najważniejszym czynnikiem, który kształtował politykę wszystkich państw, w tym także Polski, była koniunktura na rynkach światowych. Przedstawia to wykres w źródle A. Jego przebieg pokazuje, że Polska była państwem, którego rozwój zależał od wahań koniunktury. Widać na nim szczególnie skutki kryzysu po I wojnie światowej i wielkiego kryzysu gospodarczego, które stały się ważnymi czynnikami kształtującymi nie tylko gospodarkę, ale całokształt życia społeczno-politycznego ówczesnego świata. Wystarczy powiedzieć, że doświadczenia wielkiego kryzysu gospodarczego były jednym z najważniejszych czynników przyspieszających rozwój ideologii totalitarnych w ówczesnym świecie.

Podsumowując, można powiedzieć, że rozwój gospodarczy Polski w analizowanym okresie przebiegał w szczególnie trudnych warunkach. Był on warunkowany zarówno sytuacją wewnętrzną, jak i zewnętrzną. Władze państwa miały stosunkowo niewielki wpływ na to, co dzieje się w gospodarce. Z drugiej strony jednak starały się aktywnie na tę gospodarkę oddziaływać (reforma monetarna Władysława Grabskiego, a w drugiej połowie lat trzydziestych gospodarka planowa Eugeniusza Kwiatkowskiego). Źródło B pokazuje przemiany struktury społecznej w latach 1921–1938, a więc praktycznie w całym okresie istnienia II Rzeczypospolitej. Pokazują one, że stopniowo zmieniała się struktura społeczeństwa. Następowala jego modernizacja, co widać we wzroście procentowego udziału inteligencji i klasy robotniczej, a z drugiej strony w zmniejszaniu się udziału ludności chłopskiej. Były to zjawiska analogiczne do dokonujących się w innych państwach Europy. Oznacza to, że gospodarka polska radziła sobie z istniejącymi problemami, choć niewątpliwie dyskusyjny pozostaje problem, czy mogła radzić sobie lepiej.

Poziom wykonania zadania

Liczba uzyskanych punktów: 12

Zawartość merytoryczna: poziom IV

Zdający wskazał i wyjaśnił istotne uwarunkowania, które wpłynęły na rozwój gospodarczy II RP. Sposób przedstawienia zjawisk jest dojrzały. Zdający wykorzystał podane źródła, poddając je analizie i interpretacji. W pracy nie ma błędów rzeczowych, a dobór i hierarchizacja argumentów są poprawne. Ocena opisywanych zjawisk jest pełna i wyważona.

Przykładowa realizacja zadania – wypracowanie 2.

Na gospodarkę II Rzeczypospolitej, podobnie jak na gospodarkę każdego innego państwa w XX wieku, wpływały różne uwarunkowania – zarówno międzynarodowe, jak i lokalne, polskie.

Uczestnicząc w europejskim i światowym rynku, gospodarka II Rzeczypospolitej była przede wszystkim uzależniona od czynników zewnętrznych. Można to dostrzec wyraźnie, analizując poziom produkcji przemysłowej. W latach 1918–1921 widać ożywienie gospodarcze spowodowane wojnami o granice naszego państwa, w tym zwłaszcza wojną polsko-bolszewicką. Potrzeby wojenne napędzały produkcję, lecz na dłuższą metę nie mógł być to fundament zdrowej gospodarki. W latach 1923–1924, podobnie jak w całej Europie, mamy do czynienia z inflacją. Jak wiadomo, w państwach słabszych ekonomicznie, a do takich należała międzywojenna Polska, tendencje inflacyjne oddziaływały silniej, co doprowadziło do hiperinflacji. Po ustabilizowaniu sytuacji finansowej Niemiec i wskutek pomocy amerykańskiej (tzw. plan Dawesa) świat wkroczył w pięcioletni okres wzrostu gospodarczego. Wykres produkcji przemysłowej pokazuje, że i w Polsce były to lata dobre dla gospodarki. Warto zwrócić uwagę na to, że ostatni przedkryzysowy rok statystyczny, czyli rok 1928, był pod wieloma względami najlepszym rokiem gospodarki II RP. W 1930 roku następuje załamanie, które stanowi konsekwencję krachu na giełdach amerykańskich jesienią 1929 i załamania systemu bankowego w roku 1930. Skala załamania jest w Polsce proporcjonalnie wielka w stosunku do słabości naszej gospodarki i jej nieodporności na negatywne trendy światowe. Brak dążeń w kierunku etatyzmu oraz interwencjonizmu państwowego do połowy lat 30-tych (COP dopiero od 1937) powoduje, że z kryzysu wychodzimy wolno, a wiele parametrów gospodarczych nie osiąga poziomu z lat 1928–1929.

Bardzo ważnym zewnętrznym uwarunkowaniem rozwoju gospodarczego II RP było nasze położenie międzynarodowe, a zwłaszcza stosunki z sąsiadami. Oddziaływanie tego czynnika było zdecydowanie niekorzystne. Ważny dla gospodarki polskiej w XIX wieku rynek rosyjski był w praktyce zamknięty z powodu złych stosunków z ZSRR i autarkicznego charakteru tamtejszej gospodarki. Niemcy, nasz największy partner handlowy, prowadziły z nami od 1925 r. wojnę celną. Stosunki z Litwą w ogóle nie istniały do 1938 roku, a w relacjach politycznych z Czechosłowacją panował chłód. Rynki rumuński i łotewski, a te państwa były z nami zaprzyjaźnione, nie były atrakcyjną ekonomicznie alternatywą.

Wśród uwarunkowań lokalnych na pierwsze miejsce wysuwa się szeroko rozumiane dziedzictwo zaborów, czyli sytuacja społeczno-gospodarcza państwa u progu niepodległości w 1918 roku. Negatywny wpływ na gospodarkę miało zróżnicowanie prawne, monetarne oraz infrastrukturalne, które trzeba było przezwyciężyć, aby stworzyć z Polski jednolity obszar gospodarczy. Z tym zadaniem władze uporały się nadzwyczaj sprawnie już w pierwszych latach niepodległości. Czynnikiem bez wątpienia negatywnym było zaniedbywanie ziem polskich przez zaborców, ponieważ z punktu widzenia Rosji, Niemiec i Austro-Węgier ziemie polskie były w mniejszym lub większym stopniu peryferyjnie położone i celowo niedoinwestowywane.

Kwestią dyskusyjną wydaje się wpływ poziomu gospodarczego trzech zaborów na gospodarkę niepodległej II RP. Z jednej strony kresy wschodnie i Galicja były gospodarczo niedorozwinięte (i ilustruje to źródło C), ale z drugiej połączenie w jeden organizm terytoriów posiadających różnorodne atuty – np. dobrą infrastrukturę w zaborze pruskim, czy tanią siłę roboczą w Galicji – mogło stwarzać pewne szanse dla polityki gospodarczej.

Istotnym wewnętrznym czynnikiem warunkującym rozwój gospodarki była właśnie polityka państwa. Niełatwo ją ocenić. Z jednej strony bowiem, trudno czynić zarzut władzom II RP, że nie podjęły przebudowy społeczeństwa na wzór reżimów totalitarnych (komunistycznego czy faszystowskiego), ponieważ mogłoby to doprowadzić do wielkiej liczby

ofiar, które taka przebudowa za sobą pociągała. Z drugiej strony, mają rację ci, którzy twierdzą, że establishment polityczny II RP traktował biedę i niedorozwój gospodarczy znacznej części naszego społeczeństwa i państwa, jako coś naturalnego i nie podjął na czas intensywnych działań mających zmienić ten stan rzeczy. Dla polityki państwowej widziano inne priorytety, choćby obronę suwerenności, która stanowiła nadrzędny cel polityki państwa. W latach dwudziestych polityka gospodarcza Polski to przede wszystkim działania o charakterze integrującym, następnie mobilizacja wojenna w obliczu zagrożenia bolszewickiego, a potem częściowo nieudana reforma rolna, stabilizacja waluty przez Grabskiego i przezwyciężenie konfliktu celnego z Niemcami. Jeśli uznać te wszystkie przedsięwzięcia za udane, nie można jednocześnie domagać się intensyfikacji rozwoju ekonomicznego na taką skalę, żeby mogło to doprowadzić do rewolucyjnych przemian porównywalnych do lat 1950–1955 lub 1989–2013.

Po śmierci Piłsudskiego, dla którego gospodarka nie była z pewnością priorytetem, górę wzięły tendencje etatystyczne. Minister Eugeniusz Kwiatkowski i jego współpracownicy opracowali 4-letni, a następnie 15-letni program inwestycyjny i przystąpiono do budowy COP. Był to wielki sukces naszej polityki gospodarczej i zapowiedź wkroczenia Polski na drogę rozwoju ekonomicznego traktowanego jako pierwszorzędne zadanie państwowe.

Poziom wykonania zadania

Liczba uzyskanych punktów: 8

Zawartość merytoryczna: poziom III

Zdający syntetycznie ujął temat, odnosząc się do obu jego aspektów. Podjął próbę uporządkowania podanej faktografii oraz ukazania związków przyczynowo-skutkowych i sformułowania wniosków.

Zdający nie odniósł się do wszystkich podanych materiałów źródłowych i informacji w nich zawartych, nie podsumował opisywanych zjawisk.

Temat: Scharakteryzuj proces stalinizacji Polski po II wojnie światowej. W pracy wykorzystaj załączone materiały źródłowe.

Materiały źródłowe

Źródło A. 1949 Wrzesień 28. Warszawa. Pismo Bolesława Bieruta do Józefa Stalina z prośbą o przeprowadzenie konsultacji ze stroną sowiecką w sprawie porządku obrad posiedzenia KC PZPR

Ściśle tajne.

Do Towarzysza J. Stalina

Proszę Was o wyrażenie zgody na przyjazd dla poradzenia się w następujących sprawach:

1. Stosunek do Gomułki i Spychalskiego w świetle doświadczeń wpływających z procesu budapeszteńskiego*.
2. Sprawy wzmocnienia organów bezpieczeństwa.
3. Dalsze stosunki z Kościołem katolickim i kwestia zawarcia z nimi tymczasowego porozumienia.

Ustalenia w powyższych sprawach zostaną uwzględnione podczas plenum KC, które planujemy odbyć pod koniec października.

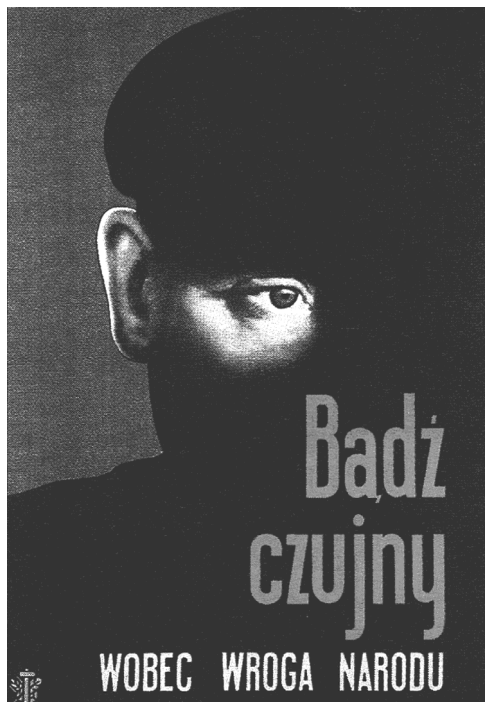
W przypadku Waszej zgody przyjechałbym wraz z tow. Bermanem między 5 i 10 października – do Waszego uznania.

Bierut

**Proces budapeszteński – w 1949 r. na Węgrzech przed sądem stanął ówczesny komunistyczny minister spraw wewnętrznych, László Rajk wraz z grupą towarzyszy; oskarżono ich o spisek kontrrewolucyjny, a następnie skazano na śmierć.*

Źródło: Źródła do dziejów Polski w XIX i XX wieku. Lata 1945–1956, t. 5, Pułtusk 2003, str. 219–220.

Źródło B. Tadeusz Trepcowski, *Badź czujny wobec wroga narodu*, plakat, 1953

Źródło: A. Radziwiłł, W. Roszkowski, *Historia 1939–1956. Podręcznik dla szkół średnich*, Warszawa 1999, str. 275.

Źródło C. Tabela. Liczba spółdzielni produkcyjnych w Polsce w latach 1950–1956

Liczba spółdzielni produkcyjnych w Polsce według stanu w dniu:			
28 I 1950 r.	1 VII 1950 r.	31 XII 1955 r.	30 IX 1956 r.
332	7973	9798	10203

Na podstawie: D. Jarosz, *Polityka władz komunistycznych w Polsce w latach 1948–1956 a chłopi*, Warszawa 1998, str. 108, 152.

Źródło D. Indeks tytułów, jakimi w latach 1944–1956 obdarzano Józefa Stalina w polskich środkach przekazu [fragment]**Budowniczy, organizator i twórca**

Budowniczy nowego świata

Budowniczy socjalistycznej kultury

Twórca ustroju kołchozowego

Twórca niezłomnej, braterskiej jedności wolnych narodów

Człowiek

Człowiek bliski i drogi prostym ludziom

Człowiek, który ocalił ludzkość

Nadczłowiek

Głos prawdy

Inżynier naszych marzeń

Nieśmiertelny

Przywódca i wódz

Wódz narodów słowiańskich

Wódz uciśnionych i wyzyskiwanych

Bojownik, działacz, komunista, rewolucjonista

Największy bojownik o pokój

Nieprzejednany wróg ucisku mas pracujących

Obrońca, opiekun, strateg, zwycięzca

Obrońca żywotnych interesów narodów wszystkich krajów

Wielki wyzwoliciel

Wybawca

Geniusz

Genialny architekt komunizmu

Geniusz troski o człowieka

Nauczyciel, przewodnik, wychowawca

Nauczyciel polskiej klasy robotniczej

Ukochany nasz ojciec

Wielki wychowawca

Przyjaciół

Najlepszy i najmądrzejszy z przyjaciół

Źródło: M. Kula, *Religiopodobny komunizm*, Kraków 2003, str. 147–153.

Wymagania ogólne*II. Analiza i interpretacja historyczna.*

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

III. Tworzenie narracji historycznej.

Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.

Wymagania szczegółowe*IV etap edukacyjny – poziom podstawowy**11.1 Polska w systemie komunistycznym.*

Zdający wyjaśnia okoliczności przejścia władzy w Polsce przez komunistów.

11.2 Polska w systemie komunistycznym.

Zdający charakteryzuje system represji stalinowskich w Polsce i ocenia jego skutki.

11.3 Polska w systemie komunistycznym.

Zdający charakteryzuje realia życia gospodarczego i społecznego PRL-u.

*IV etap edukacyjny – poziom rozszerzony**V.12.1 Europa Środkowo-Wschodnia po II wojnie światowej.*

Zdający charakteryzuje proces uzależniania państw Europy Środkowo-Wschodniej od ZSRR, z uwzględnieniem sowietyzacji i stalinizacji.

V.14.1 Polska w latach 1948–1956.

Zdający porównuje procesy stalinizacji państwa polskiego i państw Europy Środkowo-Wschodniej.

V.14.2 Polska w latach 1948–1956.

Zdający charakteryzuje system polityczny i społeczno-gospodarczy Polski w okresie stalinowskim, z uwzględnieniem Konstytucji z 1952 r.

V.14.3 Polska w latach 1948–1956.

Zdający rozpoznaje charakterystyczne cechy gospodarki centralnie planowanej i ocenia jej skutki;

V.14.4 Polska w latach 1948–1956.

Zdający charakteryzuje zjawisko socrealizmu w literaturze i sztuce.

Kryteria oceniania

Poziom IV (9–12 pkt)	Zdający: - wyjaśnił złożoność zjawisk historycznych, ukazując różne ich aspekty, (np. międzynarodowy kontekst wydarzeń w Polsce, różne aspekty stalinizmu jako systemu dążącego do kontrolowania wszystkich sfer życia społeczeństwa), - poprawnie przeprowadził selekcję i hierarchizację informacji, - trafnie i w pełni wykorzystał materiał źródłowy (np. podał informacje pochodzące ze źródeł), - poprawnie wyjaśnił związki przyczynowo-skutkowe, - sformułował wnioski i ocenę oraz podsumował rozważania.
-------------------------	---

Poziom III (6–8 pkt)	Zdający: - dokonał celowej i trafnej selekcji faktów, świadczącej o rozumieniu ich znaczenia i hierarchii, - w większości poprawnie ukazał związki przyczynowo-skutkowe (np. związki między rozwojem sytuacji u schyłku II wojny światowej a przejęciem władzy przez komunistów w Polsce), - przedstawił omawiane zagadnienia w ujęciu dynamicznym (np. ukazał nasilanie się procesu stalinizacji Polski), - w większości wykorzystał materiał źródłowy, - podjął próbę formułowania wniosków (np. dotyczących społecznego odbioru stalinizmu jako systemu sprawowania władzy), - podjął próbę oceny stalinizmu.
Poziom II (3–5 pkt)	Zdający: - przedstawił częściową faktografię, która jest potrzebna do opracowania tematu (np. wspominał o sytuacji w Polsce od roku 1944, scharakteryzował główne przejawy stalinizmu, wymienił najważniejsze postacie ówczesnego życia politycznego), - podjął próbę uporządkowania podanej faktografii, - podjął próbę wyjaśnienia związków przyczynowo-skutkowych, - podjął próbę wykorzystania załączonych materiałów źródłowych i przywołania ich w tekście pracy.
Poziom I (1–2 pkt)	Zdający: - w kilku/kilkunastu zdaniach odniósł się do tematu, - podał kilka faktów związanych z tematem, zwykle bez wskazywania związków między nimi (np. przejęcie władzy przez komunistów, przemiany w gospodarce, wprowadzenie konstytucji z 1952 r.), - poprawnie umieścił rozważania w czasie i w przestrzeni.

Przykładowa realizacja zadania

Po II wojnie światowej Polska znalazła się w strefie dominacji ZSRR. Lata 1944–1947 stanowiły okres przejściowy i charakteryzowały się walką komunistów z podziemiem zbrojnym i politycznym, jak również z opozycją legalną. Posługiwano się rozbudowanym systemem represji. Były i takie działania aparatu bezpieczeństwa, jak sfalszowanie wyników referendum (1946 r.) oraz wyborów do Sejmu Ustawodawczego (1947 r.), które doprowadziły do rozbicia PSL i ucieczki z kraju jej przywódcy, Stanisława Mikołajczyka.

W 1947 r., po powstaniu Kominformu, rozpoczął się proces tworzenia monopartii w państwach komunistycznych. Wzmociono także proces ściślejszego uzależniania ich od Moskwy. W Polsce zjednoczenie PPR i PPS nastąpiło dopiero w grudniu 1948 r. z powodu wybuchu konfliktu w kierownictwie PPR, który związany był z oskarżeniem Władysława Gomułki o odchylenie prawicowo-nacjonalistyczne i usunięciem go ze stanowiska sekretarza generalnego PPR. Gomułce zarzucano nieufność wobec ZSRR, błędną ocenę tradycji ruchu robotniczego i niechęć do kolektywizacji rolnictwa.

Rok 1948 przyjmuje się za początek stalinizacji Polski. Przemawia za tym zwrot w linii politycznej PPR i zmiana sekretarza generalnego tej partii. Natomiast zwrot październikowy 1956 r. uznaje się za zakończenie procesu stalinizacji Polski. Stalinizm jako system sprawowania władzy realizowany był według sowieckiego modelu ustrojowego i polegał na dopasowywaniu do tego wzorca systemu politycznego, gospodarczego i społecznego Polski.

Od 1948 r. pogłębiała się zależność Polski od ZSRR. W okresie realizacji planu sześcioletniego (1950–1955), wykonując wytyczne Moskwy w związku z wybuchem wojny koreańskiej, dokonano rewizji planów gospodarczych i zwiększono wydatki na rozbudowę przemysłu zbrojeniowego. Militaryzacja gospodarki sprzyjała pogłębianiu się trudności zaopatrzeniowych, a brak podstawowych artykułów na rynku prowadził do pogorszenia się warunków życia społeczeństwa.

Najbardziej wymownym elementem zależności Polski od ZSRR była kolektywizacja rolnictwa realizowana od 1948 r. Tworzono spółdzielnie produkcyjne i stosowano różne formy nacisku, by chłopcy do nich wstępowali. Wprowadzono system dostaw obowiązkowych, który był wymierzony w gospodarzy pełnorolnych, nazywanych kulakami. Dla władz stalinowskich byli oni ideologicznymi wrogami. O tym, jak duży nacisk kładziono na tworzenie spółdzielni produkcyjnych, świadczą dane umieszczone w źródle C. Z ich analizy wynika, że spółdzielnie produkcyjne na dużą skalę pojawiły się w pierwszej połowie roku 1950. Ich „wysyp” był niewątpliwie wynikiem nacisku władz, które forsowały proces kolektywizacji.

Charakterystyczny dla stalinizmu był bezpośredni wpływ Moskwy na decyzje podejmowane przez polskich polityków. Pismo Bieruta do Stalina (źródło A) pokazuje, że takie kluczowe kwestie jak sprawa Gomułki czy problem Kościoła katolickiego były uzgadniane przez Bieruta bezpośrednio ze Stalinem. Proces budapeszteński (László Rajka) wiązał się z przyjęciem przez państwa bloku sowieckiego tezy Stalina o zaostrzaniu się walki klasowej w systemie socjalistycznym i potrzebie zachowania czujności rewolucyjnej, która powinna również dotyczyć najwyższych szczebli władzy. Bierut, zwracając się do Stalina w sprawie Gomułki i Spychalskiego „w świetle doświadczeń procesu budapeszteńskiego”, wyraźnie oczekiwał wytycznych w kwestii odchylenia prawicowo-nacjonalistycznego, z którym się, co prawda, uporano, ale nie ukarano winnych. Niewątpliwie od 1949 r. kierownictwo PZPR przyjęło kierunek wyznaczony tezą Stalina o zaostrzaniu się walki klasowej. Rozbudowywano aparat bezpieczeństwa. Aresztowano Spychalskiego i Gomułkę i przygotowywano im proces polityczny. Po 1950 r., gdy zaostrzeniu uległa walka władz państwa z Kościołem, aresztowano niektórych biskupów. Zorganizowany został pokazowy proces biskupa Czesława Kaczmarka. W 1953 r. władze internowały prymasa Stefana Wyszyńskiego.

Procesy polityczne miały charakter pokazowy, a ich celem było zastraszenie społeczeństwa. Symbolem ducha tamtych czasów jest plakat Tadeusza Treptkowskiego (źródło B). Odwołuje się on do powszechnej w tamtym czasie nieufności, świadomie rozbudzonej nienawiści wobec sił, które identyfikowano jako wrogie. Można więc uznać, że plakat ten wzorcowo oddaje atmosferę tamtych czasów.

W latach 1948–1956 za najważniejsze należy uznać wprowadzenie zasady nadrzędności PZPR wobec władz państwowych i objęcie ich nadzorem na wszystkich szczeblach. Doprowadzono do podporządkowania partii prokuratury, sądownictwa, sił zbrojnych i organów bezpieczeństwa, a także informacji i propagandy. Partia w przekazie propagandowym funkcjonowała jako przywódcza siła.

Wytycznym ideologii stalinizmu została podporządkowana oświata, nauka i wszelka twórczość, która była traktowana jako narzędzie propagandy politycznej. Większość pisarzy polskich bądź zaakceptowała stalinizm, bądź milczała. Wszystkich twórców obowiązywał tak zwany realizm socjalistyczny (socrealizm). Najbardziej pożądane były utwory o tematyce dotyczącej walki z imperializmem, planu sześcioletniego, budowy Nowej Huty, przodowników pracy czy kolektywizacji wsi.

Cechą charakterystyczną systemu stalinowskiego była bezustanna mobilizacja społeczeństwa. W tym celu organizowano różnorodne akcje, współzawodnictwo, manifestacje i obchody rocznicowe. Masowy charakter miały uroczystości związane z rocznicą urodzin Stalina. Wiele wysiłku propaganda komunistyczna wkładała w upowszechnianie jego kultu. Lista tytułów, jakimi obdarzono Stalina w prasie PRL (źródło D), pokazuje, że przypisywano

mu nadprzyrodzone cechy i przedstawiono go jako nadczłowieka. Dowodzi również, że wizerunek Stalina upodabniał się do obrazu Boga – wszechmogącego, o ponadludzkich cechach. Kształtowany w ten sposób wizerunek był również jednym ze sposobów legitymizowania władzy, która sprawowana była z nadania i w imieniu „Największego bojownika o pokój”. Te odniesienia do „nadludzkich mocy” Stalina wpisują się w swoistą psychologię władzy, która wykorzystuje mechanizmy prawdopodobnie na stałe wbudowane w ludzką świadomość. Ludzie chętnie podporządkowują się autorytetom, szczególnie gdy otaczająca ich rzeczywistość (choćby tylko wykreowana przez propagandę) usilnie ich do tego przekonuje.

Prawo w okresie stalinowskim stanowiło jedno z narzędzi sprawowania władzy politycznej. Ustawa z 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej likwidowała samorząd terytorialny i wprowadzała – wzorem ZSRR – system rad narodowych podległych Radzie Państwa. Najważniejsza ze zmian w prawie dotyczyła uchwalenia konstytucji w 1952 r., której tekst osobiście zaakceptował Stalin. Według jej postanowień Rzeczpospolita Polska zmieniła nazwę na Polską Rzeczpospolitą Ludową. Konstytucja zlikwidowała instytucję prezydenta. Najwyższą władzę miał sprawować jednoizbowy sejm. W praktyce władzę sprawowała partia, na której czele stał Bolesław Bierut. W polskim stalinizmie nie wykształciła się jednoosobowa dyktatura. Faktyczną władzę sprawowało ściśle kierownictwo partii, w którego skład wchodził Bolesław Bierut, Jakub Berman i Hilary Minc.

Podsumowując, należy podkreślić, że proces stalinizacji w Polsce był ściśle powiązany z pogłębianiem się zależności od ZSRR, a głównym zadaniem PZPR (do 1948 r. PPR) było dostosowanie instytucji politycznych, gospodarki i życia społecznego do wzorców sowieckich. W tym celu po 1948 r. likwidowano ostatnie elementy nieprzystające do tego wzorca, czyli prowadzono walkę z Kościołem i kolektywizację wsi. Partia nadzorowała wszelkie instytucje państwowe, polityczne i społeczne. Rozbudowano aparat bezpieczeństwa, a wszechobecnej kontroli życia społecznego towarzyszyły procesy polityczne i terror.

Poziom wykonania zadania

Liczba uzyskanych punktów: 12

Zawartość merytoryczna: poziom IV

Zdający wszechstronnie przedstawił aspekty polityczne i społeczne stalinizmu w kontekście międzynarodowym. Ukazał stalinizm jako polityczną formę podporządkowania dyktatowi ZSRR. Przedstawił różne przejawy stalinizmu w życiu społecznym Polski. Analizowane przejawy stalinizacji stanowią podstawę formułowania trafnych ocen i opinii. Zdający wykorzystał podane źródła, poddając je analizie i interpretacji.

2.2.

Informacja o egzaminie maturalnym z historii dla absolwentów niesłyszących

Egzamin maturalny z historii dla absolwentów niesłyszących sprawdza – podobnie jak w przypadku arkusza standardowego – w jakim stopniu absolwent spełnia wymagania z zakresu tego przedmiotu określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla IV etapu edukacyjnego w zakresie rozszerzonym i podstawowym. Zadania w arkuszu egzaminacyjnym mogą również odnosić się do wymagań przypisanych do etapów wcześniejszych.

Ogólne informacje o egzaminie maturalnym z historii od roku szkolnego 2014/2015, krótka charakterystyka arkusza egzaminacyjnego oraz najważniejsze zasady dotyczące oceniania wypowiedzi zdających, przedstawione w części 1. *Informatora*, dotyczą również arkuszy dla absolwentów niesłyszących. Jednak zgodnie z zapisami odpowiedniego rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej³, absolwenci niepełnosprawni przystępują do egzaminu maturalnego w warunkach i formie dostosowanych do rodzaju ich niepełnosprawności.

Dostosowania obejmują:

- w odniesieniu do formy egzaminu maturalnego m.in.
 - zmianę sposobu sformułowania niektórych zadań (zamiana słów, zwrotów lub całych zdań), jeżeli mogłyby one być niezrozumiałe lub błędnie rozumiane przez osoby niesłyszące (nie dotyczy to terminów typowych dla danej dziedziny wiedzy),
 - zmianę schematu punktowania niektórych zadań;
- w odniesieniu do warunków przeprowadzania egzaminu maturalnego m.in.
 - przedłużenie czasu przewidzianego na przeprowadzenie egzaminu,
 - możliwość korzystania ze słowników językowych.

Poniżej przedstawione zostały **przykładowe** zadania ilustrujące dostosowania dla absolwentów niesłyszących. Numeracja zadań odpowiada numeracji zadań w części 2.1. Jeżeli zadanie nie zostało przedstawione poniżej, oznacza to, że wersja dla niesłyszących nie różni się niczym od wersji przedstawionej w części 2.1.

Szczegółowa informacja na temat zakresu dostosowania **warunków** przeprowadzania egzaminu maturalnego dla absolwentów niesłyszących ogłaszana jest w komunikacie Dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej w sierpniu poprzedzającym rok szkolny, w którym jest przeprowadzany egzamin maturalny, na stronie internetowej CKE.

³ Tj. § 7 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz.U. Nr 228, poz. 1490, z późn. zm.).

Materiały do zadania 1.**Źródło 1. Fragment dzieła Plutarcha *Żywoty sławnych mężów***

Postępowanie [...] było takie: Każdy otrzymywał skorupkę i pisał na niej nazwisko człowieka [...]. Tabliczkę zanosił na umówione miejsce na agorze [...].

Otóż opowiadają, że przy takim pisaniu imion na skorupkach któryś z niepiśmiennych i zupełnie prostych ludzi ze wsi podał wtedy swoją tabliczkę Arystydesowi jako jednemu z przygodnych ludzi i prosił, żeby mu napisał na niej imię Arystydesa. Ten zdziwiony zapytał, czy Arystydes wyrządził mu jakąś krzywdę. Na to tamten odpowiedział: „Żadnej. Ja nawet nie znam tego człowieka. Złości mnie tylko, gdy słyszę, że wszędzie nazywają go sprawiedliwym”. Usłyszawszy to Arystydes podobno nic nie odpowiedział, wpisał imię na skorupkę i wręczył ją temu człowiekowi.

Źródło: Plutarch, *Żywoty sławnych mężów*, Wrocław 1977, str. 19.

Źródło 2. Fragment artykułu współczesnego historyka Marka Węcowskiego

[Procedura ta] pełniła funkcję straszaka na liderów ewentualnych walk frakcyjnych i działała na takie walki łagodząco. Raz do roku, by uniknąć ryzyka wygnania jednego z przywódców, skłócone grupy polityczne musiały zawrzeć kompromis. Wymagało to chociażby minimalnego zaufania zwaśnionych stronnictw [...]. Ateńczycy dobrze zapamiętali skandal z 416 roku p.n.e., gdy dwaj zagrożeni [wygnaniem] moi: w istocie niebezpieczny dla demokracji Alkibiades i spolegliwy arystokrata Nikiasz, porozumieli się i łącząc głosy swych popleczników, posłali na wygnanie raczej niegroźnego demagoga Hyperbolosa. [...] W ten sposób chroniono Ateny przed ostrą walką wewnętrzną, która w innych poleis ocierała się o wojnę domową. [...] Powołując do życia tę procedurę, dalekowzroczny reformator [Klejstenes] znalazł sposób na gwałtowne obniżenie temperatury politycznego sporu w ateńskiej polis.

Źródło: „Mówią wieki” 2008, nr 5, str. 38, 40–41.

Zadanie 1. (0–2)

Oceń znaczenie procedury, o której mowa w tekstach, dla funkcjonowania greckiej polis, uwzględniając zarówno informacje podane przez pisarza starożytnego, jak i wyniki badań współczesnego historyka.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne**II. Analiza i interpretacja historyczna.**

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

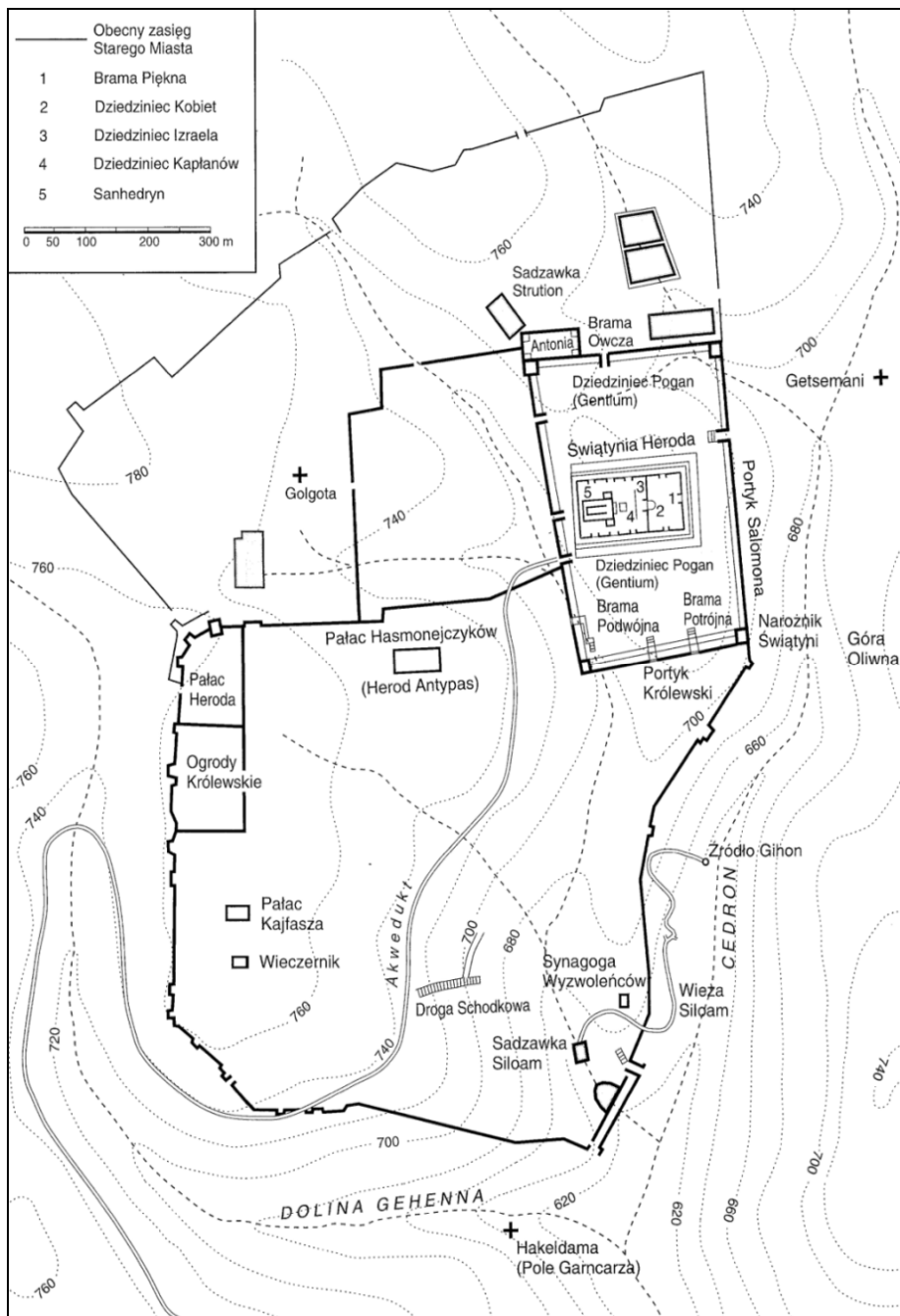
Wymagania szczegółowe*I.2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji.*

Zdający wyjaśnia przemiany ustrojowe w Atenach i porównuje formy ustrojowe greckich polis.

Rozwiązanie	Zdający powinien ocenić znaczenie procedury (pozytywne i negatywne) dla funkcjonowania polis, uwzględniając informacje z dzieła starożytnego historyka i artykułu współczesnego historyka.	
Schemat punktowania	2 pkt – za dokonanie oceny z odniesieniem do informacji zaczerpniętych z dwóch źródeł. 1 pkt – za dokonanie oceny z odniesieniem do jednego źródła. 0 pkt – za nieuwzględnienie w ocenie informacji ze źródeł, za brak oceny.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Procedura ta miała zarówno pozytywne, jak i negatywne znaczenie dla funkcjonowania polis. Dzięki stosowaniu ostracyzmu wyciszano konflikty, zapobiegano wojnom domowym, o czym pisze współczesny historyk, ale także sąd skorupkowy skazywał niewinnych ludzi, o czym opowiada pisarz starożytny.	<i>2 pkt – zdający uwzględnił w ocenie informacje z dwóch źródeł.</i>
	W wyniku ostracyzmu często niewinni ludzie byli skazywani na wygnanie, a więc procedura ta miała negatywne znaczenie w życiu politycznym polis.	<i>1 pkt – zdający uwzględnił w ocenie informacje z jednego źródła.</i>
	Ostracyzm był narzędziem walki politycznej.	<i>0 pkt – zdający nie dokonał oceny i nie uwzględnił w odpowiedzi informacji ze źródeł.</i>

Material do zadania 2.

Plan Jerozolimy

Na podstawie: *Kultura biblijna. Słownik*, Warszawa 1997, str. 109.

Zadanie 2. (0–1)

Czy ilustracja przedstawia plan Jerozolimy w czasach panowania króla Salomona?
Odpowiedź uzasadnij.

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

I. Chronologia historyczna.

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe

I.1.3. Cywilizacje Bliskiego i Dalekiego Wschodu.

Zdający rozpoznaje cechy charakterystyczne najważniejszych osiągnięć kulturowych cywilizacji bliskowschodnich [...] w zakresie architektury, sztuki, nauki i pisma.

Rozwiązanie	Zdający powinien zauważyć, że plan nie przedstawia Jerozolimy w czasach panowania króla Salomona (plan przedstawia miasto w innym okresie). W odpowiedzi powinny znaleźć się informacje o jednym obiekcie takim jak, np.: Świątynia Heroda – wzniesiona na miejscu tej, którą zbudowano na polecenie Salomona; Pałac Heroda – rezydencja króla żydowskiego, która powstała w I w. p.n.e.; Pałac Kajfasza – arcykapłana żydowskiego, który prowadził proces przeciwko Jezusowi; Wieczernik – miejsce Ostatniej Wieczery; Hakeldama – pole zakupione przez Judasza za pieniądze, które otrzymał on za zdradę Jezusa.	
Schemat punktowania	1 pkt – za prawidłowe zajęcie stanowiska wraz z uzasadnieniem. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Nie. Na planie miasta zaznaczone są budowle wzniesione w czasach późniejszych niż czasy Salomona, np. związane z Herodem – królem żydowskim, który zbudował świątynię na miejscu zniszczonej świątyni Salomona, a także Pałac Heroda z I w. p.n.e.	1 pkt – za prawidłowe zajęcie stanowiska wraz z uzasadnieniem.
	Nie. Wieczernik i Głgota, które zostały zaznaczone na planie Jerozolimy są miejscami związanymi z Jezusem Chrystusem (I w. n.e.) – Ostatnią Wieczrą i ukrzyżowaniem.	1 pkt – za prawidłowe zajęcie stanowiska wraz z uzasadnieniem.
	Nie jest to plan z czasów króla Salomona, który żył w X w. p.n.e.	0 pkt – zdający zajął stanowisko, lecz nie uzasadnił odpowiedzi.

Materiały do zadania 3.

Źródło 1. Fragment kroniki Gotfryda de Villehardouin*

* Gotfryd de Villehardouin – uczestnik IV krucjaty, autor kroniki opisującej jej dzieje.

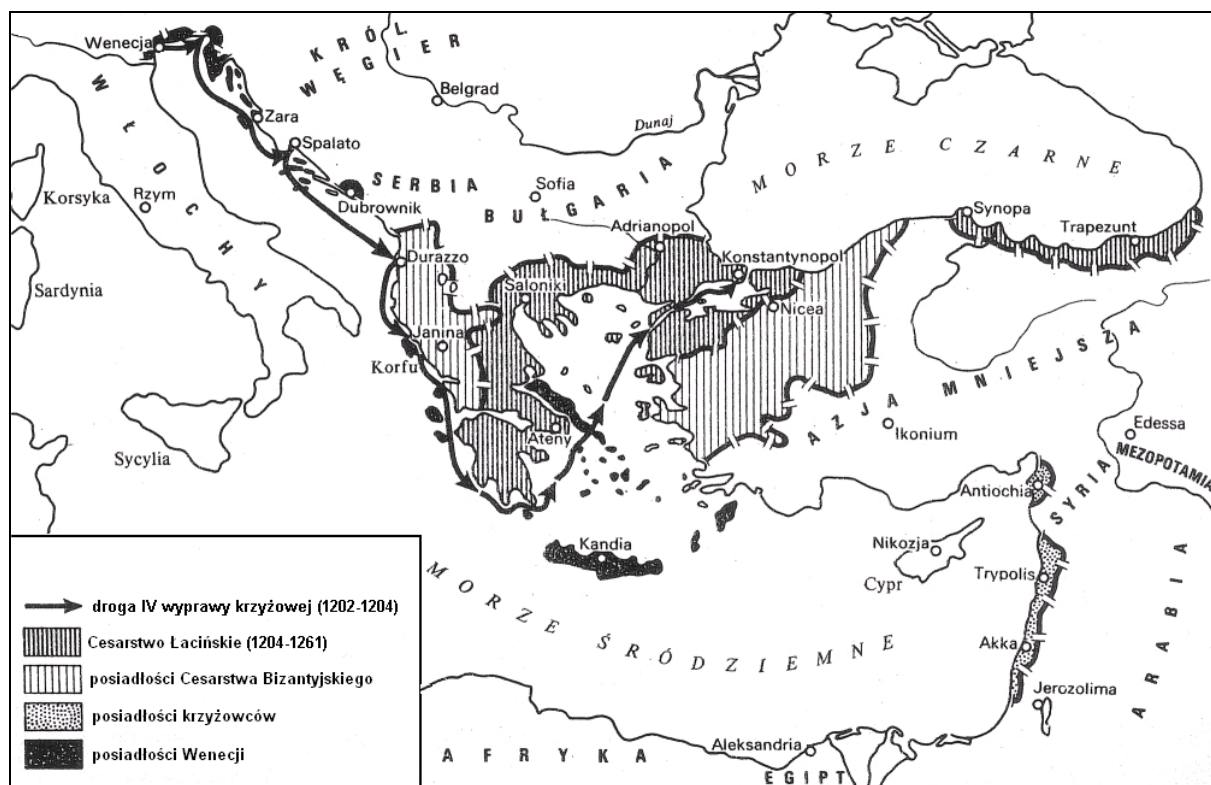
Doża Wenecji imieniem Henryk Dandolo, mąż niezwyklej mądrości⁽¹⁾ i męstwa, przyjął ich (tj. posłów) świetnie (on sam i inni z jego otoczenia) i widział ich bardzo rad⁽²⁾. A gdy posłowie okazali⁽³⁾ listy swoich panów, bardzo się dziwił, w jakim celu przybyli do jego ziemi. [...] „Panie! Przybyliśmy do ciebie od wysokich⁽⁴⁾ panów francuskich, którzy przyjęli znak krzyża, aby pomścić zniewagę Jezusa Chrystusa i odzyskać Jerozolimę, jeśli Bóg pozwoli. A ponieważ wiedzą, że żaden naród nie jest mocen⁽⁵⁾ przyjść z taką pomocą, jak ty i twój lud, proszą was na Boga, abyście raczyli przyczynić się do⁽⁶⁾ dostarczenia im okrętów transportowych i wojennych”.

Słowniczek:

- ⁽¹⁾ niezwyklej mądrości – bardzo mądry
- ⁽²⁾ widział ich bardzo rad – cieszył się z ich przybycia
- ⁽³⁾ okazali – pokazali
- ⁽⁴⁾ wysokich – tu: ważnych
- ⁽⁵⁾ nie jest mocen – nie potrafi
- ⁽⁶⁾ raczyli przyczynić się do – zgodzili się na

Źródło: T. Maresz, K. Juszczak, *Historia w tekstach źródłowych. Wypisy*, t. 1, Toruń 1994, str. 48–49.

Źródło 2. Mapa. Wschodnia część basenu Morza Śródziemnego w I połowie XIII w.

Na podstawie: J. Dowiat, *Historia I*, Warszawa 1981, str. 317.

Źródło 3. List papieża Innocentego III do przywódcy krzyżowców, markiza Bonifacego z Montferratu

Wy, nie mający względem Greków żadnych praw jako też władzy, daliście się poznać tym, że wasi złożywszy śluby czystości, szybko się [im] sprzeniewierzyli, skoro zwróciliście broń nie przeciw Saracenom, lecz przeciw chrześcijanom. [...] I nie wystarczyło wam wyczerpanie bogactw cesarskich, jako też złupienie zarówno bogatych, jak i biednych, lecz wyciągnęliście ręce po skarby Kościoła, a co gorsze, po majątki kościelne, ściągając z ołtarzy srebrne tablice, zaś po sprofanowaniu kościelnego sanktuarium grabiąc ikony, krzyże i relikwie. [Wszystko to po to,] ażeby Kościół grecki poniżony takimi prześladowaniami odmówił powrotu pod obediencję* Stolicy Apostolskiej.

*Obediencja – posłuszeństwo wobec władzy papieża.

Źródło: *Wiek V–XV w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii i studentów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S. B. Lenard, Warszawa 1997, str. 156.

Zadanie 3. (0–3)

3.1. Czy na mapie można znaleźć potwierdzenie planów wyprawy krzyżowej, które są opisane w tekście 1.? Odpowiedź uzasadnij.

.....

.....

.....

3.2. Podaj nazwę miasta, w którym były wydarzenia opisane w liście papieża Innocentego III.

.....

3.3. Wyjaśnij, dlaczego papież Innocenty III był niezadowolony z tego, co wydarzyło się podczas wyprawy krzyżowej.

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe*II.3.1. Europa w okresie krucjat.*

Zdający charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania oraz ocenia skutki wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej.

3.1.

Rozwiązanie	Zdający powinien zauważyć, że krzyżowcy chcieli przybyć do Jerozolimy, a wyprawa została skierowana do Konstantynopola.	
Schemat punktowania	1 pkt – za zajęcie stanowiska wraz z uzasadnieniem. 0 pkt – za błędne odpowiedzi lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Nie, nie można znaleźć potwierdzenia, ponieważ celem wyprawy była Jerozolima, a wyprawa poszła do Konstantynopola.	<i>1 pkt – zdający zajął stanowisko oraz je uzasadnił.</i>
	Tak, ponieważ krzyżowcy przybyli do Konstantynopola.	<i>0 pkt – zdający błędnie odpowiedział na postawione pytanie.</i>

3.2.

Rozwiązanie	Konstantynopol	
Schemat punktowania	1 pkt – za podanie właściwej nazwy miasta. 0 pkt – za błędne odpowiedzi lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Konstantynopol	<i>1 pkt – zdający podał prawidłową nazwę miasta.</i>
	Stambuł	<i>0 pkt – zdający podał niewłaściwą nazwę miasta.</i>

3.3.

Rozwiązanie	Zdający powinien wyjaśnić, że wydarzenia, o których mowa w źródle 3., mogły spowodować utratę szansy na zgodę w Kościele (zakończenie konfliktu między Kościołem wschodnim i zachodnim).	
Schemat punktowania	1 pkt – za prawidłowe wyjaśnienie. 0 pkt – za błędne odpowiedzi lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Wydarzenia te w opinii papieża jedynie umocniły wrogość między wyznawcami dwóch różnych odłamów chrześcijaństwa i spowodowały, że zmniejszyły się szanse na zakończenie podziału w Kościele.	<i>1 pkt – zdający na podstawie wiadomości ze źródła 3. poprawnie wyjaśnił problem.</i>
	Łacinnicy źle traktowali mieszkańców Konstantynopola, którzy odpowiadali im tym samym.	<i>0 pkt – zdający nie odpowiedział na postawione pytanie.</i>

Materiał do zadania 5.**Fragmenty eseju Henryka Samsonowicza o Kazimierzu Wielkim**

Zakończenie II wojny światowej stworzyło nowe warunki dla legendy kazimierzowskiej. „Tradycje piastowskie” stały się ważnym elementem propagandy na rzecz programu rewindykacji ziem po Odrę i Nysę [...]. Zdecydowanie obniżyło [to] lokatę [króla Kazimierza Wielkiego] w stosunku do Mieszka, Chrobrego, Henryków śląskich czy własnego ojca. Podobnie jak i jego polityka wschodnia. A więc bilans tej oceny po pierwszym dziesięcioleciu odrodzonej Polski był zdecydowanie ujemny [...].

[W latach 70. XX wieku] polityka sukcesów, w tym sukcesów gospodarczych, polityka wielkich przemian społecznych poszukiwała bohaterów [...]. Stąd też, wśród uznanych „budowniczych Polski”, Kazimierz zajmował poczesne miejsce [...].

Źródło: *Życiorysy historyczne, literackie i legendarne*, pod red. Z. Stefanowskiej i J. Tazbira, Warszawa 1980, str. 61, 63.

Zadanie 5. (0–1)

Wyjaśnij przyczynę dwóch różnych ocen polityki Kazimierza Wielkiego.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Chronologia historyczna.

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe

II.7.5. Polska w XIV–XV w.

Zdający ocenia panowanie Piastów w dziejach Polski [...].

Rozwiązanie	Zdający powinien w odpowiedzi uwzględnić informacje, że aktualne potrzeby propagandowe władz PRL (inne po zakończeniu II wojny światowej i inne w latach 70. XX w.) były przyczyną dwóch różnych ocen polityki Kazimierza Wielkiego.	
Schemat punktowania	1 pkt – za podanie i wyjaśnienie przyczyn dwóch różnych ocen króla. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Aktualne potrzeby propagandowe władz miały wpływ na formułowanie oceny polityki Kazimierza Wielkiego. W latach 50. XX w., po zmianie granic, król nie był postacią pozytywnie ocenianą, gdyż dokonał ekspansji na Wschód i nie odzyskał Pomorza Gdańskiego oraz zrzekł się Śląska. W czasie rządów Gierka, gdy ważne było unowocześnienie i modernizacja gospodarcza państwa, Kazimierz Wielki był oceniany pozytywnie.	<i>1 pkt – zdający podał i wyjaśnił przyczynę różnych ocen króla.</i>
	W Polsce w pierwszych latach po II wojnie światowej oceniano króla negatywnie, natomiast później doceniano jego zasługi.	<i>0 pkt – zdający nie podał przyczyny różnych ocen króla.</i>

Material do zadania 6.

George Gower, Portret Elżbiety I, królowej Anglii (1588 r.)

Źródło: D. McDowall, *An Illustrated History of Britain*, Harlow 2004, str. 74.

Zadanie 6. (0–2 pkt)

Analizując elementy graficzne obrazu, wyjaśnij jego treść propagandową dotyczącą celów polityki zagranicznej Anglii w XVI wieku.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe

III. 2.3.6. Europa w XVI–XVII w.

Zdający opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI w.; [...] charakteryzuje główne konflikty polityczne w XVI–XVII w. [...].

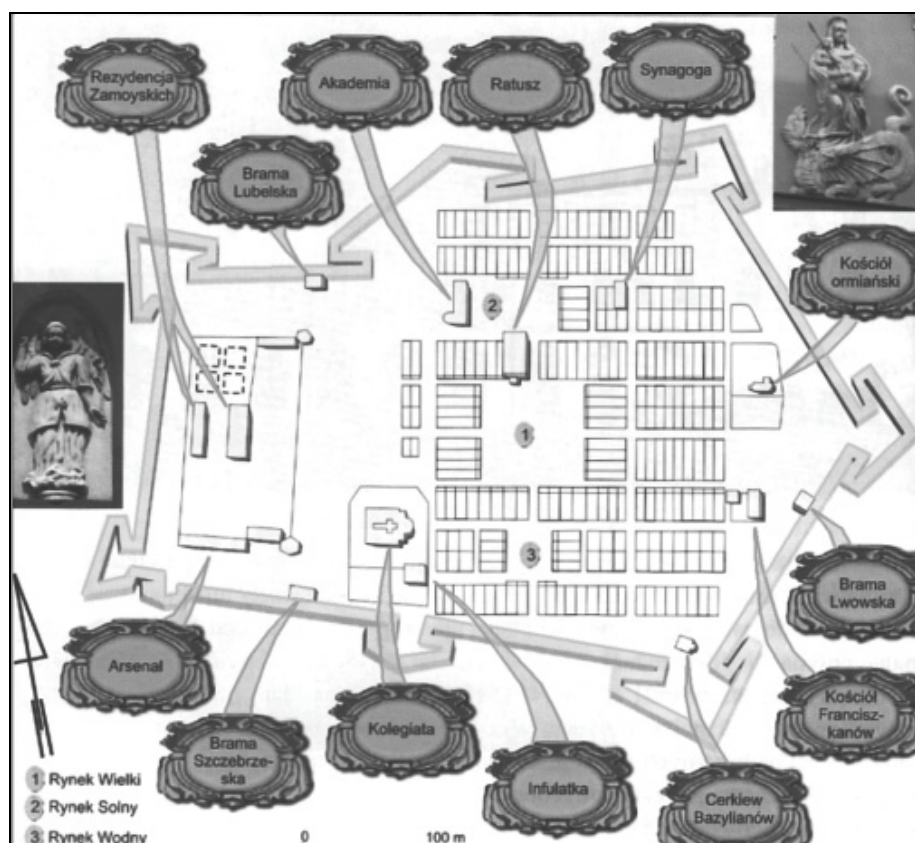
Rozwiązanie	Zdający powinien w odpowiedzi wyjaśnić treść propagandową obrazu – przedstawienia królowej Elżbiety (propagowanie imperialnej polityki, podkreślenie pozycji Anglii jako mocarstwa światowego), odwołując się do elementów obrazu (globus – kula ziemską, okręty – flota, pokonana Armada).	
Schemat punktowania	2 pkt – za wyjaśnienie treści propagandowej z uwzględnieniem dwóch elementów obrazu. 1 pkt – za wyjaśnienie treści propagandowej z uwzględnieniem jednego elementu obrazu. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Przedstawiona na portrecie królowa Elżbieta I opiera rękę na kuli ziemskiej, co może symbolizować dążenie do ekspansji kolonialnej i imperialne ambicje polityczne. Postać królowej została przedstawiona pomiędzy dwoma obrazami. Z jednej strony widać hiszpańską Armadę, a z drugiej jej okręty rozbite przez żywioł, tym samym przestały stanowić zagrożenie, przeszkodę, dla morskich aspiracji Anglii.	<i>2 pkt – zdający poprawnie wyjaśnił treść propagandową, odwołując się do elementów z obrazu.</i>
	Królowa opiera dłoń na wyobrażeniu kuli ziemskiej, co jest podkreśleniem imperialnej polityki.	<i>1 pkt – zdający poprawnie określił treść propagandową, ale odniósł się tylko do jednego elementu z obrazu.</i>
	Wyeksponowana – obok postaci królowej – korona oraz strój władczyni świadczą o pozycji Anglii w Europie.	<i>0 pkt – zdający zawarł w odpowiedzi elementy świadczące o niezrozumieniu polecenia.</i>

Materiały do zadania 7.

Źródło 1. Fragment biografii Jana Zamoyskiego

Największe jego dzieło, miasto Zamość, rosło w czasach batoriańskich powoli. Na papierze istniał plan miasta idealnego, zgodnego z nową estetyką renesansu [...]. Wytyczono ulice, [...] działki przy nich zabudowano drewnianym domkami, wznoszonymi na koszt fundatora, by zachęcić nowych przybyszów. Mieli to być [...] w myśl przywileju lokacyjnego wyłącznie rzymscy katolicy.

Źródło: S. Grzybowski, *Jan Zamoyski*, Warszawa 1994, str. 254.

Źródło 2. Plan Zamościa. Pierwsza połowa XVII w.

Źródło: *Wielka historia Polski*, t. 4, Kraków 2000, str. 236.

Zadanie 7. (0–1)

Zdecyduj, czy ograniczenie dotyczące osiedlania się w Zamościu, o którym mowa w źródle 1., jest potwierdzone w źródle 2. Uzasadnij odpowiedź.

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne**II. Analiza i interpretacja historyczna.**

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe**III. 3. 6 Rzeczpospolita w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej.**

Zdający ocenia sytuację wyznaniową na ziemiach Rzeczypospolitej w XVI w., w tym tolerancję wyznaniową oraz unię brzeską.

4.5. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura.

Zdający ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego [...].

Rozwiązanie	Zdający powinien zauważyć, że ograniczenia dotyczące osiedlania się w Zamościu zawarte w tekście nie są potwierdzone na planie, ponieważ są na nim świątynie wyznań innych niż rzymskokatolickie, co oznacza, że przedstawicielom innych wyznań i religii zezwolono na zamieszkanie w tym mieście.	
Schemat punktowania	1 pkt – za sformułowanie stanowiska i uzasadnienie odpowiedzi. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Ograniczenie dotyczące wyznania zawarte w dokumencie lokacyjnym musiało przestać obowiązywać. Na planie Zamościa z I połowy XVII wieku zaznaczono m.in. synagogę i cerkiew.	<i>1 pkt – zdający zajął stanowisko i uzasadnił odpowiedź, zwracając uwagę na zaznaczone na planie świątynie innych religii i wyznań.</i>
	Zapisy z przywileju lokacyjnego nie były przestrzegane. W mieście mieszkali wyznawcy różnych religii.	<i>0 pkt – zdający w uzasadnieniu nie uwzględnił informacji z planu Zamościa.</i>
	Zapisy z przywileju lokacyjnego Zamościa nie obowiązywały w XVII wieku.	<i>0 pkt – zdający nie uzasadnił odpowiedzi.</i>

Materiał do zadania 8.**Do Króla Jegomości Zygmunta III
(wiersz propagandowy z początku XVII w.)**

Ojcie nasz, królu polski, który mieszkasz w Warszawie,
 U nas w niedobrej sławie
 Święć się w Szwecyi imię Twoje,
 Gdzie są z dawna tve pokoje.
 Przyjdź do⁽¹⁾ królestwa (twego) szwedzkiego,
 A zaniechaj⁽²⁾ polskiego i księstwa litewskiego.
 Bądź wola Twoja w Wandalech, jako pierwszej była,
 Gdzieś dobrych śledzi miał obfitość siła⁽³⁾.
 Chleba naszego powszedniego
 Zbawiłeś nas za panowania swego.
 Oduść nam łanowe, poborowe, czopowe⁽⁴⁾,
 Bo bardzo już są u nas rzeczy nienowe,
 I nie uwódź nas na pokuszenie na wojnę z Szwedami,
 Bo jej dla ciebie doma⁽⁵⁾ dosyć mamy.
 Ale nas zbaw od wszego⁽⁶⁾ złego,
 A sam idź prędko do Boga Wszechmogącego,
 Albowiem Twoja moc nad nami
 Lepiej niż radzić o nas z jezuitami. [...]

Źródło: *Wiek XVI–XVIII. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998, str. 270.

Słowniczek:

- ⁽¹⁾ przyjdź do – wróć do
- ⁽²⁾ zaniechaj – zrezygnuj z
- ⁽³⁾ siła – bardzo dużo
- ⁽⁴⁾ łanowe, poborowe, czopowe – rodzaje podatków
- ⁽⁵⁾ doma – tu: w kraju, w Rzeczypospolitej
- ⁽⁶⁾ wszego – wszystkiego

Zadanie 8. (0–1)

Zdecyduj, czy podane zdania (1–3) są prawdziwe, czy fałszywe. We właściwe miejsce w tabeli wpisz znak X.

		Prawda	Falsz
1.	Wezwanie „Bądź wola Twoja w Wandalech, jako pierwszej była” dotyczy rządów Zygmunta III w Szwecji.		
2.	Prośba „Oduść nam łanowe, poborowe, czopowe” jest związana z obawą szlachty przed zwiększeniem podatków.		
3.	Prośba „I nie uwódź nas na pokuszenie na wojnę z Szwedami, bo jej dla ciebie doma dosyć mamy” dotyczy rokoszu Lubomirskiego.		

Wymagania ogólne*I. Chronologia historyczna.*

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe*III.4.4. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura.*

Zdający wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w.

Rozwiązanie	1, 2 – prawda 3 – fałsz
Schemat punktowania	1 pkt – za trzy prawidłowe odpowiedzi. 0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Materiały do zadania 9.**Źródło 1. Tytuły czterech rozdziałów monografii historycznej**

- Czeski zapalnik i pierwsze cesarskie zwycięstwo
- Duński słomiany ogień i drugie zwycięstwo cesarskie
- Najazd szwedzki i trzecie zwycięstwo cesarskie
- Interwencja francuska i cesarska klęska

Źródło: J.F. Noël, *Święte cesarstwo*, Warszawa 1998, str. 150–153.

Źródło 2. Fragment hasła encyklopedycznego

[...] Zginęli wszyscy przywódcy [...] powstania i wybitniejsi uczestnicy wojny, majątki ich uległy konfiskacie, przekazano je przeważnie arystokracji i szlachcie pochodzenia niemieckiego. [Kraj] został przekształcony z niezależnego prawie królestwa w prowincję monarchii habsburskiej.

Źródło: *Encyklopedia szkolna. Historia*, Warszawa 1993, str. 765.

Zadanie 9. (0–2)

9.1. Napisz nazwę wojny, której dotyczą cztery podane rozdziały monografii historycznej.

.....

9.2. Podaj nazwę kraju, którego sytuację po zakończeniu tej wojny charakteryzuje tekst ze źródła 2.

.....

Wymagania ogólne*II. Analiza i interpretacja historyczna.*

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe*III.2.6. Europa w XVI–XVII w.*

Zdający charakteryzuje główne europejskie konflikty polityczne w XVI–XVII w. [...].

9.1.

Rozwiązanie	Wojna trzydziestoletnia
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne podanie nazwy wojny. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.

9.2.

Rozwiązanie	Czechy
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne podanie nazwy kraju. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Materiały do zadania 10.

Źródło 1. Tabela. Eksport zboża przez Gdańsk w latach 1751–1795 (średnio rocznie w tys. łasztów¹)

Lata	Wywóz
1751–1760	30,4
1761–1770	40,6
1771–1780	17,2
1781–1790	18,6
1791–1795	19,5

Na podstawie: A. Jezierski, C. Leszczyńska, *Historia gospodarcza Polski*, Warszawa 2002, str. 89.

¹ Łaszt – jednostka objętości ładunku okrętowego używana dla artykułów sypkich; łaszt pszenicy ważył ok. 2,4 ton.

Zadanie 10. (0–2)

Wyjaśnij przyczyny zmniejszenia eksportu towarów przez Gdańsk, uwzględniając informacje ze źródeł 1–4.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe

III. 6.1.2 Rzeczpospolita w XVIII w. Reformy oświeceniowe i rozbiory.

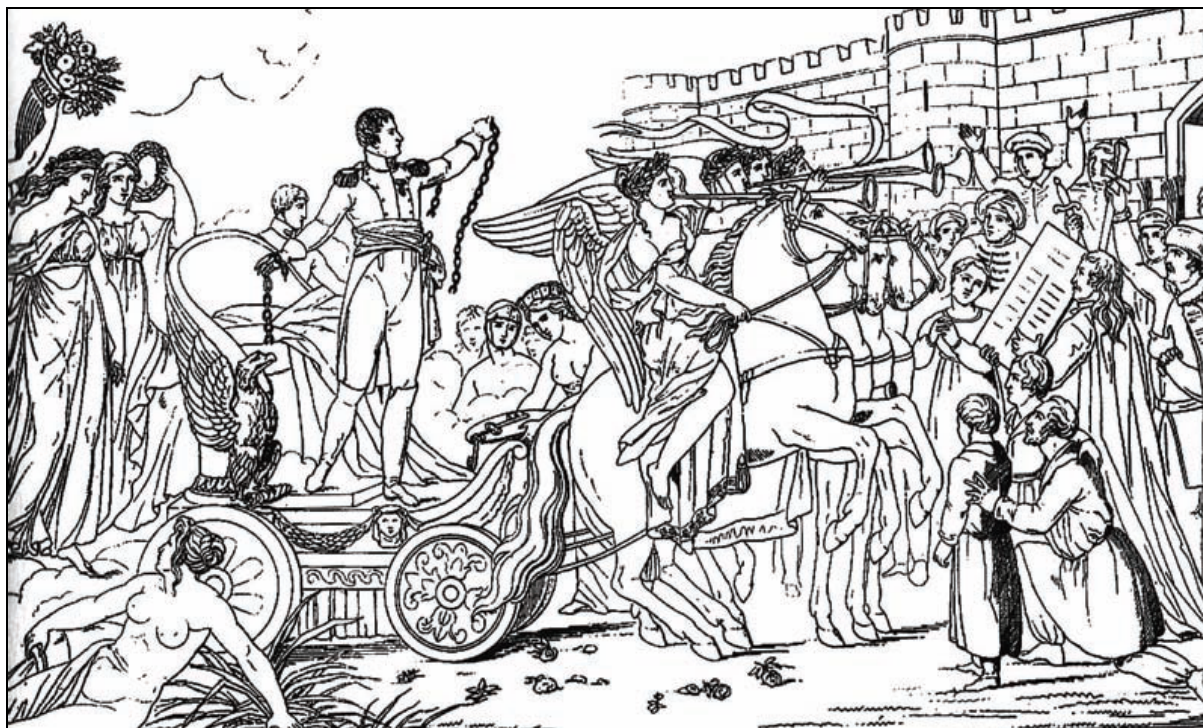
Zdający charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej i wskazuje przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego.

Rozwiązanie	Zdający powinien w odpowiedzi uwzględnić informację o pierwszym rozbiórze Polski oraz traktatach handlowych z zaborcami i wyjaśnić wpływ zmian terytorialnych i cel wprowadzonych traktatami na spadek eksportu zboża przez Gdańsk oraz uwzględnić nieprzestrzeganie ustaleń traktatów handlowych, nieuczciwe postępowanie zaborcy pruskiego.	
Schemat punktowania	2 pkt – 1 pkt za poprawne wyjaśnienie przyczyn spadku eksportu związanych ze zmianami terytorialnymi i barierami celnymi wynikającymi z traktatu rozbiorowego i traktatów handlowych oraz 1 pkt za uwzględnienie w odpowiedzi informacji o postępowaniu zaborcy pruskiego (łamanie ustaleń traktatowych, nieuczciwość celników). 1 pkt – za wyjaśnienie bez uwzględnienia informacji o nieprzestrzeganiu zapisów traktatowych przez zaborcę. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	I rozbiór Polski „odciął” Gdańsk od Rzeczypospolitej. Zmiany terytorialne utrudniały handel zbożem, a wysokie cła na towary – eksportowane z Polski przez terytorium pruskie do Gdańska – pobierane przez Prusaków na granicach, a także podwyższanie opłat, nieuczciwość celników, czyniły nieopłacalnym wywóz towarów przez Gdańsk.	2 pkt – zdający prawidłowo wyjaśnił przyczyny, uwzględniając dwa elementy: czynnik terytorialny i problem cel, oraz odniósł się do łamania ustaleń traktatowych.

W wyniku I rozbioru Polski został utrudniony kontakt z Gdańskiem, ponieważ Rzeczpospolita straciła Wielkopolskę i Pomorze Gdańskie. Zmiany terytorialne utrudniały handel zbożem, bo zaborca nałożył wysokie cła na towary przewożone do portu w Gdańsku.	1 pkt – zdający wyjaśnił przyczynę zjawiska, pomijając informację o łamaniu ustaleń traktatu handlowego.
Polska straciła Gdańsk w wyniku pierwszego rozbioru. Zaborca nałożył bardzo wysokie opłaty na towary przywożone do Gdańska.	0 pkt – zdający popełnił błąd merytoryczny dotyczący informacji, która ma bardzo ważne (istotne) znaczenie dla wyjaśnienia problemu.
W wyniku I rozbioru Polski w 1772 r. wprowadzono cła.	0 pkt – zdający nie wyjaśnił problemu.

Materiały do zadania 11.

Źródło 1. Miedzioryt przedstawiający wjazd Napoleona do Warszawy w 1807 r.

Źródło: A. Nieuważny, *My z Napoleonem*, Wrocław 1999, str. 37.

Źródło 2. Andrzej Zahorski, *Napoleon – człowiek wieku* [fragment]

Została po nim legenda i antylegenda. W ich ujęciu rysuje się jako prekursor postępu, realizator haseł rewolucji, bądź jako antychryst [...]. Dla jednych jest kontynuatorem, dla drugich pogromcą rewolucji [...]. Rządy jego zapłodziły wyobraźnię mas ludzkich, bo próbując tworzyć nową syntezę dwóch epok, przetłumaczył milionom prostych ludzi dostępne dotychczas tylko dla elity umysłowej idee Wielkiej Rewolucji Francuskiej. Przetłumaczył je na język codziennej praktyki wyrażający się w kodeksie, ujednoliceniu miar i wag, w zmianie położenia chłopstwa, w budowie nowego społeczeństwa i wreszcie w romantycznej wizji nowego Imperium Romanum – Stanów Zjednoczonych Europy, których budowę przedsięwziął. [...] Geniusz Napoleona zawsze będzie działał na wyobraźnię ludzką, rozpalając namiętności, budził zaciekle spory. [...] Jedni uważać będą jego losy za przestrożę, uzasadniając, że obrał drogę zbrodni i klęski, a inni wywodzić będą, iż był prekursorem postępu, dobroczyńcą ludzkości, męczennikiem, „człowiekiem wieku”, wskrzesicielem Polski.

Źródło: *Europa i świat w epoce napoleońskiej*, pod red. M. Senkowskiej-Gluck, Warszawa 1988, str. 88–89.

Zadanie 11. (0–2)

W zacytowanym fragmencie pracy Andrzeja Zahorskiego przedstawione zostały dwie oceny Napoleona I Bonapartego. Do której z nich pasuje treść ilustracji? Odpowiedź uzasadnij, podając dwa argumenty.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe

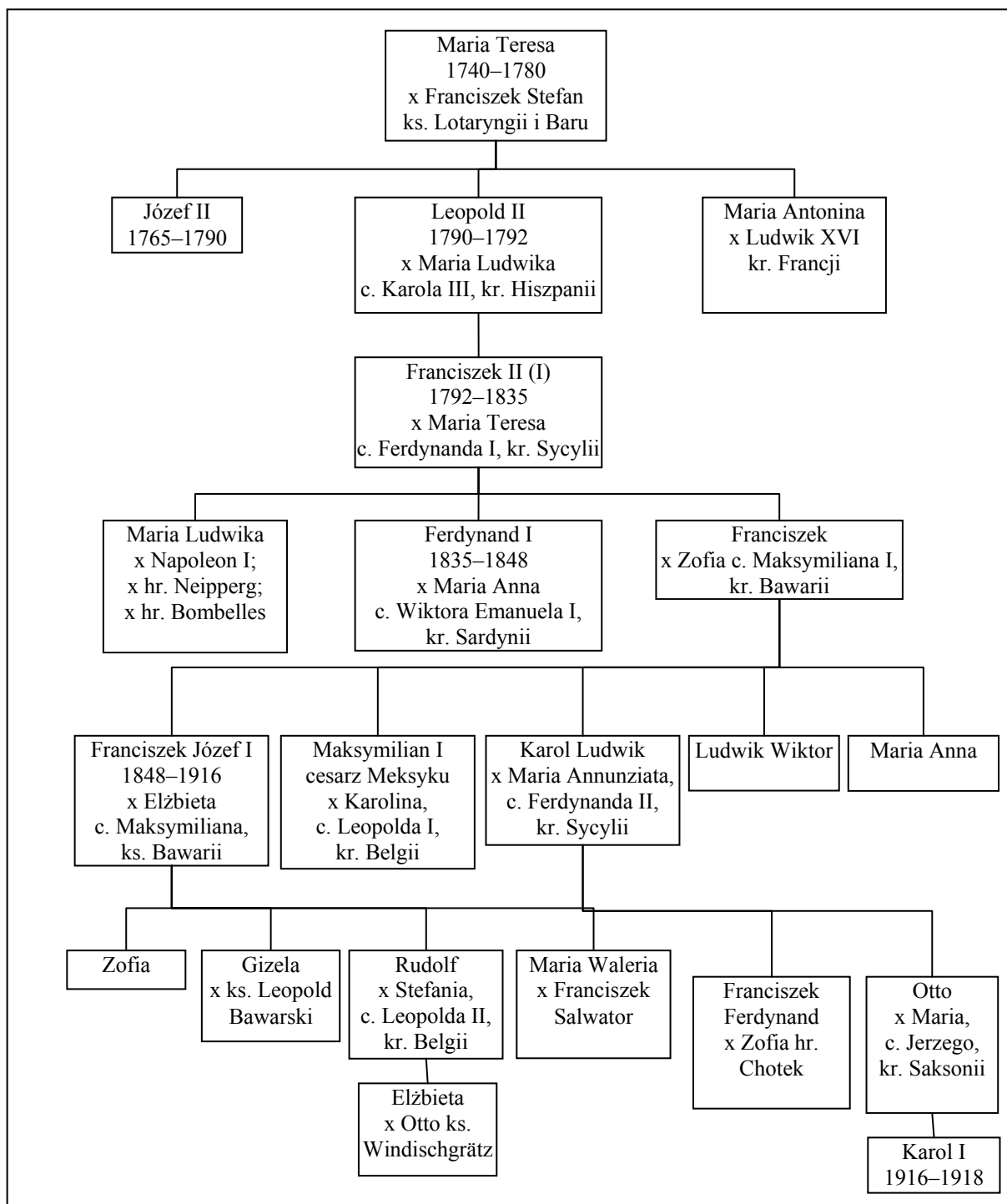
IV.1.4. Europa napoleońska.

Zdający wskazuje przykłady i wyjaśnia przyczyny zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona.

Rozwiązanie	W zacytowanym fragmencie pracy Andrzeja Zahorskiego przedstawiono dwie oceny Napoleona I – pozytywną i negatywną. Zdający powinien zauważyć, że ilustracja zawiera elementy podkreślające pozytywne dokonania Napoleona. Uzasadnienie: Elementy ilustracji będące dowodem na pozytywną ocenę Napoleona I: zerwane łańcuchy – oznaczające zapowiedź wolności dla Polaków; antyczna kwadryga i trąby – odniesienie do triumfu odbywanego w Imperium Romanum, do którego nawiązywał zwycięski wódz – Napoleon; otwarta księga – może oznaczać Kodeks Napoleona i przedstawiać go jako prawodawcę; róg obfitości – jest zapowiedzią bogactwa pod rządami Napoleona I.	
Schemat punktowania	2 pkt – za zajęcie stanowiska i uzasadnienie odpowiedzi zawierające odniesienia do dwóch elementów ilustracji. 1 pkt – za zajęcie stanowiska i uzasadnienie odpowiedzi zawierające odniesienie do jednego elementu ilustracji. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Treść ilustracji pasuje do pozytywnej oceny Napoleona Bonapartego, gdyż pokazuje dokonania Napoleona (wymienione przez autora tekstu), takie jak popieranie dążeń niepodległościowych Polaków (zerwane łańcuchy), zapewnienie dobrobytu (kobieta z rogiem obfitości).	<i>2 pkt – zdający zajął właściwe stanowisko i uzasadnił odpowiedź, odnosząc się do dwóch elementów ilustracji.</i>
	W tekście przedstawiono argumenty, którymi posługują się zwolennicy i przeciwnicy Napoleona Bonaparte. Ilustracja propaguje Napoleona jako wyzwoliciela Polski – symbolicznie zrywającego krępujące łańcuchy, a więc pasuje do pozytywnej oceny cesarza Francuzów.	<i>1 pkt – zdający zajął właściwe stanowisko i uzasadnił odpowiedź, odnosząc się do jednego elementu ilustracji.</i>
	Ilustracja pokazuje Napoleona jako pozytywną postać.	<i>0 pkt – zdający zajął stanowisko, ale nie uzasadnił odpowiedzi.</i>

Materiał do zadań 12. i 13.

Tablica genealogiczna (fragment). Dynastia habsbursko-lotaryńska

Uwaga: pod imionami władców Austrii i Austro-Węgier podano lata ich panowania.

Na podstawie: S. Grodziski, (...), Wrocław 1983, str. 192–193.

Zadanie 12. (0–3)

12.1. Na podstawie tablicy genealogicznej uzupełnij tekst poniższego dokumentu. W wykropkowane miejsca wpisz imię (imiona) władców.

My Ferdynand Pierwszy, z Bożej łaski Cesarz Austrii, Król Węgier, Czech etc. Gdyśmy wstąpili na tron po zgonie śp. Ojca Naszego, Cesarza, jako jego prawny następca, przejęci świetnością i powagą naszych obowiązków, błagaliśmy przede wszystkim Boga o Jego pomoc [...].

[...] w ostatnich czasach, gdy udało się było zbrodnicyzmy usiłowaniami zaburzyć w jednej części Naszych państw legalny porządek i roztląć wojnę domową, przetrwała mimo to niezmienna większość Naszych ludów w winnej Monarsze wierności...

Jednakowoż nacisk wypadków [...] i niezbędna potrzeba wielkiego i wyczerpującego przekształcenia naszych form państwowych [...] umocniły Nas w przekonaniu, że potrzeba młodszych sił do popierania tego wielkiego dzieła...

Z tego powodu [...] doszliśmy do stałego postanowienia zrzeczenia się niniejszym tronu Cesarstwa Austriackiego [...] na rzecz [...] arcyksięcia

Źródło: S. Grodziski, (...) , Wrocław 1983, str. 5.

12.2. Podaj nazwę, jaką określa się decyzję cesarza Ferdynanda I Habsburga.

.....

12.3. Wydarzenia, o których mowa w podkreślonym fragmencie dokumentu, były częścią ogólnoeuropejskich wystąpień rewolucyjnych w XIX w. Podaj ich nazwę.

.....

Wymagania ogólne*I. Chronologia historyczna.*

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe*IV.3.2. Ideologie XIX w.*

Zdający wyjaśnia związki pomiędzy ideologiami liberalnymi i nacjonalistycznymi a europejskimi ruchami niepodległościowymi i zjednoczeniowymi, omawia [...] Wiosnę Ludów [...].

IV.6.1. Europa i świat w XIX w.

Zdający charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich [...].

12.1.

Rozwiązanie	Kolejno: Franciszek [II (I)] i Franciszek Józef [I]
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne podanie imion władców. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.

12.2.

Rozwiązanie	Abdykacja
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne podanie nazwy. 0 pkt – za podanie błędnej nazwy lub brak odpowiedzi.

12.3.

Rozwiązanie	Wiosna Ludów
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne podanie nazwy wydarzeń. 0 pkt – za podanie błędnej nazwy lub brak odpowiedzi.

Zadanie 13. (0–2)

Podaj, o którym z władców – uwzględnionych w tablicy genealogicznej – mówi tekst, i określ dwa czynniki wpływające na różne oceny tego władcy.

W ciągu swych 86 lat życia i 68 lat panowania cesarz dorównał trzem pokoleniom. Dzieciństwo i młodość przypadły mu na czasy absolutyzmu [...]. Jego wiek dojrzały to czasy konstytucyjnego liberalizmu [...]. Starość wypadła mu na czasy [...] masowych ruchów społecznych i rozwijającego się nacjonalizmu [...].

Jego czasy i otoczenie, jego działalność i jej skutki – oto temat ogromnej liczby prac naukowych, półnaukowych i zgoła publicystycznych. W tej rozległej bibliografii nie brak sądów skrajnych, od pełnego uwielbienia do surowej krytyki. Różnorodność tych ocen wynika nie tylko z faktu, że badane zagadnienia inaczej rysują się z perspektywy Schönbrunnu, inaczej z zamku królewskiego w Budzie [...], z Hradczan czy wreszcie z Wawelu. Komplikuje ją wielość barw, w jakich występują autorzy i badacze: od czarno-żółtej [barwy dynastii] do czerwonej.

Źródło: S. Grodziski, (...), Warszawa 1983, str. 181.

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne**I. Chronologia historyczna.**

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe**IV.3.2. Ideologie XIX w.**

Zdający wyjaśnia związki pomiędzy ideologiami liberalnymi i nacjonalistycznymi a europejskimi ruchami niepodległościowymi i zjednoczeniowymi, omawia [...] *Wiosnę Ludów* [...].

IV.6.1. Europa i świat w XIX w.

Zdający charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich [...].

Rozwiązanie	Franciszek Józef [I] Zdający może uwzględnić: • czynnik narodowościowy, • czynnik ideologiczny, • czas, w którym powstały biografie.	
Schemat punktowania	2 pkt – 1 pkt za rozpoznanie władcy i 1 pkt za dwa czynniki, które wpływają na opinię historyków o tej postaci. 0 pkt – za błędne odpowiedzi lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	W tekście jest mowa o Franciszku Józefie I. Na różnorodność ocen tego cesarza mogły mieć wpływ zarówno poglądy polityczne autorów, jak i ich narodowość.	2 pkt – zdający rozpoznał władcę i podał dwa różne poprawne czynniki.
	Autor tekstu pisze o Franciszku Józefie. Badacze życia i dokonań tego władcy pochodzili z różnych państw, a to miało wpływ na ocenę cesarza.	1 pkt – zdający rozpoznał władcę, ale podał tylko jeden czynnik.

Materiał do zadania 14.**Henryk Kamieński, *O prawdach żywotnych narodu polskiego* (1844 r.)**

Schodząc do przyczyn upadku Polski, nie będziemy się zadawać w długie historyczne rozbiory, lecz w ogólności chcemy je oznaczyć [...]. Naród wielki, jakim jesteśmy, nie mógł upaść, jak skutkiem własnej niemocy; przyczyny, więc pierwotne naszych rozbiorów i poniżenia w nas samych leżały [...].

Do wysokiego stopnia dojść musiała nasza słabość, kiedy nas podbili i zawojowali wrogi bardzo nieznaczącymi siłami [...]. Gdyby cały naród był wrzał zapałem niepodległości i miłości ojczyzny, byłby wobec grożącego niebezpieczeństwa siły swoje wszystkie połączył, a tak żaden podbój nie byłby się stał podobnym, a wróg, który by śmiał na kraj nasz nastąpić, znalazłby niezawodne zniszczenie [...].

Źródło: *Polska myśl demokratyczna w ciągu wieków. Antologia*, Warszawa 1987, str. 132–133.

Zadanie 14. (0–1)

Podaj argument świadczący o tym, że w zacytowanym fragmencie tekstu zawarta jest opinia charakterystyczna dla krakowskiej szkoły historycznej.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne*I. Chronologia historyczna.*

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe*IV.4.5.6. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej.*

Zdający charakteryzuje koncepcje polityczno-społeczne Wielkiej Emigracji XIX w. i ich wpływ na życie polityczno-społeczne w trzech zaborach; ocenia dorobek kultury polskiej XIX w. i jej wpływ na kształtowanie się tożsamości narodowej Polaków.

Rozwiązanie	Zdający powinien dostrzec, że w zacytowanym fragmencie tekstu autor wyraźnie wskazuje na wewnętrzne, a nie na zewnętrzne przyczyny utraty niepodległości.	
Schemat punktowania	1 pkt – za podanie argumentu. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Historycy krakowskiej szkoły historycznej w końcu XIX w. kładli nacisk na wewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej, np. wady ustrojowe, i ta sama myśl jest zawarta we fragmencie tekstu Kamieńskiego.	1 pkt – zdający wskazał poprawny argument.
	Polska upadła, bo ją podbili i zawojowali wrogowie.	0 pkt – zdający nie wskazał dobrego argumentu, jedynie przepisał fragment tekstu.

Materiały do zadania 15.**Źródło 1. Odpowiedzi Francuzów na ankietę dotyczącą przygotowywanej pruskiej ustawy o przymusowym wywłaszczeniu Polaków w Poznańskim i na Pomorzu 1907 r.***

*Henryk Sienkiewicz w „L’Echo de Paris” z 18 grudnia 1907 r. zamieścił apel z prośbą o wypowiedzi przedstawicieli świata zachodniego na temat przygotowywanej ustawy. Odpowiedzi udzieliło 254 respondentów.

Odpowiedź 1.

Możemy się spodziewać, że podobne metody zastosowane będą przeciw naszym rodakom w Alzacji i Lotaryngii. Co by jednak powiedzieli prawnicy niemieccy, gdyby Rosjanie w Inflantach i Kurlandii, gdyby Węgrzy w Siedmiogrodzie stosowali względem swych poddanych niemieckich te same metody wywłaszczeniowe [...]. Nie pragnę wcale, aby podobne pogwałcenie prawa dokonywało się gdzie indziej, nawet w stosunku do Niemców. [...] Gdybym był Niemcem – rumieniłbym się z powodu takiej ustawy [...].

Odpowiedź 2.

Nie czekałem na wymowny protest Pański, by ze wszystkich sił protestować przeciwko prześladowaniom niemieckim w Polsce. [...] I nadal protestować będę [...]. Jako Alzaczyc, nie mogę zapomnieć, że mój kraj jest chwilowo pod innym prawem niż francuskie.

Źródło: K. Dunin-Wąsowicz, *Francuska opinia publiczna wobec sprawy polskiej i Polaków w latach 1895–1914*, Warszawa 1999, str. 69.

Źródło 2. List ambasadora Francji w Niemczech do ministra spraw zagranicznych Francji, Berlin, 20 grudnia 1907 r.

Jak surowych nie mielibyśmy sądów o polityce niemieckiej w Polsce, byłoby bardzo nie na miejscu, aby Francuzi interweniowali w tego rodzaju sprawach w Niemczech. Sytuacja naszych rodaków na terenach anektowanych jest zbyt podobna do sytuacji Polaków, abyśmy mogli bez bardzo ujemnych skutków trwonić nasze sentymenty na rzecz tych ostatnich. [...] W chwili, kiedy podejmowane są widoczne wysiłki, aby zerwać więzy łączące Rosję z Francją, znaczyłoby to dostarczyć [Niemcom] przeciwko nam potężnego oręża u Rosjan i obudzić podejrzenia, które nasze sympatie do Polski zawsze wzbudzały w Petersburgu.

Źródło: J. W. Borejsza, *Piękny wiek XIX*, Warszawa 2010, str. 303–304.

Zadanie 15. (0–3)

15.1. Wyjaśnij, na podstawie źródła 1., co pomogło Francuzom odpowiadającym na ankietę zrozumieć sytuację Polaków w Poznańskim i na Pomorzu.

.....

.....

.....

15.2. Wyjaśnij, dlaczego autor źródła 2. uważał, że interwencja Francji w sprawie, której dotyczyła ankieta, byłaby sprzeczna z francuską racją stanu.

.....

.....

.....

Wymagania ogólne*I. Chronologia historyczna.*

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe

IV.3.3. Ideologie XIX w. Zdający porównuje cele i charakter oraz ocenia polityczne i społeczno-gospodarcze skutki zjednoczenia Włoch i Niemiec.

IV.4.1. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej. Zdający charakteryzuje i porównuje cele i metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej.

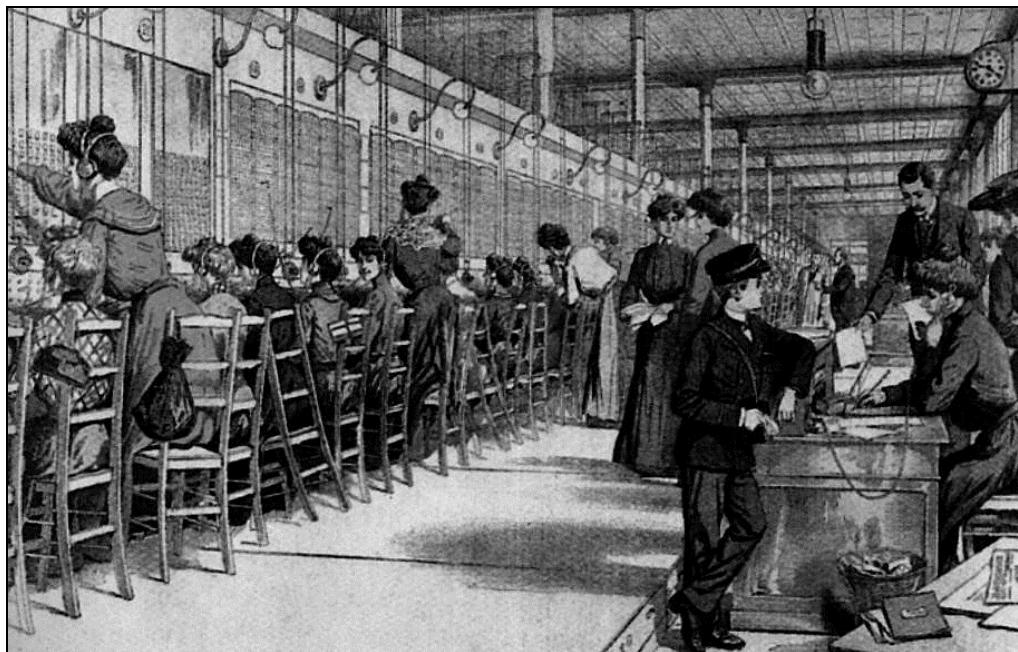
15.1.

Rozwiązanie	Zdający powinien w wyjaśnieniu zawrzeć informację o podobieństwie sytuacji Francuzów mieszkających w Alzacji i Lotaryngii do sytuacji Polaków pod panowaniem niemieckim.	
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne wyjaśnienie. 0 pkt – za błędne wyjaśnienie lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Francuzi obawiali się, że mieszkańcy Alzacji i Lotaryngii znajdują się w takiej samej sytuacji jak Polacy z Pomorza i Wielkopolski; protestowali przeciwko takiemu traktowaniu mniejszości narodowych.	1 pkt – zdający prawidłowo wyjaśnił, zwracając uwagę na związek między sytuacją obu społeczności będących pod panowaniem niemieckim.
	Francuzi przegrali w wojnie z Prusami i Alzacja oraz Lotaryngia znalazły się w granicach Cesarstwa Niemieckiego.	0 pkt – zdający podał poprawne informacje, ale nie wyjaśnił problemu.

15.2.

Rozwiązanie	Zdający powinien w wyjaśnieniu napisać o obawach wyrażonych w liście przez ambasadora Francji: możliwości pogorszenia stosunków z Rosją lub pretekstu dla Niemców do ataku na Francję oraz o zagrożeniu poczucia bezpieczeństwa Francuzów w zajętej przez Niemców Alzacji i Lotaryngii.
Schemat punktowania	2 pkt – za poprawne wyjaśnienie zawierające informacje o dwóch aspektach francuskiej racji stanu. 1 pkt – za poprawne wyjaśnienie odwołujące się do jednego aspektu francuskiej racji stanu. 0 pkt – za błędne wyjaśnienie lub brak odpowiedzi.

Przykładowe odpowiedzi zdających	Autor listu uważa, że interwencja na rzecz Polaków może spowodować pogorszenie stosunków Francji z Rosją i może stać się pretekstem do odwetu niemieckiego na Francuzach zamieszkałych w Alzacji i Lotaryngii.	2 pkt – zdający prawidłowo wyjaśnił problem, zwracając uwagę na dwa aspekty francuskiej racji stanu, o których pisze w liście ambasador.
	Ambasador Francji przestrzega przed interwencją w sprawie Polaków, ponieważ obawia się, że może to spowodować prześladowania Francuzów na terenach zajętych przez Niemcy.	1 pkt – zdający odniósł się tylko do jednego z aspektów poruszonych w liście.
	Ambasador Francji obawia się, że w wyniku interwencji w obronie Polaków może dojść do agresji ze strony Niemiec na Francję i zajęcia przez Niemców Alzacji i Lotaryngii.	0 pkt – zdający nie wyjaśnił problemu, popełnił błąd merytoryczny.

Materiał do zadania 16.**Centrala telefoniczna. Litografia z *Le Petit Journal* z 1904 roku**

Źródło: G. Szelałowska, K. Szelałowska, *Dzieje nowożytne i najnowsze 1815–1939. Ćwiczenia źródłowe z historii dla szkół średnich*, Warszawa 1999, str. 183.

Zadanie 16. (0–1)

Wyjaśnij, dlaczego scena przedstawiona na litografii świadczy o zmieniającej się pozycji społecznej kobiet.

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe

IV.2.3. Europa i Stany Zjednoczone w epoce rewolucji przemysłowej. Zdający ocenia gospodarcze, społeczne, kulturowe i ekologiczne skutki rewolucji przemysłowej.

Rozwiązanie	Zdający powinien w wyjaśnieniu napisać o aktywności zawodowej kobiet.	
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne wyjaśnienie. 0 pkt – za błędne wyjaśnienie lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Scena przedstawiona na litografii świadczy o obecności kobiet na rynku pracy. Wcześniej kobiety, poza służbą domową, nie pracowały zawodowo.	<i>1 pkt – zdający prawidłowo wyjaśnił problem.</i>
	Scena przedstawiona na litografii świadczy o tym, że na początku XX wieku zmieniła się pozycja społeczna kobiet.	<i>0 pkt – zdający nie wyjaśnił problemu.</i>

Materiał do zadania 17.

Źródło: J. Krawczyk, *O Polsce i Polakach*, Warszawa 2004, str. 279.

Zadanie 17. (0–2)

17.1. Podaj nazwę wydarzenia, którego dotyczy plakat, oraz określ czas tego wydarzenia, podkreślając poprawne dokończenie zdania.

Nazwa wydarzenia:

Wydarzenie było w roku

- A. bolszewickiego przewrotu październikowego w Rosji.
- B. wybuchu pierwszego powstania śląskiego.
- C. przeprowadzenia plebiscytu na Warmii i Mazurach.
- D. podpisania traktatu pokojowego w Rydze.

17.2. Wyjaśnij, dlaczego Aleksandra Piłsudska, oceniając bitwę, której dotyczy plakat, użyła porównania:

„Bolszewicka wizja wzniesienia rewolucji światowej na trupie Polski rozwiała się wtedy zupełnie. Cwierć tysiąclecia przedtem oręż polski dokonał podobnego rozstrzygnięcia, kiedy Jan Sobieski rozbił armię turecką pod Wiedniem”.

Zródło: A. Piłsudska, *Wspomnienia*, Warszawa 1997, str. 238.

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

I. Chronologia historyczna.

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródeł do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe

V.4.1. Odbudowa niepodległości i życie polityczne II Rzeczypospolitej.

Zdający opisuje proces kształtowania się terytorium II Rzeczypospolitej, w tym [...] wojnę polsko-bolszewicką.

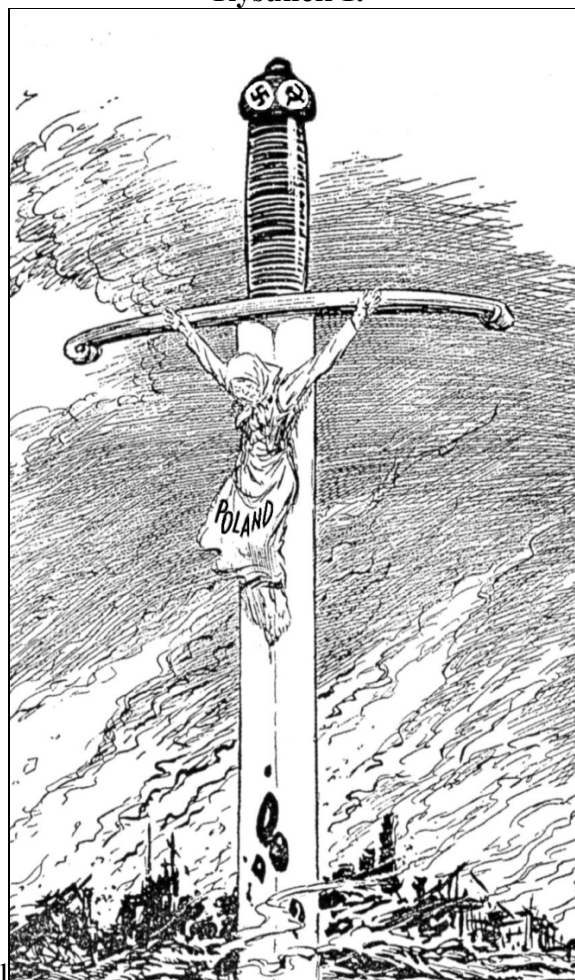
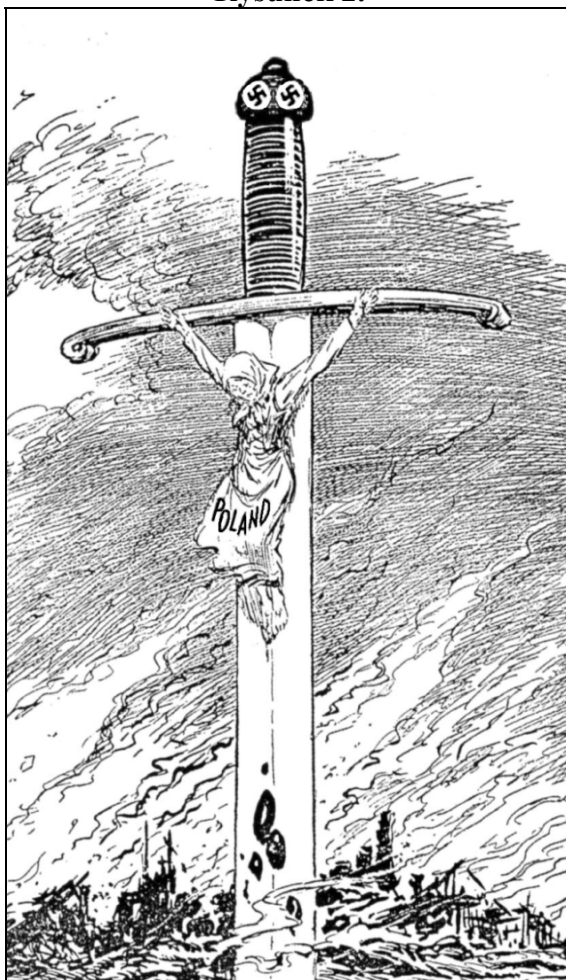
17.1.

Rozwiązanie	bitwa warszawska (bitwa o Warszawę albo <i>cud nad Wisłą</i>) C.
Schemat punktowania	1 pkt – za podanie poprawnej nazwy wydarzenia i wskazanie odpowiedzi z właściwym rokiem wydarzenia. 0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.

17.2.

Rozwiązanie	Zdający w wyjaśnieniu powinien uwzględnić informację o podobnym znaczeniu tych dwóch bitew dla cywilizacji europejskiej.
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne wyjaśnienie, w którym zdający zwróci uwagę na znaczenie ideowe tych dwóch zwycięstw (fakt, że te dwie bitwy uchroniły cywilizację europejską przed katastrofą). 0 pkt – za błędne wyjaśnienie lub brak wyjaśnienia.

Przykładowe odpowiedzi zdających	Te dwie bitwy miały ogólnoeuropejskie, fundamentalne znaczenie. Zwycięstwo Polaków w bitwie warszawskiej uchroniło Europę przed rewolucją bolszewicką, a pokonanie Turków pod Wiedniem ocaliło chrześcijaństwo europejskie.	<i>1 pkt – zdający wyjaśnił znaczenie wydarzeń, zwracając uwagę na aspekt ideowy obu bitew.</i>
	W tych dwóch bitwach zwyciężyli Polacy; w bitwie warszawskiej pokonali Rosjan, a pod Wiedniem – Turków.	<i>0 pkt – zdający nie dostrzegł znaczenia ideowego obu zwycięstw, ograniczył odpowiedź do informacji, że w obu bitwach pokonano najeźdźców.</i>

Materiały do zadania 18.**Rysunek 1.****Rysunek 2.**

Źródło: Katalog wystawy Oswobodzenie, Warszawa 2005, str. 48.

Zadanie 18. (0–1)

Rysunek 1. opublikowano w amerykańskiej prasie w 1939 roku. W 1941 roku na rysunku wprowadzono zmianę. Wyjaśnij przyczynę wprowadzenia zmiany widocznej na rysunku 2.

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne*I. Chronologia historyczna.*

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe*V.6.2. Europa i świat podczas II wojny światowej.*

Zdający wyjaśnia uwarunkowania współpracy niemiecko-radzieckiej w latach 1939–1941 i jej konsekwencje dla państw i narodów Europy Środkowej.

Rozwiązanie	Zdający powinien zauważyć, że od 1941 r. (agresja Niemiec na Związek Radziecki) ZSRR stał się sojusznikiem USA. Z tego powodu w Stanach Zjednoczonych zacierano pamięć o wcześniejszej współpracy aktualnego sojusznika z Niemcami (udziale w agresji na Polskę i jej rozbiórce).	
Schemat punktowania	1 pkt – za wyjaśnienie uwzględniające zmianę stosunku USA do ZSRR w 1941 roku i przyczynę tej zmiany. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	W 1941 roku ZSRR został zaatakowany przez III Rzeszę i dołączył do koalicji antyhitlerowskiej, stał się więc z czasem także sojusznikiem USA. Dlatego z głowicy zniknął sierp i młot – symbol radzieckiej agresji we wrześniu 1939 r. i współudziału w wojnie przeciw Polsce i jej rozbiórce.	1 pkt – zdający prawidłowo wyjaśnił zmianę stosunku USA do ZSRR oraz jej przyczynę.
	W 1941 roku ZSRR został zaatakowany przez Niemcy na froncie wschodnim.	0 pkt – zdający nie wyjaśnił przyczyny wprowadzonej zmiany.

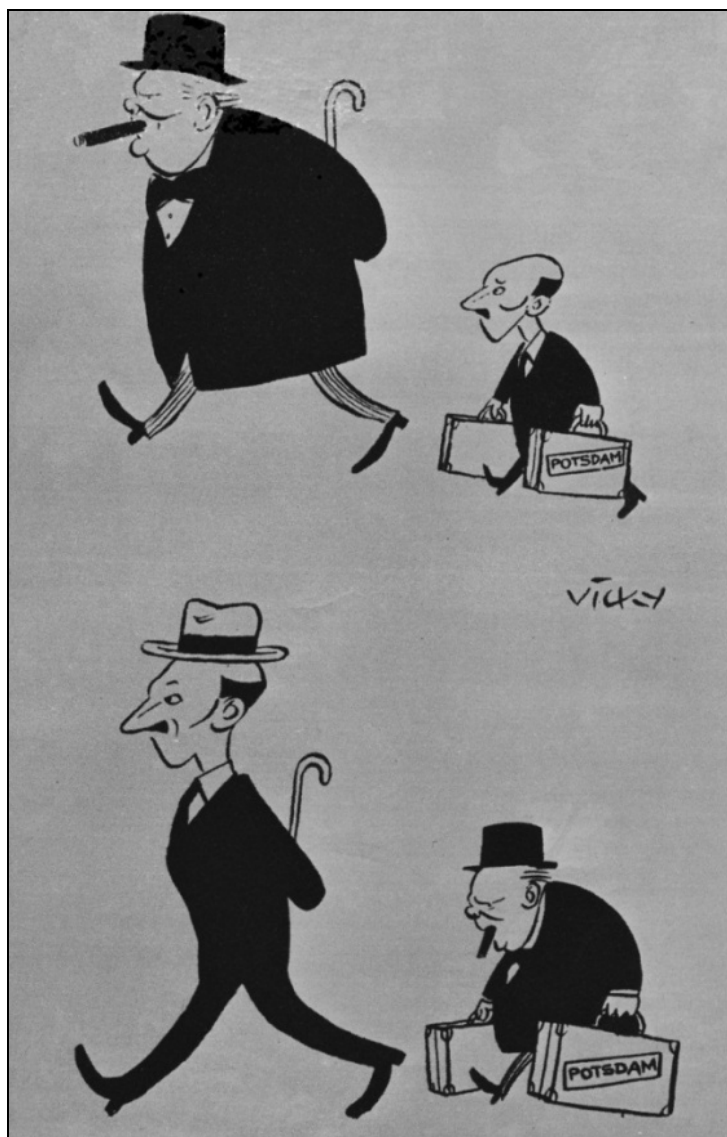
Materiały do zadania 19.**Źródło 1. Fragment opracowania historycznego**

Partia konserwatywna poniosła klęskę! Oznaczało to, że [...] większość w narodzie ma dosyć rządów konserwatywnych, że domagała się nowej polityki socjalnej [...]. *Labour Party* [Partia Pracy] znalazła się u steru rządów w skomplikowanych trudnych warunkach rzeczywistości powojennej. Naród, a zwłaszcza masy pracujące udzieliły jej kredytu w nadziei, że nie powtórzą się czasy po pierwszej wojnie światowej – czasy kryzysów gospodarczych, chronicznego bezrobocia i nędzy. Jakoż naczelnym hasłem *Labour Party* [...] było państwo powszechnej pomyślności i dobrobytu, oparte na rozbudowanym systemie ubezpieczeń społecznych.

Źródło: A. Liebfeld, *Churchill*, Warszawa 1971, str. 493, 495.

Źródło 2.

Rysunek satyryczny z prasy brytyjskiej z 1945 r. *Churchill i Attlee*

Źródło: A. Liebfeld, *Churchill*, Warszawa 1971, wkładka po stronie 496.

Zadanie 19. (0–3)

Analizując elementy graficzne rysunku satyrycznego, wyjaśnij, w jaki sposób problemy społeczno-gospodarcze Wielkiej Brytanii wpłynęły na zmiany polityczne w tym państwie.

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

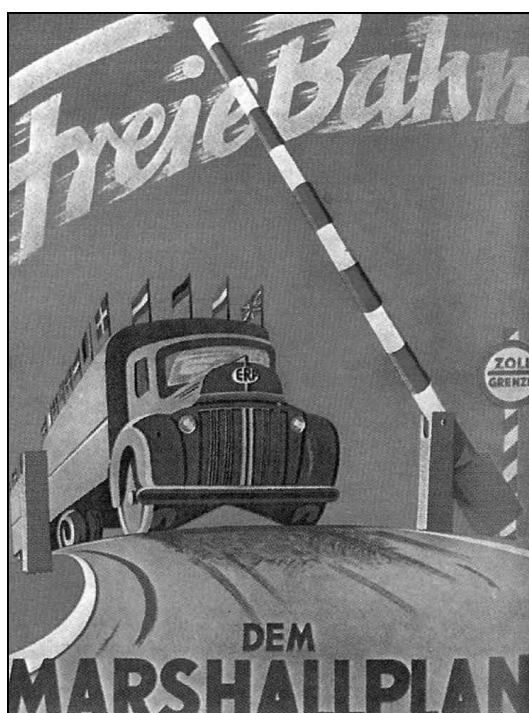
Wymagania szczegółowe

V.9.1 Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych.

Zdający opisuje demograficzne, społeczno-gospodarcze i polityczne skutki wojny.

Rozwiązanie	Zdający powinien zauważyć, że Partia Pracy prezentowała program, który, w porównaniu z programem konserwatystów, był bardziej otwarty na wynikające z trudnej sytuacji gospodarczej problemy społeczeństwa brytyjskiego po II wojnie światowej. To było przyczyną klęski konserwatystów w wyborach i oznaczało zmianę na stanowisku premiera Wielkiej Brytanii, którym przestał być Winston Churchill. Na rysunku ta postać przedstawiona jest w dwojaki sposób. Komentując sytuację przed wyborami, kiedy Churchill udawał się na konferencję do Poczdamu (napis na walizce), rysownik ukazał sylwetkę premiera, która rozmiarami i miejscem na rysunku wyraźnie świadczy, że jest to czołowa postać delegacji brytyjskiej. Po wyborach, w roli premiera, wrócił do Poczdamu szef Partii Pracy (Clement Attlee), a nie konserwatysta – Churchill – stąd druga jego sylwetka na rysunku jest o wiele mniejsza od tej pierwszej.
Schemat punktowania	3 pkt – 1 pkt za wyjaśnienie, że problemy społeczno-gospodarcze doprowadziły do zmian politycznych; 1 pkt za rozpoznanie, że dwie różne sylwetki Churchilla to efekt zmian na stanowisku premiera; 1 pkt za stwierdzenie, że dokonało się to w czasie konferencji w Poczdamie (napis na walizce). 2 pkt – za dobre wyjaśnienie bez uwzględnienia czasu wydarzeń (konferencja w Poczdamie). 1 pkt – za samo wyjaśnienie wpływu problemów społeczno-gospodarczych na wyniki wyborów. 0 pkt – za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowe odpowiedzi zdających	Winston Churchill pojechał na konferencję do Poczdamu jako premier Wielkiej Brytanii. W czasie trwania konferencji odbyły się w Wielkiej Brytanii wybory i premierem został Clement Attlee – lider Partii Pracy. Sposób przedstawienia postaci ukazuje, że Churchill stał się po wyborach postacią drugoplanową na scenie politycznej. Konserwatyści przegrali wybory, bo społeczeństwo wybrało program Partii Pracy, uwzględniający walkę z biedą i bezrobociem.	3 pkt – zdający poprawnie zinterpretował zmianę w ukazaniu postaci Churchilla, poprawnie stwierdził, że do komentowanego przez rysownika wydarzenia doszło podczas konferencji w Poczdamie, poprawnie określił przyczynę zmiany sytuacji politycznej w Wielkiej Brytanii.
	Winston Churchill był podczas II wojny światowej premierem rządu brytyjskiego i był bardzo popularny, a później tę popularność stracił.	0 pkt – zdający udzielił błędnej odpowiedzi na postawione pytanie.

Materiały do zadania 20.**Źródło 1. Niemiecki plakat z 1948 r.**

Tłumaczenie z języka niemieckiego tekstu na plakacie:

Wolna droga dla planu Marshalla.

Źródło 2. Polska wersja rysunku satyrycznego Borysa Jefimowa z 1951 r.**KOŁO RATUNKOWE SYSTEMU MARSHALLA**

Chomąto – część uprzęży wkładana na szyję koniowi pociągowemu.

Źródło: *Książki nieczytane. Katalog wystawy*, Kielce 2005, str. 27; *Kronika Polski*, nr 35, Kraków 1998, str. 12.

Zadanie 20. (0–1)

Porównaj interpretację planu gospodarczego w źródłach ikonograficznych i wyjaśnij przyczyny różnic w prezentacji planu gospodarczego w tych źródłach.

.....

.....

.....

.....

.....

Wymagania ogólne*II. Analiza i interpretacja historyczna.*

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

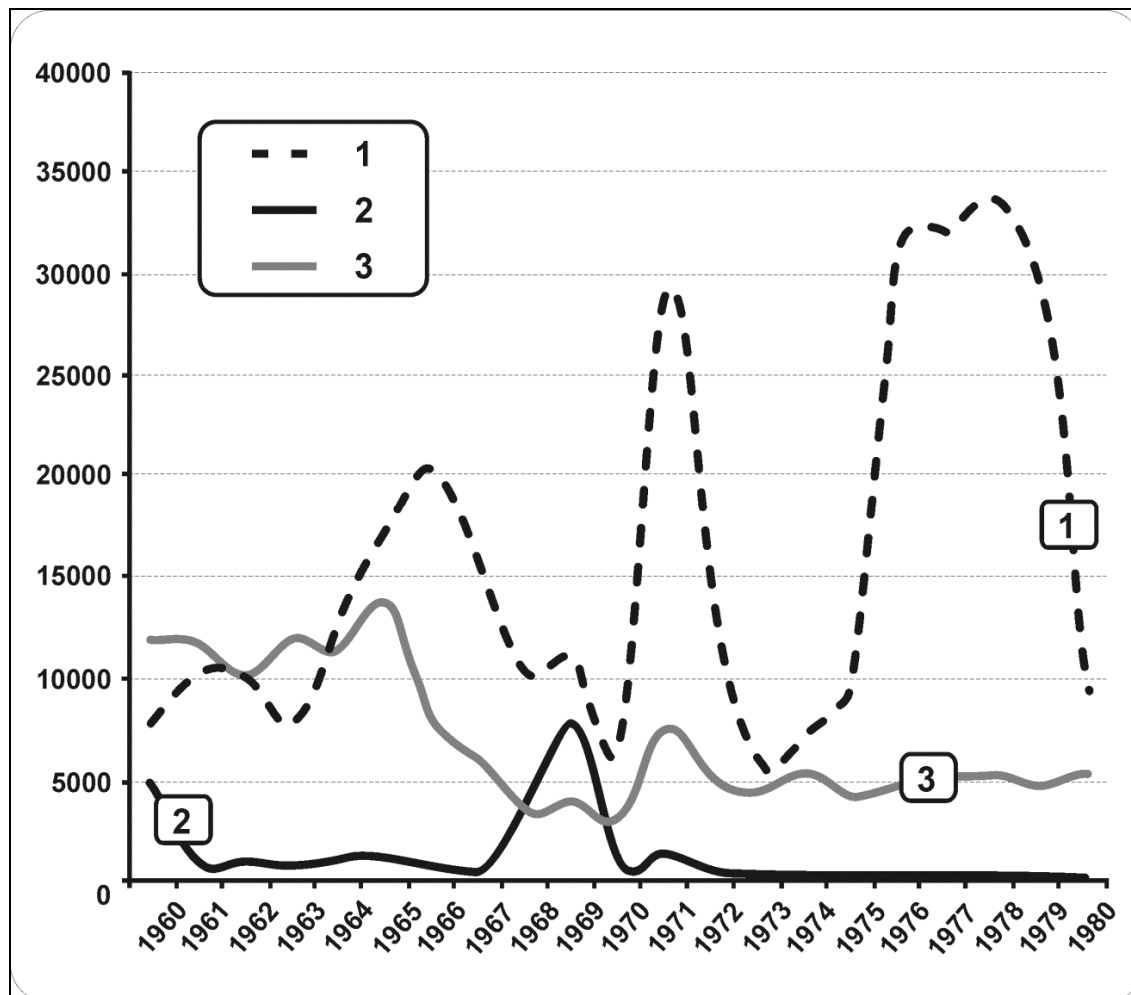
Wymagania szczegółowe*V.9.3. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych.*

Zdający wyjaśnia genezę zimnej wojny i rozpoznaje jej przejawy w stosunkach między ZSRR a Stanami Zjednoczonymi.

Rozwiązanie	Zdający porównał interpretację planu gospodarczego na plakacie i rysunku oraz wyjaśnił przyczyny różnic w prezentacji planu Marshalla, uwzględniając np.: • cele, którym miały służyć źródła: plakat i rysunek, • adresata, do których były skierowane źródła, • miejsce powstania źródeł.	
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne wyjaśnienie. 0 pkt – za błędne wyjaśnienie lub brak wyjaśnienia.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Plakat i rysunek miały służyć różnym celom. Plakat propagował pozytywny, przychylny stosunek do pomocy amerykańskiej dla Niemiec. Natomiast rysunek prezentował plan Marshalla jako podstęp Stanów Zjednoczonych w celu uzależnienia od siebie państw Europy i w ten sposób tłumaczył odrzucenie planu przez Polskę.	<i>1 pkt – zdający właściwie wyjaśnił przyczyny różnic.</i>
	Plakat niemiecki w przyjazny sposób interpretuje plan Marshalla, a rysunek satyryczny Jefimowa krytykuje plan pomocy gospodarczej.	<i>0 pkt – zdający nie wyjaśnił przyczyny różnic.</i>

Materiał do zadania 21.**Wykres. Emigracja legalna z Polski do RFN (i NRD), Izraela i pozostałych krajów w latach 1960–1980***

* Kraj wyjazdu, na podstawie deklaracji paszportowych wyjeżdżających.

Źródło: D. Stola, *Kraj bez wyjścia? Migracje z Polski 1949–1989*, Warszawa 2010, str. 185.**Zadanie 21. (0–1)**

Spośród krzywych które są na wykresie wskaż tę, która przedstawia emigrację do Izraela, i uzasadnij odpowiedź.

Krzywa przedstawiająca emigrację do Izraela oznaczona jest numerem

Uzasadnienie

.....

.....

.....

Wymagania ogólne*II. Analiza i interpretacja historyczna.*

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe*V.14.1. Polska w latach 1956–1980.*

Zdający charakteryzuje i porównuje etapy: 1956–1970 i 1970–1980.

V.15.2. Polska w latach 1956–1980.

Zdający wyjaśnia przyczyny kryzysów społeczno-politycznych: 1968 r.[...].

Rozwiązanie	Zdający powinien wybrać krzywą nr 2, z następującym uzasadnieniem: emigracja do Izraela związana była z wydarzeniami marcowymi i kampanią antysyjonistyczną w latach 1967–1969; właśnie w tym czasie występuje duży wzrost tej emigracji.	
Schemat punktowania	1 pkt – za udzielenie poprawnej odpowiedzi wraz z uzasadnieniem. 0 pkt – za niepełną odpowiedź, błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.	
Przykładowe odpowiedzi zdających	Krzywa przedstawiająca emigrację do Izraela oznaczona jest numerem 2. Wykres wskazuje, że najwięcej emigrantów do Izraela było w roku 1968, co ma swoje potwierdzenie w historii. W roku tym, pod wpływem coraz większej propagandy antysemickiej, musiało wyjechać z PRL wielu Żydów.	<i>1 pkt – zdający udzielił prawidłowej odpowiedzi, wybierając odpowiednią krzywą oraz uzasadniając swój wybór jej przebiegiem.</i>
	Krzywa przedstawiająca emigrację do Izraela oznaczona jest numerem 1.	<i>0 pkt – zdający błędnie wybrał krzywą i nie uzasadnił wyboru.</i>

Materiały do zadania 22.

Przemówienie [fragmenty]		Numer zdjęcia	Imię i nazwisko
1.	Wielki jest ciężar odpowiedzialności, jaka spada na mnie w tym dramatycznym momencie polskiej historii. Obowiązkiem moim jest wziąć tę odpowiedzialność – chodzi o przyszłość Polski, o którą moje pokolenie walczyło na wszystkich frontach wojny i której oddało najlepsze lata swojego życia. Ogłaszam, że w dniu dzisiejszym ukonstytuowała się Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego.		
2.	Możecie być, towarzysze, przekonani, że my, tak samo jak i wy, jesteśmy ulepiani z tej samej gliny i nie mamy innego celu jak ten, który żeśmy zadeklarowali i to jest podstawowy program naszego działania. Jeśli nam pomożecie, to sądzę, że ten cel uda nam się wspólnie osiągnąć. Jak? Pomożecie?		

*Źródło: Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998, str. 407;
A. Patek, Z. Zblewski, Polska i świat w latach 1918–1993, Kraków 1998, str. 281–282.*

Przywódcy PZPR

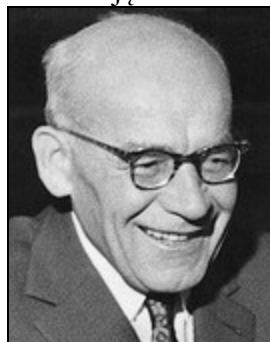
Zdjęcie 1.

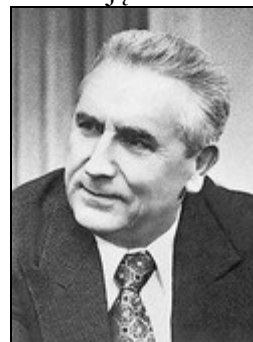
Zdjęcie 2.

Zdjęcie 3.

Zdjęcie 4.

Źródło: <http://encyklopedia.pwn.pl>, [dostęp z dnia 26.02.2013]**Zadanie 22. (0–1)**

Do fragmentu przemówienia dobierz osobę, która je wygłosiła. Wpisz we właściwe miejsce w tabeli numer zdjęcia, które przedstawia osobę, oraz podaj jej imię i nazwisko.

Wymagania ogólne*I. Chronologia historyczna.*

Zdający porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

Wymagania szczegółowe*V.15.1.2. Polska w latach 1956–1980.*

Zdający charakteryzuje i porównuje etapy: 1956–1970 i 1970–1980; wyjaśnia przyczyny kryzysów społeczno-politycznych: 1968 r., 1970 r., 1976 r. i 1980 r.

V.16.2. Polska w latach 1980–1989.

Zdający charakteryzuje państwo i społeczeństwo w czasie stanu wojennego.

Rozwiązanie	1. – zdjęcie 1. Wojciech Jaruzelski 2. – zdjęcie 4. Edward Gierek
Schemat punktowania	1 pkt – za poprawne przyporządkowanie oraz podanie właściwych imion i nazwisk. 0 pkt – za niepełną odpowiedź, za błędną odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Zadanie 25. (0–12)

Temat: Czy zgadzasz się ze stwierdzeniem, że kultura w średniowiecznej Europie miała charakter uniwersalny? Odpowiedź uzasadnij.

Wymagania ogólne

III. Tworzenie narracji historycznej.

Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.

Wymagania szczegółowe

III etap edukacyjny

12.1. Kultura materialna i duchowa łacińskiej Europy.

Zdający wyjaśnia kulturotwórczą rolę Kościoła w dziedzinie nauki, architektury, sztuki i życia codziennego średniowiecznego społeczeństwa.

12.2. Kultura materialna i duchowa łacińskiej Europy.

Zdający porównuje główne elementy kultury rycerskiej i kultury miejskiej.

IV etap edukacyjny – poziom rozszerzony

II.1.1. Bizancjum i Zachód a świat islamu.

Zdający charakteryzuje kręgi kulturowe: łaciński, bizantyjski i arabski.

II.1.3. Bizancjum i Zachód a świat islamu.

Zdający wyjaśnia wpływ cywilizacji islamskiej na cywilizację łacińską i bizantyjską.

II.8.1. Kultura średniowiecza.

Zdający wyjaśnia uniwersalny charakter kultury średniowiecznej.

Kryteria oceniania

Poziom IV (9–12 pkt)	Zdający: • wyjaśnił złożoność zjawisk historycznych, ukazując różne ich aspekty (np. zależności między różnymi dziedzinami życia społecznego, różne poziomy kultury średniowiecznej Europy, związki między kulturą chrześcijańską i muzułmańską), • poprawnie przeprowadził selekcję i hierarchizację informacji, • poprawnie wyjaśnił związki przyczynowo skutkowe, • sformułował swoje stanowisko, wnioski oraz podsumował rozważania.
Poziom III (6–8 pkt)	Zdający: • dokonał celowej i właściwej selekcji faktów, świadczącej o rozumieniu ich znaczenia i hierarchii, • w większości poprawnie ukazał związki przyczynowo-skutkowe (np. zależność między chrystianizacją a procesami kulturotwórczymi), • przedstawił omawiane zagadnienia w ujęciu dynamicznym, uwzględniając przemiany dokonujące się w czasie (np. proces rozwoju kultury europejskiej w średniowieczu), • podjął próbę formułowania wniosków (np. dotyczących związków między kulturami różnych części Europy), • podjął próbę odpowiedzi na sformułowane w temacie wypracowania pytanie.

Poziom II (3–5 pkt)	Zdający: • przedstawił częściową faktografię, która jest potrzebna do opracowania tematu, • podjął próbę uporządkowania podanej faktografii, • podjął próbę wyjaśnienia związków przyczynowo-skutkowych.
Poziom I (1–2 pkt)	Zdający: • w kilku/kilkunastu odpowiedział na pytanie, • podał kilka faktów związanych z tematem, zwykle bez wskazywania związków między nimi (np. podał niektóre przejawy kultury, napisał o roli chrześcijaństwa, napisał o kulturze sakralnej i świeckiej), • poprawnie określił czas i przestrzeń.

Przykładowa realizacja zadania – wypracowanie 1.

Problemem pracy dotyczącej kultury średniowiecznej Europy jest jasne określenie przedmiotu rozważań, bowiem pojęcie kultury jest wieloznaczne. Na potrzeby tej pracy posłużę się takim oto najprostszym określeniem: kultura to wszystko, co wytworzyli ludzie, zarówno w sferze materialnej, jak i duchowej.

Równie złożone jest określenie czasu historycznego, który będzie obejmować praca. Średniowiecze to wielka epoka w dziejach Europy. Zwykle przyjmuje się, że trwała od upadku cesarstwa rzymskiego na Zachodzie (476 r.) do drugiej połowy XV wieku (najczęściej jako umowna cezura zamykająca średniowiecze podawana jest data pierwszej wyprawy Krzysztofa Kolumba, czyli 1492 r.). Oznacza to, że należałoby rozważaniami objąć okres prawie tysiąca lat, i to na obszarze od Atlantyku po Ural i od Sycylii do Skandynawii. Rozmiar tej pracy nie pozwala na podjęcie takich rozważań. W związku z tym skupię się jedynie na kilku wybranych aspektach tego tematu.

Analizując kulturę średniowiecznej Europy, należy zwrócić uwagę, że wyrosła ona na podłożu, na które złożyło się kilka komponentów. Wśród nich na pierwszym miejscu należy wymienić kulturę i dziedzictwo antyku. Tradycje antyku, greckiego i rzymskiego, stanowiły istotne spoiwo, łączące wszystkich ludzi mieszkających we wczesnym średniowieczu zarówno na wschodnich, jak i zachodnich, północnych i południowych wybrzeżach Morza Śródziemnego. Dopiero podboje Arabów w VIII w. i powstanie gigantycznego imperium muzułmańskiego przyniosły nowy czynnik, czy też komponent, który wpłynął na kształt kultury średniowiecznej Europy. Podboje arabskie rozerwały jedność dawnego świata rzymskiego.

Chrześcijaństwo z czasem stało się jednym z najważniejszych czynników jednoczących kulturowo Europę. Jego rola jest trudna do przecenienia. Chrześcijaństwo było spoiwem, łączącym ludy, które przybywały do Europy lub też mieszkaly na jej peryferiach. Energicznie prowadzona akcja misyjna włączyła w obręb świata chrześcijańskiego Słowian, północnych Germanów, Baltów, czy ugrofińskich Węgrów. Dzięki temu nowe ludy z tzw. młodszej Europy, zyskały płaszczyznę porozumienia z dotychczasowymi mieszkańcami obszarów świata postrzymskiego.

Jednocześnie także ważny wpływ na kulturę średniowiecznej Europy miały kontakty ze światem islamu. W efekcie podbojów arabskich, mieszkańcy południowo-zachodnich rejonów Europy albo znaleźli się bezpośrednio pod ich panowaniem, albo żyli w obliczu ciągłego zagrożenia. Zwykle jednak obok konfliktu ujawnia się także zjawisko swoistej osmozy kulturalnej. Arabowie przynieśli ze sobą nowe zjawiska, odkrycia, wynalazki, które w jakiejś części zostały przyjęte przez Europejczyków.

Przechodząc do kolejnego wątku moich rozważań, chcę zwrócić uwagę, że każda kultura, w tym także kultura średniowieczna kształtuje się na wielu poziomach. Właśnie

w odniesieniu do średniowiecza ten wątek ma istotne znaczenie. Zawsze istnieje kultura elit (czyli tzw. kultura wysoka) oraz kultura ludowa (prości ludzie nie znali dzieł filozoficznych św. Augustyna czy Tomasza z Akwinu). Przejawy kultury elitarnej są nam znane, to kultura ludowa jest dla nas tajemnicą, gdyż była to kultura ludzi niepiśmiennych, oparta na myśleniu magicznym, w wielu wypadkach zwalczana przez Kościół.

Rozpatrując z tego punktu widzenia dzieje kultury średniowiecznej, możemy stwierdzić, że zasadniczym spoiwem łączącym kulturę wysoką była tradycja antyku, a właściwie – chrześcijańska tradycja antyku. W Europie występowała ona w dwóch postaciach – łacińskiej i greckiej (bizantyńskiej). Głębokie podziały wewnątrz chrześcijaństwa, widoczne już w czasach późnego cesarstwa rzymskiego, doprowadziły do rozłamu w Kościele w 1054 r. Konflikt między łacinnikami i prawosławnymi rozprzestrzenił się na całą Europę, gdyż misjonarze z każdej z tych dwóch wielkich odmian chrześcijaństwa, zdobywali wiernych. Podział ten widoczny jest w dziejach Europy do dzisiaj.

Tym niemniej Europa chrześcijańska to Europa wspólnej wiary, to znaczy także rytmu życia, wyznaczanego przez najważniejsze wydarzenia kalendarza liturgicznego. To Europa wspólnych budowli sakralnych, romańskich i gotyckich, w których koncentrowało się życie duchowe wspólnoty chrześcijan. Jeśli spojrzymy na panoramę większości miast europejskich w XIV w., to nie mamy wątpliwości, jaką rolę pełniły różne, znajdujące się w nich budowle, np. ratusze czy fary. W miastach średniowiecznej Europy działały zakony (franciszkanów i dominikanów) oraz uniwersytety, takie jak paryska Sorbona, praski Uniwersytet Karola czy krakowska Akademia.

Jeśli do kultury zaliczymy także formy życia społecznego (a niewątpliwie powinniśmy je zaliczyć), to do czynników jednoczących Europę możemy wpisać podobny porządek społeczny, który zwykle nazwany jest feudalizmem. Wywodzi się on z tradycji antycznych, ale także z doświadczeń ludów, które wkroczyły na obszar dawnego cesarstwa rzymskiego i adaptowały swoje zwyczaje do nowych warunków. Feudalizm był w swoich postaciach różny, lecz wywarł wielki wpływ na kulturę europejską, głównie za pośrednictwem tzw. kultury rycerskiej. Z czasem stała się ona najważniejszym przejawem świeckiej kultury wysokiej, a jej wielka siła oddziaływania widoczna jest także i dzisiaj. Jej wartości i wzory zachowują swoje znaczenie. Można śmiało zaryzykować stwierdzenie, że także i ona była jednym z najważniejszych czynników kulturowego uniwersalizmu Europy.

Podsumowując rozważania, należy powrócić do tematu. Trudno jednoznacznie odpowiedzieć na pytanie o uniwersalny charakter kultury w średniowiecznej Europie. Oczywiście, w najogólniejszym wymiarze była to kultura uniwersalna; uniwersalna, bowiem wywodziła się z tych samych podstaw i dysponowała wspólnym zakresem wartości, pojęć i wzorców. Myślę, że najlepszą odpowiedzią na pytanie postawione w temacie jest formuła „wielość w jedności”. Można odwołać się do porównania kultury europejskiej do wazy, w której w różnych proporcjach mieszane są składniki. Składniki mogą być różne, czy to w Italii, czy w Anglii, czy w Polsce, ale spoiwo było nadal wspólne. Myślę, że ceną, którą przyszło zapłacić współczesnej Europie za proces sekularyzacji jest utrata poczucia jedności kulturowej.

Poziom wykonania zadania

Liczba uzyskanych punktów: 12

Zawartość merytoryczna: poziom IV

Zdający sam określił przedmiot swoich rozważań, definiując pojęcie kultury. Trafnie wybrał zagadnienia omówione w pracy. Przedstawił różne aspekty funkcjonowania kultury europejskiej w średniowieczu. Zwrócił uwagę na jej wewnętrzne zróżnicowanie oraz różne

źródła pochodzenia. Dostrzegł religijne i świeckie przejawy średniowiecznej kultury w Europie. Podsumował rozważania.

Przykładowa realizacja zadania – wypracowanie 2.

Średniowiecze to epoka historyczna i epoka w kulturze, której cezury wyznaczają – wedle większości historyków – upadek cesarstwa rzymskiego na Zachodzie i odkrycie Ameryki przez Kolumba. Ten tysiącletni okres dziejów wyróżniamy przede wszystkim z perspektywy europejskiej, ponieważ wtedy właśnie doszło do powstania pojęcia Europy jako kontynentu stanowiącego jedność kulturową. Dla Chin, państw afrykańskich, czy cywilizacji Ameryki przedkolumbijskiej pojęcie średniowiecza jest całkowicie nieadekwatne.

Historycy od dawna kładli nacisk na to, że kultura europejska w średniowieczu była uniwersalna, czyli jednolita na obszarze całego kontynentu. Jedność kultury europejskiej polegała na tryumfie chrześcijaństwa i jego dominacji zarówno na obszarach dawnego cesarstwa rzymskiego, jak i ziem leżących na północ i północny-wschód od jego granic, czyli ziem zamieszkałych we wczesnym średniowieczu przez Celtów, Germanów, Słowian i Baltów. Granica rozszerzania się chrześcijaństwa w średniowieczu wyznaczyła kulturowy zasięg tego obszaru, który dziś nazywamy Europą. Warto zauważyć, że spośród wszystkich definicji pojęcia Europy, właśnie kulturowa i historyczna jest najbardziej precyzyjna, bo wszystkie pozostałe – w tym geograficzna – są całkowicie umowne.

Chrześcijaństwo stanowiło fundament jedności Europy w średniowieczu. Mentalność, sposób myślenia, postrzeganie czasu poprzez kalendarz, rytm dnia i roku – te wszystkie ważne składniki kultury i życia codziennego oparte były w średniowieczu na chrześcijaństwie i wywodziły się z Biblii albo innych świętych ksiąg Kościoła. Wykształceni ludzie w tej epoce rozpoznawali na przykład konkretne daty w kalendarzu za pomocą pierwszych słów psalmów śpiewanych w kościołach w danym tygodniu roku liturgicznego. Język tłumaczenia Biblii – łacina lub greka – były w powszechnym użyciu jako język ludzi uczonych i za pomocą tych języków mogli się oni porozumiewać między sobą, bez względu na to, czy byli Portugalczykami, Anglikami, Grekami, czy Rusinami. Ludzie wykształceni w średniowieczu odwoływali się do tych samych tekstów, wyrażali swoje myśli za pomocą jednakowej symboliki, naśladowali te same wzorce – pobożności, ascezy, rycerskości, walki w obronie wiary. Naturalnie nie wszystkie obszary Europy tętniły życiem kulturalnym z jednakową intensywnością. Za centrum kultury średniowiecznej uznać można szczególnie obszar Francji i zachodnich Niemiec i Włoch. Stamtąd bowiem promieniowała na całą Europę teologia uniwersytetu paryskiego (Sorbona), wzorce estetyczne (romańszczyzna i gotyk), wzorce życia zakonnego (benedyktyni, cystersi, franciszkanie).

Czy kultura średniowiecznej Europy miała charakter uniwersalny? Nie do końca. Co prawda wszędzie dominowała kultura chrześcijańska, ale posiadała ona dwie główne i kilka mniej istotnych odmian. Jeszcze przed rozłamem, który nastąpił w połowie XII wieku, dominowała w liturgii i twórczości na Wschodzie greka, a na Zachodzie łacina. Obydwie wielkie postacie chrześcijaństwa zaczęły się zwalczać i zarzucać sobie wzajemnie herezję.

Pytanie o uniwersalizm kultury europejskiej owego czasu wzbudza także i inne wątpliwości. Pierwsza to spostrzeżenie, że obok kultury elitarnej, istniała także kultura ludowa. Znajomość dzieł teologicznych i filozoficznych nie była powszechna, a w wielu miejscach Europy w średniowieczu odwiedzano kościół tylko raz w roku, przeważnie na Wielkanoc. Niedaleko Płocka, w małej wiosce Rokicie znajduje się romański kościół z XIII wieku, w którego ścianach zewnętrznych znajdują się okrągłe wgłębienia. Zdaniem historyków miejscowa ludność w średniowieczu wierzyła, że rozniecając ogień za pomocą pocierania różnych przedmiotów o ściany kościoła w Wielką Sobotę zapewni sobie pomyślność i ogień ten zwalczy choroby, wypłeni robactwo w domach itp. Z tego przykładu

można wywnioskować, że wizyta w kościele miała raczej na celu praktykowanie magii niż uczestnictwo w nabożeństwie i słuchanie pobożnych kazań (w języku, którego nikt prawie nie rozumiał!). Kultura ludowa średniowiecza opierała się w większym stopniu nie na chrześcijaństwie, lecz na zwyczajach Germanów, Słowian czy Celtów. Częściej niż za pomocą Biblii starano się zaradzić złu poprzez magię. Przestrzeganie moralnych zasad głoszonych przez Kościół pozostawiało wiele do życzenia. Nawet duchowieństwo trudno było przymusić do przestrzegania podstawowych zasad, w tym celibatu.

Podstawą kultury europejskiej były ciągle żywe tradycje antyku grecko-rzymskiego. Filozofia średniowieczna czerpała wiele z Arystotelesa, a wielu chrześcijańskich myślicieli, jak choćby św. Augustyn, miało klasyczne wykształcenie. Podsumowując moje rozważania, chciałbym zauważyć, że kultura średniowieczna była uniwersalna ze względu na dominację chrześcijaństwa w dwóch wersjach – łacińskiej i greckiej. Gdyby nie ten czynnik, byłaby zlepką różnych tradycji i wpływów.

Poziom wykonania zadania

Liczba uzyskanych punktów: 8

Zawartość merytoryczna: poziom III

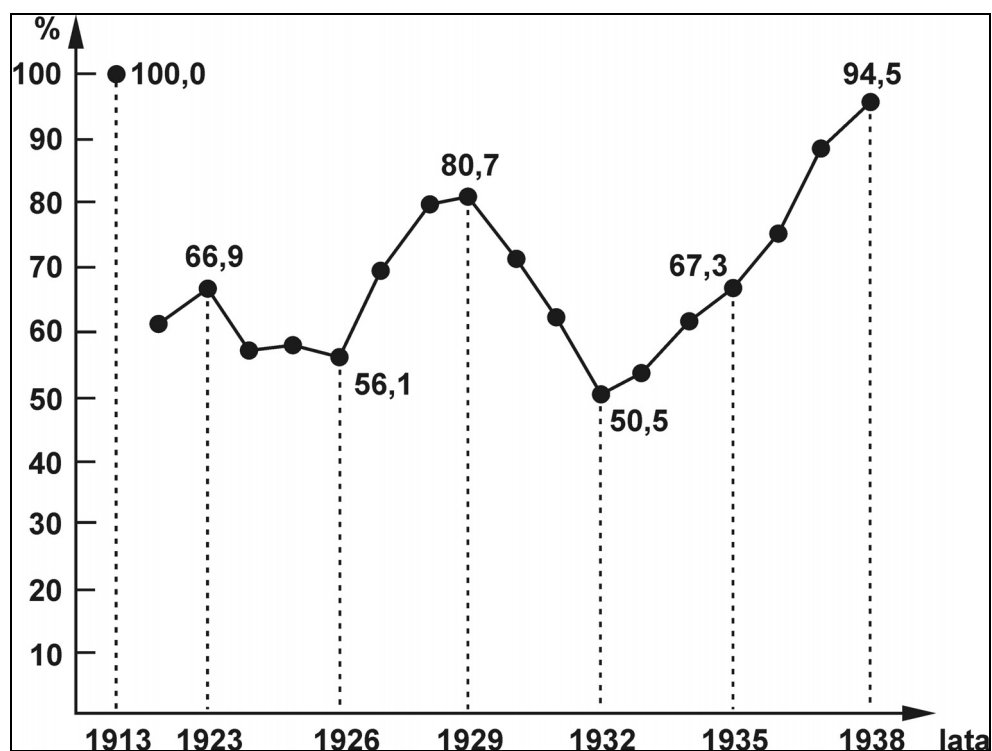
Zdający umiejętnie przedstawił podłoże kultury europejskiej, w tym związki z antykiem. Podjął próbę wyjaśnienia roli chrześcijaństwa w dziejach Europy.

W pracy pominięto bardzo istotny problem, jakim był wpływ kultury islamu na kulturę Europy, błędnie też umieszczono w czasie rozłam w Kościele.

Temat: Wyjaśnij wpływ uwarunkowań międzynarodowych i wewnętrznych na gospodarkę II Rzeczypospolitej. W pracy wykorzystaj materiały źródłowe.

Materiały źródłowe

Źródło A. Wykres. Wskaźniki produkcji przemysłowej w Polsce (1913–1938)

Źródło: J. Skodlarski, *Zarys historii gospodarczej Polski*, Warszawa 2000, str. 314.

Źródło B. Tabela. Podział społeczny mieszkańców Polski w odsetkach w latach 1921, 1931 i 1938 (według szacunków Janusza Żarnowskiego)

Grupy społeczne	Rok			Wskaźnik 1938 (przy założeniu, że rok 1921=100)
	1921	1931	1938	
Robotnicy	27,5	29,3	30,2	109
Chłopi	53,2	52,0	50,0	94
Inteligencja i pracownicy umysłowi	5,1	5,6	5,7	112
Burżuazja	1,1	0,9	0,9	82
Drobnomieszczaństwo	11,0	10,6	11,8	107
Obszarnicy	0,3	0,3	0,3	100
Inne	1,8	1,3	1,1	61
Razem	100,0	100,0	100,0	-

Źródło: A. Czubiński, *Historia Polski 1864–2001*, Warszawa 2002, str. 161.

Źródło C.

Na podstawie: *Wielka historia Polski*, t. 9, Kraków 2003, str. 244;
J. Skodlarski, *Zarys historii gospodarczej Polski*, Warszawa 2005, str. 294.

Wymagania ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

III. Tworzenie narracji historycznej.

Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.

Wymagania szczegółowe*IV etap edukacyjny – poziom podstawowy**2.5. Odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej.**Zdający wskazuje czynniki utrudniające proces integracji odrodzonego państwa polskiego.**2.6. Odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej.**Zdający wyjaśnia cele i skutki reformy Władysława Grabskiego.**6.2. Gospodarka i społeczeństwo II Rzeczypospolitej.**Zdający porównuje przejawy kryzysu gospodarczego na świecie i w Polsce, wskazując jego specyficzne cechy.**6.3. Gospodarka i społeczeństwo II Rzeczypospolitej.**Zdający opisuje osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej, w tym budowę portu w Gdyni i utworzenie Centralnego Okręgu Przemysłowego.**IV etap edukacyjny – poziom rozszerzony**5.2.1. II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura.**Zdający charakteryzuje i ocenia dorobek gospodarczy II Rzeczypospolitej.**5.2.2. II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura.**Zdający analizuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej.**5.2.4. II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura.**Zdający prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące II Rzeczypospolitej.***Kryteria oceniania**

Poziom IV (9–12 pkt)	Zdający: • dostrzegł i wyjaśnił złożoność zjawisk historycznych, ukazując różne ich aspekty, • powiązał informacje z różnych obszarów historii (np. wpływ poglądów politycznych na decyzje gospodarcze, wpływ wielkich sporów ideowych ówczesnego świata na gospodarkę Polski), • poprawnie przeprowadził selekcję i hierarchizację informacji, • właściwie i w pełni wykorzystał materiał źródłowy (np. podał informacje pochodzące ze źródeł), • poprawnie wyjaśnił związki przyczynowo-skutkowe, • sformułował wnioski i ocenił wpływ uwarunkowań międzynarodowych i lokalnych na gospodarkę II RP oraz podsumował rozważania.
Poziom III (6–8 pkt)	Zdający: • dokonał celowej i właściwej selekcji faktów, świadczącej o rozumieniu ich znaczenia i hierarchii, • w większości poprawnie wyjaśnił związki przyczynowo-skutkowe, • przedstawił zagadnienie w ujęciu dynamicznym (np. zwrócił uwagę na etapy rozwoju gospodarczego Polski i jej powiązanie z gospodarką światową), • podjął próbę formułowania wniosków (np. dotyczących wysiłków na rzecz zmniejszania różnic między częściami państwa w wyniku przemian gospodarczych Polski; wpływu położenia geopolitycznego na rozwój gospodarczy Polski w analizowanym okresie), • w większości wykorzystał materiał źródłowy, • podjął próbę oceny wpływu uwarunkowań międzynarodowych i lokalnych na gospodarkę II RP.

Poziom II (3–5 pkt)	Zdający: • przedstawił faktografię, która jest potrzebna do opracowania tematu (np. wymienił niektóre czynniki zewnętrzne – wpływ koniunktury światowej, położenie geopolityczne Polski, wewnętrzne – skutki rozbiorów, różne koncepcje polityki gospodarczej państwa, potencjał ekonomiczny państwa polskiego), • podjął próbę uporządkowania podanej faktografii, • podjął próbę wyjaśniania związków przyczynowo-skutkowych, • podjął próbę wykorzystania załączonych materiałów źródłowych i przywołania ich w tekście pracy.
Poziom I (1–2 pkt)	Zdający: • w kilku/kilkunastu zdaniach odniósł się do tematu, • podał kilka faktów związanych z tematem, zwykle bez wskazywania związków między nimi (np. reforma Grabskiego, wielki kryzys gospodarczy, powstanie COP), • w stopniu niezadowalającym przeprowadził selekcję i hierarchizację podanych informacji, • poprawnie umieścił rozważania w czasie i w przestrzeni.

Przykładowa realizacja zadania – wypracowanie 1.

II Rzeczpospolita narodziła się u schyłku I wojny światowej. Jej powstaniu towarzyszyła radość, lecz już wkrótce okazało się, że nowe państwo będzie musiało zmierzyć się z wieloma wyzwaniami. Jednym z najistotniejszych były problemy gospodarcze. Polska odziedziczyła po minionym stuleciu bagaż doświadczeń, z którym należało się uporać. Jednym z najistotniejszych czynników, które wpłynęły na losy Polski w XX wieku, a także i dzisiaj dają o sobie znać, była polityka państw zaborczych wobec dawnych ziem Rzeczypospolitej. Jednocześnie, po odzyskaniu niepodległości Polska siłą rzeczy włączyła się w obieg gospodarki europejskiej i światowej. Oznaczało to, że Polska nie jest samotną wyspą, lecz pozostaje w relacji z innymi państwami. Bez zrozumienia tego oczywistego faktu, trudno jest analizować gospodarcze losy Polski w dwudziestoleciu międzywojennym.

Do głównych czynników wewnętrznych, wpływających na gospodarkę Polski w latach 1918–1939 należy spuścizna rozbiorów. Państwa zaborcze zasadniczo traktowały „swoją kawałek” dawnej Polski jako obszar peryferyjny. Widać to przede wszystkim w polityce Austro-Węgier. Z drugiej strony, ponad sto lat pozostawania w łączności z zaborcami wycisnęło na tych ziemiach swoje piętno. Widać je było w odziedziczonych rozwiązaniach prawnych, działających instytucjach społecznych, nawykach mieszkańców, czy nawet rozstawie torów kolejowych. Wystarczy spojrzeć na źródło C, aby zobaczyć, że Polska w tamtej epoce wyraźnie dzieliła się na dwa nieprzystające do siebie obszary, umownie nazywane Polską A i Polską B. Wskaźniki ekonomiczne pokazują, że różnił je przede wszystkim potencjał gospodarczy. W pewnym stopniu ten podział utrzymuje się do dzisiaj. Niektórzy europejscy ekonomiści i politycy u progu polskiej niepodległości stawiali wprost tezę, że trzy tak różne części nie będą mogły stworzyć spójnej całości. Teza ta miała oczywiście podtekst polityczny, ale też podparta była realnymi zjawiskami.

Innym ważnym czynnikiem decydującym o losie odrodzonego państwa polskiego była polityka gospodarcza, prowadzona przez kolejne rządy niepodległej Polski. Analizując ten problem, widać z jednej strony, jak niewielkie były możliwości ówczesnych rządów, a z drugiej strony – jak zmieniały się koncepcje oddziaływania państwa na gospodarkę. Szczególnie ciekawy jest ten drugi problem, na lata trzydzieste przypadają, bowiem narodziny i rozwój koncepcji interwencjonizmu państwowego. Powstała ona w związku z doświadczeniami

czasów wielkiego kryzysu gospodarczego i początkowo budziła głęboki sprzeciw liberalnych ekonomistów i polityków. Także w Polsce koncepcje interwencjonizmu państwowego spotykały się z niezrozumieniem. Dopiero po śmierci Józefa Piłsudskiego zaczęto je z powodzeniem wcielać w życie. Ich efektem był Centralny Okręg Przemysłowy, którego podwaliny zbudowano do 1939 r. Jego budowa zainicjowana została z powodów politycznych, ale też zwykle przedsięwzięcia gospodarcze państwa mają za podstawę cele polityczne. Wystarczy przypomnieć budowę portu w Gdyni, który miał Polskę uniezależnić od korzystania z portu na terenie Wolnego Miasta Gdańska. Port w Gdyni połączono ze Śląskiem magistralą węglową, co zostało zaznaczone na mapie (źródło C).

Przechodząc do innego czynnika kształtującego gospodarkę Polski, warto zwrócić uwagę na otoczenie międzynarodowe. Polska położona była między dwoma potęgami – Niemcami i ZSRR. Początkowo wydawało się, że będą one na wiele dziesięcioleci pogrążone w głębokim kryzysie wywołanym klęską wojenną i rewolucją. Tymczasem stosunkowo szybko podjęły one agresywną politykę zewnętrzną, którą wspierał rozwój ich potencjału ekonomicznego. Dla Polski okazało się to wielkim zagrożeniem, któremu słabsza gospodarka Polski nie była w stanie sprostać.

Najważniejszym czynnikiem, który kształtował politykę wszystkich państw, w tym także Polski, była koniunktura na rynkach światowych. Przedstawia to wykres w źródle A. Jego przebieg pokazuje, że Polska była państwem, którego rozwój zależał od wahań koniunktury. Widać na nim szczególnie skutki kryzysu po I wojnie światowej i wielkiego kryzysu gospodarczego, które stały się ważnymi czynnikami kształtującymi nie tylko gospodarkę, ale całokształt życia społeczno-politycznego ówczesnego świata. Wystarczy powiedzieć, że doświadczenia wielkiego kryzysu gospodarczego były jednym z najważniejszych czynników przyspieszających rozwój ideologii totalitarnych w ówczesnym świecie.

Podsumowując, można powiedzieć, że rozwój gospodarczy Polski w analizowanym okresie przebiegał w szczególnie trudnych warunkach. Był on warunkowany zarówno sytuacją wewnętrzną, jak i zewnętrzną. Władze państwa miały stosunkowo niewielki wpływ na to, co dzieje się w gospodarce. Z drugiej strony jednak starały się aktywnie na tę gospodarkę oddziaływać (reforma monetarna Władysława Grabskiego, a w drugiej połowie lat trzydziestych gospodarka planowa Eugeniusza Kwiatkowskiego). Źródło B pokazuje przemiany struktury społecznej w latach 1921–1938, a więc praktycznie w całym okresie istnienia II Rzeczypospolitej. Pokazują one, że stopniowo zmieniała się struktura społeczeństwa. Następowala jego modernizacja, co widać we wzroście procentowego udziału inteligencji i klasy robotniczej, a z drugiej strony w zmniejszaniu się udziału ludności chłopskiej. Były to zjawiska analogiczne do dokonujących się w innych państwach Europy. Oznacza to, że gospodarka polska radziła sobie z istniejącymi problemami, choć niewątpliwie dyskusyjny pozostaje problem, czy mogła radzić sobie lepiej.

Poziom wykonania zadania

Liczba uzyskanych punktów: 12

Zawartość merytoryczna: poziom IV

Zdający wskazał i wyjaśnił istotne uwarunkowania, które wpłynęły na rozwój gospodarczy II RP. Sposób przedstawienia zjawisk jest dojrzały. Zdający wykorzystał podane źródła, poddając je analizie i interpretacji. W pracy nie ma błędów rzeczowych, a dobór i hierarchizacja argumentów są poprawne. Ocena opisywanych zjawisk jest pełna i wyważona.

Przykładowa realizacja zadania – wypracowanie 2.

Na gospodarkę II Rzeczypospolitej, podobnie jak na gospodarkę każdego innego państwa w XX wieku, wpływały różne uwarunkowania – zarówno międzynarodowe, jak i lokalne, polskie.

Uczestnicząc w europejskim i światowym rynku, gospodarka II Rzeczypospolitej była przede wszystkim uzależniona od czynników zewnętrznych. Można to dostrzec wyraźnie, analizując poziom produkcji przemysłowej. W latach 1918–1921 widać ożywienie gospodarcze spowodowane wojnami o granice naszego państwa, w tym zwłaszcza wojną polsko-bolszewicką. Potrzeby wojenne napędzały produkcję, lecz na dłuższą metę nie mógł być to fundament zdrowej gospodarki. W latach 1923–1924, podobnie jak w całej Europie, mamy do czynienia z inflacją. Jak wiadomo, w państwach słabszych ekonomicznie, a do takich należała międzywojenna Polska, tendencje inflacyjne oddziaływały silniej, co doprowadziło do hiperinflacji. Po ustabilizowaniu sytuacji finansowej Niemiec i wskutek pomocy amerykańskiej (tzw. plan Dawesa) świat wkroczył w pięcioletni okres wzrostu gospodarczego. Wykres produkcji przemysłowej pokazuje, że i w Polsce były to lata dobre dla gospodarki. Warto zwrócić uwagę na to, że ostatni przedkryzysowy rok statystyczny, czyli rok 1928, był pod wieloma względami najlepszym rokiem gospodarki II RP. W 1930 roku następuje załamanie, które stanowi konsekwencję krachu na giełdach amerykańskich jesienią 1929 i załamania systemu bankowego w roku 1930. Skala załamania jest w Polsce proporcjonalnie wielka w stosunku do słabości naszej gospodarki i jej nieodporności na negatywne trendy światowe. Brak dążeń w kierunku etatyzmu oraz interwencjonizmu państwowego do połowy lat 30-tych (COP dopiero od 1937) powoduje, że z kryzysu wychodzimy wolno, a wiele parametrów gospodarczych nie osiąga poziomu z lat 1928–1929.

Bardzo ważnym zewnętrznym uwarunkowaniem rozwoju gospodarczego II RP było nasze położenie międzynarodowe, a zwłaszcza stosunki z sąsiadami. Oddziaływanie tego czynnika było zdecydowanie niekorzystne. Ważny dla gospodarki polskiej w XIX wieku rynek rosyjski był w praktyce zamknięty z powodu złych stosunków z ZSRR i autarkicznego charakteru tamtejszej gospodarki. Niemcy, nasz największy partner handlowy, prowadziły z nami od 1925 r. wojnę celną. Stosunki z Litwą w ogóle nie istniały do 1938 roku, a w relacjach politycznych z Czechosłowacją panował chłód. Rynki rumuński i łotewski, a te państwa były z nami zaprzyjaźnione, nie były atrakcyjną ekonomicznie alternatywą.

Wśród uwarunkowań lokalnych na pierwsze miejsce wysuwa się szeroko rozumiane dziedzictwo zaborów, czyli sytuacja społeczno-gospodarcza państwa u progu niepodległości w 1918 roku. Negatywny wpływ na gospodarkę miało zróżnicowanie prawne, monetarne oraz infrastrukturalne, które trzeba było przezwyciężyć, aby stworzyć z Polski jednolity obszar gospodarczy. Z tym zadaniem władze uporały się nadzwyczaj sprawnie już w pierwszych latach niepodległości. Czynnikiem bez wątpienia negatywnym było zaniedbywanie ziem polskich przez zaborców, ponieważ z punktu widzenia Rosji, Niemiec i Austro-Węgier ziemie polskie były w mniejszym lub większym stopniu peryferyjnie położone i celowo niedoinwestowywane.

Kwestią dyskusyjną wydaje się wpływ poziomu gospodarczego trzech zaborów na gospodarkę niepodległej II RP. Z jednej strony kresy wschodnie i Galicja były gospodarczo niedorozwinięte (i ilustruje to źródło C), ale z drugiej połączenie w jeden organizm terytoriów posiadających różnorodne atuty – np. dobrą infrastrukturę w zaborze pruskim, czy tanią siłę roboczą w Galicji – mogło stwarzać pewne szanse dla polityki gospodarczej.

Istotnym wewnętrznym czynnikiem warunkującym rozwój gospodarki była właśnie polityka państwa. Niełatwo ją ocenić. Z jednej strony bowiem, trudno czynić zarzut władzom II RP, że nie podjęły przebudowy społeczeństwa na wzór reżimów totalitarnych (komunistycznego czy faszystowskiego), ponieważ mogłoby to doprowadzić do wielkiej liczby

ofiar, które taka przebudowa za sobą pociągała. Z drugiej strony, mają rację ci, którzy twierdzą, że establishment polityczny II RP traktował biedę i niedorozwój gospodarczy znacznej części naszego społeczeństwa i państwa, jako coś naturalnego i nie podjął na czas intensywnych działań mających zmienić ten stan rzeczy. Dla polityki państwowej widziano inne priorytety, choćby obronę suwerenności, która stanowiła nadrzędny cel polityki państwa. W latach dwudziestych polityka gospodarcza Polski to przede wszystkim działania o charakterze integrującym, następnie mobilizacja wojenna w obliczu zagrożenia bolszewickiego, a potem częściowo nieudana reforma rolna, stabilizacja waluty przez Grabskiego i przezwyciężenie konfliktu celnego z Niemcami. Jeśli uznać te wszystkie przedsięwzięcia za udane, nie można jednocześnie domagać się intensyfikacji rozwoju ekonomicznego na taką skalę, żeby mogło to doprowadzić do rewolucyjnych przemian porównywalnych do lat 1950–1955 lub 1989–2013.

Po śmierci Piłsudskiego, dla którego gospodarka nie była z pewnością priorytetem, górę wzięły tendencje etatystyczne. Minister Eugeniusz Kwiatkowski i jego współpracownicy opracowali 4-letni, a następnie 15-letni program inwestycyjny i przystąpiono do budowy COP. Był to wielki sukces naszej polityki gospodarczej i zapowiedź wkroczenia Polski na drogę rozwoju ekonomicznego traktowanego jako pierwszorzędne zadanie państwowe.

Poziom wykonania zadania

Liczba uzyskanych punktów: 8

Zawartość merytoryczna: poziom III

Zdający syntetycznie ujął temat, odnosząc się do obu jego aspektów. Podjął próbę uporządkowania podanej faktografii oraz ukazania związków przyczynowo-skutkowych i sformułowania wniosków.

Zdający nie wykorzystał wszystkich podanych materiałów źródłowych i informacji w nich zawartych, nie podsumował opisywanych zjawisk.

Temat: Scharakteryzuj proces stalinizacji Polski po II wojnie światowej. W pracy wykorzystaj materiały źródłowe.

Materiały źródłowe

Źródło A. 1949 Wrzesień 28. Warszawa. Pismo Bolesława Bieruta do Józefa Stalina z prośbą o przeprowadzenie konsultacji ze stroną sowiecką w sprawie porządku obrad posiedzenia KC PZPR

Ścisłe tajne.

Do Towarzysza J. Stalina

Proszę Was o wyrażenie zgody na przyjazd dla poradzenia się w następujących sprawach:

1. Stosunek do Gomułki i Spychalskiego w świetle doświadczeń wpływających z procesu budapeszteńskiego*.
2. Sprawy wzmocnienia organów bezpieczeństwa.
3. Dalsze stosunki z Kościołem katolickim i kwestia zawarcia z nimi tymczasowego porozumienia.

Ustalenia w powyższych sprawach zostaną uwzględnione podczas plenum KC, które planujemy odbyć pod koniec października.

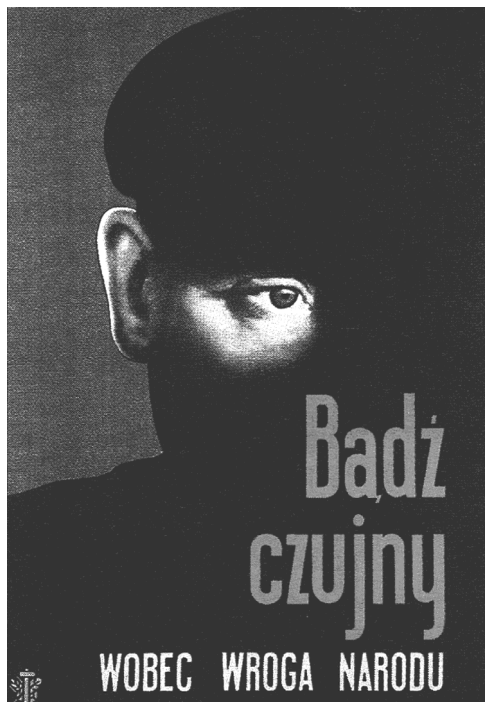
W przypadku Waszej zgody przyjechałbym wraz z tow. Bermanem między 5 i 10 października – do Waszego uznania.

Bierut

**Proces budapeszteński – w 1949 r. na Węgrzech przed sądem stanął ówczesny komunistyczny minister spraw wewnętrznych, László Rajk wraz z grupą towarzyszy; oskarżono ich o spisek kontrrewolucyjny, a następnie skazano na śmierć.*

Źródło: Źródła do dziejów Polski w XIX i XX wieku. Lata 1945–1956, t. 5, Pułtusk 2003, str. 219–220.

Źródło B. Tadeusz Trepcowski, *Badź czujny wobec wroga narodu*, plakat, 1953

Źródło: A. Radziwiłł, W. Roszkowski, *Historia 1939–1956. Podręcznik dla szkół średnich*, Warszawa 1999, str. 275.

Źródło C. Tabela. Liczba spółdzielni produkcyjnych w Polsce w latach 1950–1956

Liczba spółdzielni produkcyjnych w Polsce według stanu w dniu:			
28 I 1950 r.	1 VII 1950 r.	31 XII 1955 r.	30 IX 1956 r.
332	7973	9798	10203

Na podstawie: D. Jarosz, *Polityka władz komunistycznych w Polsce w latach 1948–1956 a chłopi*, Warszawa 1998, str. 108, 152.

Źródło D. Indeks tytułów, jakimi w latach 1944–1956 obdarzano Józefa Stalina w polskich środkach przekazu [fragment]**Budowniczy, organizator i twórca**

Budowniczy nowego świata

Budowniczy socjalistycznej kultury

Twórca ustroju kołchozowego

Twórca niezłomnej, braterskiej jedności wolnych narodów

Człowiek

Człowiek bliski i drogi prostym ludziom

Człowiek, który ocalił ludzkość

Nadczłowiek

Głos prawdy

Inżynier naszych marzeń

Nieśmiertelny

Przywódca i wódz

Wódz narodów słowiańskich

Wódz uciśnionych i wyzyskiwanych

Bojownik, działacz, komunista, rewolucjonista

Największy bojownik o pokój

Nieprzejednany wróg ucisku mas pracujących

Obrońca, opiekun, strateg, zwycięzca

Obrońca żywotnych interesów narodów wszystkich krajów

Wielki wyzwoliciel

Wybawca

Geniusz

Genialny architekt komunizmu

Geniusz troski o człowieka

Nauczyciel, przewodnik, wychowawca

Nauczyciel polskiej klasy robotniczej

Ukochany nasz ojciec

Wielki wychowawca

Przyjaciół

Najlepszy i najmądrzejszy z przyjaciół

Źródło: M. Kula, *Religiopodobny komunizm*, Kraków 2003, str. 147–153.

Wymagania ogólne

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Zdający analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

III. Tworzenie narracji historycznej.

Zdający tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.

Wymagania szczegółowe

IV etap edukacyjny – poziom podstawowy

11.1 Polska w systemie komunistycznym.

Zdający wyjaśnia okoliczności przejścia władzy w Polsce przez komunistów.

11.2 Polska w systemie komunistycznym.

Zdający charakteryzuje system represji stalinowskich w Polsce i ocenia jego skutki.

11.3 Polska w systemie komunistycznym.

Zdający charakteryzuje realia życia gospodarczego i społecznego PRL-u.

IV etap edukacyjny – poziom rozszerzony

V.12.1 Europa Środkowo-Wschodnia po II wojnie światowej.

Zdający charakteryzuje proces uzależniania państw Europy Środkowo-Wschodniej od ZSRR, z uwzględnieniem sowietyzacji i stalinizacji.

V.14.1 Polska w latach 1948–1956.

Zdający porównuje procesy stalinizacji państwa polskiego i państw Europy Środkowo-Wschodniej.

V.14.2 Polska w latach 1948–1956.

Zdający charakteryzuje system polityczny i społeczno-gospodarczy Polski w okresie stalinowskim, z uwzględnieniem Konstytucji z 1952 r.

V.14.3 Polska w latach 1948–1956.

Zdający rozpoznaje charakterystyczne cechy gospodarki centralnie planowanej i ocenia jej skutki;

V.14.4 Polska w latach 1948–1956.

Zdający charakteryzuje zjawisko socrealizmu w literaturze i sztuce.

Kryteria oceniania

Poziom IV (9–12 pkt)	Zdający: - wyjaśnił złożoność zjawisk historycznych, ukazując różne ich aspekty, (np. międzynarodowy kontekst wydarzeń w Polsce, różne aspekty stalinizmu jako systemu dążącego do kontrolowania wszystkich sfer życia społeczeństwa), - poprawnie przeprowadził selekcję i hierarchizację informacji, - właściwie i w pełni wykorzystał materiał źródłowy (np. podał informacje pochodzące ze źródeł), - poprawnie wyjaśnił związki przyczynowo-skutkowe, - sformułował wnioski i ocenę oraz podsumował rozważania.
-------------------------	---

Poziom III (6–8 pkt)	Zdający: - dokonał celowej i właściwej selekcji faktów, świadczącej o rozumieniu ich znaczenia i hierarchii, - w większości poprawnie ukazał związki przyczynowo-skutkowe (np. związki między rozwojem sytuacji u schyłku II wojny światowej a przejęciem władzy przez komunistów w Polsce), - przedstawił omawiane zagadnienia w ujęciu dynamicznym (np. ukazał nasilanie się procesu stalinizacji Polski), - w większości wykorzystał materiał źródłowy, - podjął próbę formułowania wniosków (np. dotyczących społecznego odbioru stalinizmu jako systemu sprawowania władzy), - podjął próbę oceny stalinizmu.
Poziom II (3–5 pkt)	Zdający: - przedstawił częściową faktografię, która jest potrzebna do opracowania tematu (np. wspominał o sytuacji w Polsce od roku 1944, scharakteryzował główne przejawy stalinizmu, wymienił najważniejsze postacie ówczesnego życia politycznego), - podjął próbę uporządkowania podanej faktografii, - podjął próbę wyjaśnienia związków przyczynowo-skutkowych, - podjął próbę wykorzystania załączonych materiałów źródłowych i przywołania ich w tekście pracy.
Poziom I (1–2 pkt)	Zdający: - w kilku/kilkunastu zdaniach odniósł się do tematu, - podał kilka faktów związanych z tematem, zwykle bez wskazywania związków między nimi (np. przejęcie władzy przez komunistów, przemiany w gospodarce, wprowadzenie konstytucji z 1952 r.), - poprawnie umieścił rozważania w czasie i w przestrzeni.

Przykładowa realizacja zadania

Po II wojnie światowej Polska znalazła się w strefie dominacji ZSRR. Lata 1944–1947 stanowiły okres przejściowy i charakteryzowały się walką komunistów z podziemiem zbrojnym i politycznym, jak również z opozycją legalną. Posługiwano się rozbudowanym systemem represji. Były i takie działania aparatu bezpieczeństwa, jak sfalszowanie wyników referendum (1946 r.) oraz wyborów do Sejmu Ustawodawczego (1947 r.), które doprowadziły do rozbicia PSL i ucieczki z kraju jej przywódcy, Stanisława Mikołajczyka.

W 1947 r., po powstaniu Kominformu, rozpoczął się proces tworzenia monopartii w państwach komunistycznych. Wzmociono także proces ściślejszego uzależniania ich od Moskwy. W Polsce zjednoczenie PPR i PPS nastąpiło dopiero w grudniu 1948 r. z powodu wybuchu konfliktu w kierownictwie PPR, który związany był z oskarżeniem Władysława Gomułki o odchylenie prawicowo-nacjonalistyczne i usunięciem go ze stanowiska sekretarza generalnego PPR. Gomułce zarzucano nieufność wobec ZSRR, błędną ocenę tradycji ruchu robotniczego i niechęć do kolektywizacji rolnictwa.

Rok 1948 przyjmuje się za początek stalinizacji Polski. Przemawia za tym zwrot w linii politycznej PPR i zmiana sekretarza generalnego tej partii. Natomiast zwrot październikowy 1956 r. uznaje się za zakończenie procesu stalinizacji Polski. Stalinizm jako system sprawowania władzy realizowany był według sowieckiego modelu ustrojowego i polegał na dopasowywaniu do tego wzorca systemu politycznego, gospodarczego i społecznego Polski.

Od 1948 r. pogłębiała się zależność Polski od ZSRR. W okresie realizacji planu sześcioletniego (1950–1955), wykonując wytyczne Moskwy w związku z wybuchem wojny koreańskiej, dokonano rewizji planów gospodarczych i zwiększono wydatki na rozbudowę przemysłu zbrojeniowego. Militaryzacja gospodarki sprzyjała pogłębianiu się trudności zaopatrzeniowych, a brak podstawowych artykułów na rynku prowadził do pogorszenia się warunków życia społeczeństwa.

Najbardziej wymownym elementem zależności Polski od ZSRR była kolektywizacja rolnictwa realizowana od 1948 r. Tworzono spółdzielnie produkcyjne i stosowano różne formy nacisku, by chłopcy do nich wstępowali. Wprowadzono system dostaw obowiązkowych, który był wymierzony w gospodarzy pełnorolnych, nazywanych kulakami. Dla władz stalinowskich byli oni ideologicznymi wrogami. O tym, jak duży nacisk kładziono na tworzenie spółdzielni produkcyjnych, świadczą dane umieszczone w źródle C. Z ich analizy wynika, że spółdzielnie produkcyjne na dużą skalę pojawiły się w pierwszej połowie roku 1950. Ich „wysyp” był niewątpliwie wynikiem nacisku władz, które forsowały proces kolektywizacji.

Charakterystyczny dla stalinizmu był bezpośredni wpływ Moskwy na decyzje podejmowane przez polskich polityków. Pismo Bieruta do Stalina (źródło A) pokazuje, że takie kluczowe kwestie jak sprawa Gomułki czy problem Kościoła katolickiego były uzgadniane przez Bieruta bezpośrednio ze Stalinem. Proces budapeszteński (László Rajka) wiązał się z przyjęciem przez państwa bloku sowieckiego tezy Stalina o zaostrzaniu się walki klasowej w systemie socjalistycznym i potrzebie zachowania czujności rewolucyjnej, która powinna również dotyczyć najwyższych szczebli władzy. Bierut, zwracając się do Stalina w sprawie Gomułki i Spychalskiego „w świetle doświadczeń procesu budapeszteńskiego”, wyraźnie oczekiwał wytycznych w kwestii odchylenia pravicowo-nacjonalistycznego, z którym się, co prawda, uporano, ale nie ukarano winnych. Niewątpliwie od 1949 r. kierownictwo PZPR przyjęło kierunek wyznaczony tezą Stalina o zaostrzaniu się walki klasowej. Rozbudowywano aparat bezpieczeństwa. Aresztowano Spychalskiego i Gomułkę i przygotowywano im proces polityczny. Po 1950 r., gdy zaostrzeniu uległa walka władz państwa z Kościołem, aresztowano niektórych biskupów. Zorganizowany został pokazowy proces biskupa Czesława Kaczmarka. W 1953 r. władze internowały prymasa Stefana Wyszyńskiego.

Procesy polityczne miały charakter pokazowy, a ich celem było zastraszenie społeczeństwa. Symbolem ducha tamtych czasów jest plakat Tadeusza Treptkowskiego (źródło B). Odwołuje się on do powszechnej w tamtym czasie nieufności, świadomie rozbudzonej nienawiści wobec sił, które identyfikowano jako wrogie. Można więc uznać, że plakat ten wzorcowo oddaje atmosferę tamtych czasów.

W latach 1948–1956 za najważniejsze należy uznać wprowadzenie zasady nadrzędności PZPR wobec władz państwowych i objęcie ich nadzorem na wszystkich szczeblach. Doprowadzono do podporządkowania partii prokuratury, sądownictwa, sił zbrojnych i organów bezpieczeństwa, a także informacji i propagandy. Partia w przekazie propagandowym funkcjonowała jako przywódcza siła.

Wytycznym ideologii stalinizmu została podporządkowana oświata, nauka i wszelka twórczość, która była traktowana jako narzędzie propagandy politycznej. Większość pisarzy polskich bądź zaakceptowała stalinizm, bądź milczała. Wszystkich twórców obowiązywał tak zwany realizm socjalistyczny (socrealizm). Najbardziej pożądane były utwory o tematyce dotyczącej walki z imperializmem, planu sześcioletniego, budowy Nowej Huty, przodowników pracy czy kolektywizacji wsi.

Cechą charakterystyczną systemu stalinowskiego była bezustanna mobilizacja społeczeństwa. W tym celu organizowano różnorodne akcje, współzawodnictwo, manifestacje i obchody rocznicowe. Masowy charakter miały uroczystości związane z rocznicą urodzin Stalina. Wiele wysiłku propaganda komunistyczna wkładała w upowszechnianie jego kultu. Lista tytułów, jakimi obdarzono Stalina w prasie PRL (źródło D), pokazuje, że przypisywano

mu nadprzyrodzone cechy i przedstawiono go jako nadczłowieka. Dowodzi również, że wizerunek Stalina upodabniał się do obrazu Boga – wszechmogącego, o ponadludzkich cechach. Kształtowany w ten sposób wizerunek był również jednym ze sposobów legitymizowania władzy, która sprawowana była z nadania i w imieniu „Największego bojownika o pokój”. Te odniesienia do „nadludzkich mocy” Stalina wpisują się w swoistą psychologię władzy, która wykorzystuje mechanizmy prawdopodobnie na stałe wbudowane w ludzką świadomość. Ludzie chętnie podporządkowują się autorytetom, szczególnie gdy otaczająca ich rzeczywistość (choćby tylko wykreowana przez propagandę) usilnie ich do tego przekonuje.

Prawo w okresie stalinowskim stanowiło jedno z narzędzi sprawowania władzy politycznej. Ustawa z 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej likwidowała samorząd terytorialny i wprowadzała – wzorem ZSRR – system rad narodowych podległych Radzie Państwa. Najważniejsza ze zmian w prawie dotyczyła uchwalenia konstytucji w 1952 r., której tekst osobiście zaakceptował Stalin. Według jej postanowień Rzeczpospolita Polska zmieniła nazwę na Polską Rzeczpospolitą Ludową. Konstytucja zlikwidowała instytucję prezydenta. Najwyższą władzę miał sprawować jednoizbowy sejm. W praktyce władzę sprawowała partia, na której czele stał Bolesław Bierut. W polskim stalinizmie nie wykształciła się jednoosobowa dyktatura. Faktyczną władzę sprawowało ściśle kierownictwo partii, w którego skład wchodził Bolesław Bierut, Jakub Berman i Hilary Minc.

Podsumowując, należy podkreślić, że proces stalinizacji w Polsce był ściśle powiązany z pogłębianiem się zależności od ZSRR, a głównym zadaniem PZPR (do 1948 r. PPR) było dostosowanie instytucji politycznych, gospodarki i życia społecznego do wzorców sowieckich. W tym celu po 1948 r. likwidowano ostatnie elementy nieprzystające do tego wzorca, czyli prowadzono walkę z Kościołem i kolektywizację wsi. Partia nadzorowała wszelkie instytucje państwowe, polityczne i społeczne. Rozbudowano aparat bezpieczeństwa, a wszechobecnej kontroli życia społecznego towarzyszyły procesy polityczne i terror.

Poziom wykonania zadania

Liczba uzyskanych punktów: 12

Zawartość merytoryczna: poziom IV

Zdający wszechstronnie przedstawił aspekty polityczne i społeczne stalinizmu w kontekście międzynarodowym. Ukazał stalinizm jako polityczną formę podporządkowania dyktatowi ZSRR. Przedstawił różne przejawy stalinizmu w życiu społecznym Polski. Analizowane przejawy stalinizacji stanowią podstawę formułowania trafnych ocen i opinii. Zdający wykorzystał podane źródła, poddając je analizie i interpretacji.

Opinia Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich o informatorach maturalnych od 2015 roku

Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich z wielką satysfakcją odnotowuje konsekwentne dążenie systemu oświaty do poprawy jakości wykształcenia absolwentów szkół średnich. Konferencja z uwagą obserwuje kolejne działania Ministerstwa Edukacji Narodowej w tym zakresie, zdając sobie sprawę, że od skuteczności tych działań w dużym stopniu zależą także efekty kształcenia osiągane w systemie szkolnictwa wyższego. W szczególności dotyczy to kwestii właściwego przygotowania młodzieży do studiów realizowanych z uwzględnieniem nowych form prowadzenia procesu kształcenia.

Podobnie jak w przeszłości, Konferencja konsekwentnie wspiera wszystkie działania zmierzające do tego, by na uczelnie trafiali coraz lepiej przygotowani kandydaci na studia. Temu celowi służyła w szczególności pozytywna opinia Komisji Edukacji KRASP z 2008 roku w sprawie nowej podstawy programowej oraz uchwała Zgromadzenia Plenarnego KRASP z dn. 6 maja 2011 r. w sprawie nowych zasad egzaminu maturalnego.

Z satysfakcją dostrzegamy, że ważne zmiany w egzaminie maturalnym, postulowane w cytowanej wyżej uchwale zostały praktycznie wdrożone przez MEN poprzez zmianę odpowiednich rozporządzeń.

Przedłożone do zaopiniowania informatory o egzaminach maturalnych opisują formę poszczególnych egzaminów maturalnych, przeprowadzanych na podstawie wymagań określonych w nowej podstawie programowej, a także ilustrują te wymagania wieloma przykładowymi zadaniami egzaminacyjnymi.

Po zapoznaniu się z przedłożonymi materiałami, KRASP z satysfakcją odnotowuje:

w zakresie języka polskiego:

- wzmocnienie roli umiejętności komunikacyjnych poprzez odejście od prezentacji na egzaminie ustnym i zastąpienie jej egzaminem ustnym, na którym zdający będzie musiał ad hoc przygotować samodzielną wypowiedź argumentacyjną,
- rezygnację z klucza w ocenianiu wypowiedzi pisemnych,
- zwiększenie roli tekstów teoretycznoliterackich i historycznoliterackich na maturze rozszerzonej;

w zakresie historii:

- kompleksowe sprawdzanie umiejętności z zakresu chronologii historycznej, analizy i interpretacji historycznej oraz tworzenia narracji historycznej za pomocą rozbudowanej wypowiedzi pisemnej na jeden z zaproponowanych tematów, łącznie pokrywających wszystkie epoki oraz obszary historii;

w zakresie wiedzy o społeczeństwie:

- położenie silniejszego akcentu na sprawdzanie umiejętności złożonych (interpretowanie informacji, dostrzeganie związków przyczynowo-skutkowych) w oparciu o poszerzony zasób materiałów źródłowych: teksty (prawne, naukowe, publicystyczne), materiały statystyczne, mapy, rysunki itp.

w zakresie matematyki:

- istotne zwiększenie wymagań na poziomie rozszerzonym poprzez włączenie zadań z rachunku różniczkowego i pojęć zaawansowanej matematyki,
- istotne poszerzenie wymagań z zakresu kombinatoryki oraz teorii prawdopodobieństwa;

w zakresie biologii oraz chemii:

- zwiększenie znaczenia umiejętności wyjaśniania procesów i zjawisk biologicznych i chemicznych,
- mierzenie umiejętności analizy eksperymentu – sposobu jego planowania, przeprowadzania, stawianych hipotez i wniosków formułowanych na podstawie dołączonych wyników;

w zakresie fizyki:

- zwiększenie znaczenia rozumienia istoty zjawisk oraz tworzenie formuł matematycznych łączących kilka zjawisk,
- mierzenie umiejętności planowania i opisu wykonania prostych doświadczeń, a także umiejętności analizy wyników wraz z uwzględnieniem niepewności pomiarowych;

w zakresie geografii:

- uwzględnienie interdyscyplinarności tej nauki poprzez sprawdzanie umiejętności integrowania wiedzy z nauk przyrodniczych do analizy zjawisk i procesów zachodzących w środowisku geograficznym,
- znaczne wzbogacenie zasobu materiałów źródłowych (mapy, wykresy, tabele statystyczne, teksty źródłowe, barwne zdjęcia, w tym lotnicze i satelitarne), także w postaci barwnej.

Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich z zadowoleniem przyjmuje też informację o wprowadzeniu na świadectwach maturalnych od 2015 roku dodatkowej formy przedstawiania wyniku uzyskanego przez zdającego w postaci jego pozycji na skali centylowej, tj. określenie, jaki odsetek zdających uzyskał taki sam lub słabszy wynik od posiadacza świadectwa. Wprowadzenie tej dodatkowej skali uwolni szkoły wyższe od dotychczasowego dylematu odnoszenia do siebie surowych wyników kandydatów na studia rekrutowanych na podstawie wyników egzaminów maturalnych o istotnie różnym poziomie trudności – rekrutacja stanie się prostsza i bardziej obiektywna.

Reasumując, w opinii Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich zaprezentowana w przedłożonych informatorach forma matury istotnie przyczyni się do tego, że młodzież przekraczająca progi uczelni będzie lepiej przygotowana do podjęcia studiów wyższych.

5 lipca 2013 r.

Przewodniczący KRASP

prof. zw. dr hab. Wiesław Banyś